విషయసూచిక

గృహలక్ష్మి కంఠాభరణము

గృహలక్ష్మియందు ప్రకటింపబడిన మనోహర త్రివర్ణ చిత్ర పటములందు 46 పటములను ప్రత్యేకముగ నేర్పరచి యొక్కొక్క చిత్తరువునుగూర్చి వివిధవిషయములో వాడుక భాషయందు హృదయరంజకముగ వ్రాయబడినది. ఇందలి రసవంతమగు రచన, మనోజ్ఞమగు చిత్తరువులు, ఎల్లర నాకర్షించు విషయములు వీనినిగూర్చి యితరులేమందురో గమనింపుడు.

"వివిధవిషయాలకు సంబంధించి వివిధనీతులను బోధించే పెక్కుచిత్రాలను సేకరించి, క్రమం ఏర్పరచి చక్కగా ముద్రించారు. వ్యాఖ్యలుగూడా నాతిదీర్ఘంగా, నాతిలఘువుగా-యథోచితంగా వ్రాశారు. రచనావిధానంలో అవలంబించిన పద్ధతిగూడా ఆహ్లాదకరమై-బాలికలకు-సుకుమార బుద్ధులకు-చదవడానికి చవులూరుతూ ఆకర్షవంతంగా ఉంది. లోకోక్తులు, ఉపమానాలు, ఉదాహరణాలు-అన్నీ యథాస్థానంలో చక్కగా అమరివున్నవి. * * *

స్త్రీజనానికి ప్రధానంగా నాలుగుదశలలోనూ కావలసిన ఉపదేశం ఈ గ్రంథంలోవున్నదని చెప్పవచ్చును. ఒక్కొక్కబొమ్మను ఆధారంచేసుకుని వ్యాఖ్యాత బాలికలకు ఎంతో ఉపదేశం-విలువగల విషయం-బోధించారనవచ్చు. దేశంలో ప్రస్తుతం క్లిష్టంగావున్న ఎన్నో సమస్యలను చిన్నపిల్లలకు సుబోధమయ్యేటట్లు, తేటతెనుగులో అరటిపండొలిచి చేతిలో పెట్టినట్లు స్పష్టంగా వివరించారు. నిజంగా తెలుగుకన్నెలకు ఈ గ్రంథం మిక్కిలి విలువగలవగ. * ప్రతిభ"

వెల రు. 2 0 0



దీనురాలి దినకృత్యం

చిత్రకారుడు : పి.ఎల్. కృష్ణమూర్తిగారు

భాగ్యమడుగవు
భవనమడుగవు
భర్తతోడుకు ప్రాకులాడవు
బంధువుల తోడ్పాటుగోరవు
బాధ్యతంటావు.

భారమెంచవు
బాధ్య తెఱుగుదు
చేయికాలూ ఆడువఱకును
చీకు చింతాలేని బ్రదుకును
బ్రతుకుతుంటావు.

బిడ్డ చంకన
పెట్టె మూపున
చీదరించే చిన్నికుఱ్ఱని
చేయిపట్టుక తోడుకొంచూ
తిరుగుతుంటావు.

చేతినేర్పుకు
సృష్టినిచ్చి
మెలచినట్టీ మెఱుగుబూసల
మించువోపిక తోడుగాగా
అమ్ముతుంటావు.

భోగభాగ్యము
భూరిసౌఖ్యము
భర్తప్రేమా బంధుప్రాపూ
పడయగలిగీ చింతనొందే
స్త్రీల చూస్తావు.

నీదు సహనము
నీదు తోషము
నీదు నేర్పూ నీదు బాధ్యత
నిత్య తృప్తీ కృషియువారికి
చూపకున్నావా?

చ. రా.



ఉపేక్ష

ఆమె యొకదొడ్డ యిల్లాలు. ఆమె పేరు నేను వ్రాయబూనుకొనలేదు. ఆపేరుతో నవసరమునులేదు. కావలసినది కథ. గమనింపవలసినవి విషయములు.

ఆమెకు సంతానమారుమంది. భర్తనూట యేబది రూపాయలవేతనము దెచ్చుకొను నొక ప్రభుత్వోద్యోగి.

భర్త పదునైదు సంవత్సరములనుండియు నుద్యోగమున నున్నాడు. ఆమె అంతకు మూడుసంవత్సరములకుముందే సంసారమున ప్రవేశించినది. వారి యాదాయముపై నాధారపడియుండువారు నానాటికి అధికమగుచుండు వారి సంతానము మాత్రమే. వారి యాదాయముపై నిరంతరము కన్ను వైచియుండువారును లేకపోలేదు. ఆదాయములో అధికభాగము బంధుదేవతల కర్పించిన సాక్ష్యములును ఉన్నవి. చెప్పవచ్చిన దేమిటంటే భర్తకు ఆదాయములో కానీయైన నిలువబెట్టుటకు తెలియదు; భార్యకు పైసాయైనను ఖర్చుచేయుట తెలియదు: ఇష్టమును ఉండదు. భర్తవ్యయము భార్య పట్టుదల క్రమక్రమాభివృద్ధిచెంది పిల్లల అభివృద్ధిమీదవిఱుచుకొని పడినవి.

భార్యాభర్త లిరువురు అతి సంస్కరణవాదులు. సనాతనత్వమును మరపించు మూఢ విశ్వాసముకూడ నధికము. వారు సంస్కరణముల బోధింపరు. సమయము వచ్చినపుడు వెనుదీయరు. అయితే ప్రపంచము ననుసరించి ప్రయాణమనువాడుభర్త; ప్రపంచముతో పనియేమి? మనదారి మనదను

నది భార్య. ఈ యుద్దేశముల మధ్యపడి నలిగిపోవువారు పిల్లలు.

వారి ప్రకృత నివాసము చెన్నపురి. భర్తకు 'బదిలీ' అయినది. పరపట్టణములం దున్నాడు. పిల్లలందరితో నామె ఇచటనే యున్నది. భర్త చెన్నపురికి తిరిగి వచ్చు లోపల నొకయిల్లు స్వంతముగ కట్టించుకొన నిశ్చయించినది. అద్దెయిల్లు వీడినది. పట్టణమునకు చివరనొక ప్రదేశమున కొంతభూమి కొన్నది. ప్రకృతమట నొక కుటీరము నిర్మింప జేసి నివాసమచటికి మార్చినది. అది ఊరికి దూరము మాత్రమెకాదు; సౌకర్యములకు చాలదూరము. పరిసరములు పల్లెపట్టును బోలియుండును. ఆయింటి కద్దెలేకపోయిన దను సంతోషము ఎంతోకాలము నిలువ లేదు. ఆయింట ప్రవేశించినది మొదలు ఎవరికిగాని ఆరోగ్యము పూర్తిగా లేకుండ పోయినది. అది ఆ పరిసరములలోనే లేదు.

ఆ దంపతులకు దీనులయెడ, దిక్కులేని వారిమీద, దురదృష్టవంతులపై అభిమానము, ఆదరణ సానుభూతియు నెక్కువ. ఇదియే నన్ను కొన్నిసంవత్సరముల క్రింద నాకర్షించినది. అప్పటినుండియు వారికి నాకును పరిచయము.

ఇది మున్నుడి.

అసలు కథయిది. వీలులేక పోవుటచే రెండుమాసములుగా వారి యింటికి నేను వెళ్లలేదు. పదునైదవతేది ఆఫీసుకు వెళ్లుచు 'వారికీవేళ ఉత్తరమైనా వ్రాసిన బాగుండును' అనుకొనుచునే వెళ్లితిని. ఆతరువాత ఒకగంటకే తయారైనాడు ఆమెగారి పెద్ద బ్బాయి. ఉత్తరమొక్కటి తీసుకొని వచ్చినాడు. అందులో "ముప్పురి చిన్నబిడ్డలకు అమ్మవారుపోసినది. వారిని హాస్పిటలుకు బలవంతముగా తీసికొనిపోయెదమని కార్పొరేషనువారు భయపెట్టుచున్నారు. మీరొకమారు తక్షణము రావలయును"అని యున్నది.

ముప్పురిబిడ్డల కొకేమారు అమ్మవారు పోయుట! తక్షణము బయలుదేరి వెళ్లితిని. వారియిల్లు చేరులోపలనే మదరాసుఎండ శరీరమును పప్పువలె నుడికించినది. వారి యింటికివెళ్లి ముప్పురి బిడ్డలస్థితిచూడ హృదయము తగులబడినది.

గాలివెలితురులే కాదు, ఇతరులిండ్ల ప్రవేశింపరాదను నీతినియమములులేని చిన్న చిన్న జంతువులుకూడ నిరాటంకముగ ప్రవేశింప వీలుగల కుటీరమది. లోన మూడు కక్కి మంచములు. ఒక్కొక్కదానిమీద నొక్కొక్కబిడ్డ పండుకొనియున్నది. సంవత్సరము వయసుగల చిన్నిబిడ్డ శరీరమంతయు పచ్చిబఠానిగింజలు సందులేకుండ అతికించినరీతి, పుండ్లతో పెద్దమ్మ మాహాత్మ్యమునబడి తలమున్కలు వేయుచున్నాడు. రెండవవాడు — మూడు సంవత్సరములు— బొండావలె, గాలినింపిన రబ్బరుగొట్టమురీతి నున్నాడు. శరీరమంతయు నొకటే పుండు. అవయవములన్నియు భయంకరరూపము దాల్చినవి. కనులు, ముక్కు, చెవులు

పూ ర్తిగ మూసికొనిపోయినవి. నోరు మాత్రము పూర్తిగ మూతపడలేదు. రెండు పెదవులమధ్య మాత్రము కొంచెము సందున్నది. ముక్కు మూసికొనిపోవుటచేత నోరు ఆ 'చార్జి' తీసుకొన్నందున ఆసందు మిగిలినవి. అదియు పెద్దదిగాకపోవుటచే ఈగలు గుంపులు గుంపులుగా లోపలికి వెళ్లి వచ్చుటకు సాధ్యపడుటలేదు. మూడవ అమ్మాయికి ఆరు సంవత్సరముల వయసు. అమ్మవారు పోయుట అపుడే ప్రారంభమైనది. ఆ అమ్మాయి సాధ్యమైనన్ని పాత గుడ్డలను కప్పుకొని, జపాను సైన్యమువలె, నిష్కారుణాతో నిరంతరము నిరపరాధులను యమయాతనపెట్టు ఈగలతో పోరాడుచున్నది. అపుడే బిడ్డలకిచ్చుటకు ఆమె హార్లిక్సు కలుపుచున్నది. తక్కిన ముగ్గురు పిల్లలు ఇంట నాడుకొనుచున్నారు. తమ సోదరులకు కలిగిన ఆపదనుగూర్చిన ఆలోచన వారి చిఱుతహృదయములందు ప్రవేశించినటుల గన్పడలేదు. తమ స్థితిని గమనించువారు లేనందున వారందరు సాధ్యమైనంతవరకు అసహ్యముగ గన్పడుచున్నారు.

ఆ పిల్లలస్థితిని చూచి నా హృదయము దహించుకొనిపోయినదంటెని. పరమపవిత్రమై, ప్రపంచమునకంతయు పూజనీయమైన ఆ మాతృశబ్దమునందు ఎంతసహనము, ఎంతఓర్పు, ఎంతప్రేమ ఉన్నదో నాకు తెలియదు. పదిదినములు ఆముగ్గురి బిడ్డలతో రాత్రింబవళ్లు బాధపడుచున్న ఆ మాతృహృదయము ఎటుల సహించినదో నా కచ్చెరువు గొల్పినది. ఐదు నిమిషములకాలము ఆ పిల్లల దారుణ బాధను నేను చూచుటయే నాకు దుర్భరముగనుండినది.

ఇంతకు ఆ ముగ్గురుబిడ్డలు ఆవిధముగా దుర్భరమైన బాధకు పాల్పడుటకు కారణ మెయ్యది? చేయు ప్రతిపనియు బిడ్డల అభివృద్ధికేయని చెప్పుచు,వారి యారోగ్యమును పోషణనుగూర్చి తగుశ్రద్ధవహింపక నుపేక్షించు తల్లిదండ్రులకు జన్మించినదే, వారి దోషమా? లేక మరేమి? నాకు కోపము వచ్చినది.

'ఈబిడ్డల నెందు కీవిధముగా జేసితిరి? ఇంత ఉపేక్షచేయు టెందుకు?' ఇట్టి 'ఎందుకు' లెన్నో శరపరంపరగా నా నోటినుండి వెలువడినవి. ప్రత్యుత్తరముగా నామె యేడువ మొదలుపెట్టినది.

తండ్రి యూరలేదు. తల్లి భావికాలపు ఏర్పాట్లకై దినమంతయు పరిశ్రమ చేయుచుండును. విరామకాలమునందు తన కనారోగ్యముగనుండుటచే నెమ్మదిగ పండుకొనును. పెద్దకుఱ్ఱనికి పండ్రెండవయేడు. చిన్నబిడ్డ వయసు సంవత్సరము. తక్కిన బిడ్డ లీమధ్య వయస్కులు. వీరిలో పెద్దవారు ఎవరికివారే ఆహారవస్త్రముల చూచుకొని చదువు సాములందు శ్రద్ధ వహించు బాధ్యత వారిపై బలవంతముగ నుంచబడినది. అన్న వస్త్రములకువలె దాని యావశ్యకత వారి కింకను గనుపట్టలేక పోవుటచే వా రారోగ్యముగనుండుటకై

మొహమును ప్రాకులాడరు. అయితే గుడ్డలున్నను లేకున్నను గడ్డిలో మట్టిలో మాత్రము సందు దొరికినపుడంతయు ప్రాకులాడుటమాత్రము మరువరు. ఇట్టి పరిస్థితులలో వారి యింటి కొక బంధువును ఆమె కొమారుడును వచ్చిరి. ఆ బంధువుకు మొదట అమ్మవారుపోసి నిమ్మళించినది. తరువాత బంధువురాలి బిడ్డకుపోసినది. వీరందఱును కుటీరముననేఉండుట! ఆమె బిడ్డలలో నొకరికిగాని, తుదకు ఆమెకుగాని టీకాలు వేసియుండలేదు. అరగంట 'పార్టుహోటీసు'కు తయారయి టీకాలువేయు కార్పొరేషనువారి యుద్యోగులున్నారు. చికిత్స చేయు వైద్యశాలలు మితిమీరినన్ని గలవు. అయినను టీకాలు వేయించుకోవలసిన అవశ్యకతగాని, వచ్చినవారికి చికిత్స చేయించవలసిన అక్కరగాని, ఆమె హృదయములో జనియింపలేదు. జనించినను ఆమె ఉపేక్ష అట్టికోరికను మ్రింగివేసినది. తుదకు పసిబిడ్డలను వేరుగానుంచుటకైన నామె ప్రయత్నింపలేదు. వారి పరిశుభ్రతనైన గమనింపలేదు. అచిరకాలముననే తన చిన్నబిడ్డలకు మువ్వుర కొకేమారు అమ్మవారుపోసినది. బంధువురాలిబిడ్డ మరణించినది. ఆబిడ్డను స్మశానవాటికకు తీసికొనివెళ్ళినపుడే కార్పొరేషనువారు సమాచారమును దెలిసికొనుట!

ఉన్నత బ్రాహ్మణవంశము. మంచిచెడుగుల నతిసులభముగా గ్రహింపదగిన బుద్ధి, విద్య; కావలసినదానికంటె యెక్కువగా గడించుచున్న భర్త; అనాథలనేని అత్యంత శ్రద్ధతో గమనించు వైద్యాలయములు; వెచ్చించినచో రాజభోగములనేని చూరగొనదగు ప్రదేశము—ఇట్టిచోట తన ముద్దుబిడ్డలను తనయారోగ్యమును రక్షింపబూనుకొనని ఆమె నుపేక్ష నేమనవలయును! తనకు ఓపికలేకున్న పోయె. బిడ్డల కమ్మవారుపోసిన తరువాతకూడ భర్తకుగాని, ఇతరబంధువులకుగాని తెలుపలేదు. ఊరనున్న నాకును తెలుపలేదు. హాస్పిటలుకుపంపి చికిత్స చేయింపలేదు. ఇంటిచికిత్స అంతకంటెను లేదు. 'పోవునులే' అని యూరకున్నదట!

ఇట్టి ప్రదేశములలో ఇన్ని సౌకర్యముల మధ్యనుండియు నుపేక్షించి భరింపరాని బాధలకు దిక్కులేని దారుణమరణములకు గురియగువారుకూడ నున్నారా?

'అంబులెన్సుకారు తెచ్చెదను. మువ్వురు బిడ్డలను హాస్పిటలుకు తీసికొనిరండు. ఆలస్యమింతయైనను కూడదు' అంటిని. అంత వారియింట పనిచేయుమనిషి తనవైదుష్యమును వెలుగబెట్టుచు 'అంటూముట్టూ తగిలి ఇలా అయింది. అది తగలకపోతే ఏమీ ఫరవాలేదు. ఆస్పత్రికెందుకండీ' అన్నది. ఆమెమాటలకు నవ్వుచున్నట్లు బల్లి ఎక్కడనుండియో అపుడే పలికినది. పనిమనిషి వాదమున కది బలమిచ్చినది. తన సంస్కరణబుద్ధి, విద్య, అనుభవము ఎందేగెనో గాని ఆమె పనిమనిషిమాటల కాదరణ చూపుచు, 'నిజమేనండి. హాస్పిటలుకు ఎందుకండీ! కార్పొరేషనువారు తొందర

చేయకుండా మాత్రము చూడండి' అనుటకు ప్రారంభించినది. సంతానమునకై తన ప్రాణమునైన తృణప్రాయముగ నర్పించునది తల్లిహృదయము. ఆతల్లిహృదయమునుగూడ అవసరములో ముందంజవేయనీయనిది మూఢవిశ్వాసము.

నేను వినలేదు. ఆంబులెన్స్‌కారులో ముగ్గురిపిల్లలను హాస్పిటలులో చేర్పించితిని. తక్కిన ముగ్గురుబిడ్డలకు టీకాలు వేయించుట కేర్పాటుచేసితిని. పిల్లలఆరోగ్యమునుగూర్చి భర్తకును బంధువులకును తెలిపితిని.

ఒకదినము గడచినది. మరుదినముదయము హాస్పిటలునుండి మనిషి మాయింటికి తయారు. ముగ్గురిలో నొకబిడ్డ గతించినది. అది యతడు దెచ్చినవార్త. వెంటనే హాస్పిటలుకు వెళ్లితిని.

తల్లి తనసంతానము నెడచేసిన ఉపేక్ష ఎంతచేసినది. నిద్రాహారములులేక దైన్యమాకారము దాల్చినరీతి తల్లి కుమారుని పడకవద్ద నిల్చున్నది. 'గట్టిగా ఏడువకూడదు. ఇతరపిల్లలు భయపడెద'రని దాది దబాయించుచున్నది. బాధచే ఇరువురు బిడ్డలు అవ్యక్తముగ మూల్గుచున్నారు. ఆస్థితిలో ఆతల్లిని, ఆబిడ్డలబాధనుచూచిన వారిహృదయములు కంపింపక మానవు. ముగ్గురిబిడ్డల కొక్కమారుగ ఆదారుణ వ్యాధి వచ్చుట. అందులో నొకరు మృత్యువువాతపడుట, దుఃఖమును దిగమ్రింగుచు తక్కిన యిరువురి నహోరాత్రములు నిస్సహాయస్థితిలో గనిపెట్టియుండుట, దాన తన యారోగ్యముకూడ చెడుట—ఇవన్నియు దేనిమూలమున ? ఉపేక్ష ! ఉపేక్ష!! ఉరి తెచ్చిపెట్టు నుపేక్ష !!!

చదువుల రామచంద్రయ్య.



శ్రీ శివశంకర శాస్త్రిగారి కొక చిన్నిమనవి

లక్ష్మీకాంతం

ఫిబ్రవరి 4, 5, తేదీలలో అఖిలాంధ్రకథకుల సమావేశం హైదరాబాదులో జరిగింది. దానికి శ్రీ శివశంకర శాస్త్రిగారు అధ్యక్ష్యం వహించారు.

ఆసమావేశంలో శాస్త్రిగారు ఉపన్యసిస్తూ "కథాసాహిత్యాన్ని అభివృద్ధిపరచడంలో స్త్రీలు ముఖ్యభాగాన్ని స్వీకరించినారు. వీరు వ్రాసిన కథలు చక్కగా వున్నాయి. కథలుచెప్పడంలో స్త్రీలకు శక్తి అపారమైనది. కాని వారికి స్వతంత్ర రచనలో అనేక చిక్కులున్నాయి. వారి రచనల్ని అధికంగా ప్రచురించే 'గృహలక్ష్మి' పాతివ్రత్యాన్ని స్థిరపరచే కథలనేగాని ప్రకటించదు. అందులో ప్రకటింపబడే కథలన్నీ సీత, సావిత్రి, దమయంతిని దృష్టిలో నుంచుకొనే వ్రాయవలసి వుంటుంది" అన్నారు.

ఈ అభిప్రాయం నాకు కొంతవింత కలిగించింది. దీని కాధారమేమైనా వుంటుందా అని ఆలోచించాను. 'గృహలక్ష్మి' స్త్రీల సర్వతోముఖాభివృద్ధికై పాటుబడేది అయినా సంస్కారాలతోటి సంఘం బాగుపడాలంటుంది, కాని కేవలం సనాతనంగానే వుండవలెననే ఆశించదు. ఆరంభంనుంచి సీతా, సావిత్రీ, దమయంతీ, ఆదర్శంగా వ్రాసిన స్త్రీల కథలు 'గృహలక్ష్మిలో' ఎన్నో లేవు. ఇవి రెండే శాస్త్రిగారి వుద్దేశానికి ఆధారం అయివుంటాయా?

అయితే ఇది సర్వసాధారణంగా ఏకించిత్తు ఆధారాన్నో కనిపెట్టి జెనరల్ రిమార్కు పాసుచేసే వారి విషయములో నిజమైతే కావచ్చును. శ్రీ శివశంకర శాస్త్రిగారి యెడ అది నిజమవుతుందా? వా రంతమాత్రానికే అటువంటి అభిప్రాయమును వ్యక్తపరుస్తారా! స్త్రీలెక్కువగా అసహ్యాహించుకునే పచ్చిబూతులతోడి కథలనుతప్పా ఇతర పత్రికలు ప్రకటించే సభ్యతాకథలన్నీ—అన్ని రకాలవి—'గృహలక్ష్మి'లో చాలాకాలం నుంచీ ప్రకటింపబడుతూవున్నవే. వాటిని శాస్త్రిగారు చూచేవుంటరా? ఇపుడుకూడ చూడడము లేదా? ఇట్టి ప్రశ్నలు నామనోవీధిలో మెరసి పోతున్నాయి. అయినా, వానికిసమాధానంగా 'ఔను' అన అనడానికి నాకు సాహసంచాలదు. లేదంటే వారి అభిప్రాయాలతో ఏకీభవించడానికి అసాధ్యం.

ఇంతకు నావుద్దేశం ఇది. 'గృహలక్ష్మి'లో ప్రకటింపబడే కథలను విడువకుండా చదివే వారిలో నే నొకరిని. వీటిలో స్త్రీలు చేసే స్వతంత్రరచనకు ఆటంకం కలిగించడంగానీ, పాతివ్రత్యాన్ని స్థిరపరచే కథలనేగాని ప్రకటింపక పోవడముకానీ, 'గృహలక్ష్మి'కి వ్రాయవలసినవారంతా కథారచనలోని ఆశయాలన్నింటిని కేంద్రీకరణంచేసి సీతా, సావిత్రీ, దమయంతీ, వీరిని దృష్టిలో వుంచుకొనే వ్రాయవలసిన అవసరంగానీ, ఎంతమాత్రము వున్నట్లుగా నాదృష్టికికనబడ్డంలేదు. శివశంకర శాస్త్రిగారు అవిషయాల్ని గుర్తిస్తే చాలా సంతసిస్తాను.

పాత పాటలు

శ్రీమతి అడపా సుగుణమణిగారు

దేవేంద్రసత్యార్థిగారు హిందూదేశమంతా సంచారముచేసి వివిధభాషలలోనున్న పాత పాటలను సేకరించి ప్రకటించేరు; గురుదేవ్ రవీంద్రనాథ్ టాకూరుగారు హృదయముగ నున్నవని శ్లాఘించేరు. అందుకొన్నిపాటల కనువాదము.

అల్లఊరివారు పిల్లనడిగేరు
పిల్లవానికి రూపురేఖలున్నాయి
ఏటేటపండేటి భూములున్నాయి
ఊరిపొలిమేరలో తోటలున్నాయి
చుట్టుకొల్లారంపు మిద్దెలున్నాయి
కుఱ్ఱవానికి మంచి సేద్యమున్నాది
పిల్లదానికితగిన ఈడుజోడేను
కన్నెనిస్తామని కబురంపుదాము.

రాజులిప్పటివారు రత్నాలచెల్లి
పూర్వక్షత్రియు లింటపుట్టిపెరిగేరు
ఉనికితాతలనాటి ఊరిలోపలనె
ధ్యానింతురలనాటి దైవగణములనె
గాని వారలకున్న కరుణలేదాయె
పరికింప అలనాటి పౌరుషములేదు.

చెట్టా! చెట్టా! పువ్వులు
ఎందుకుచిట్టీ! పువ్వులు
ఆడుకొంటాను పువ్వులు
అట్లయితే లేవూ పువ్వులు
తమ్ముడికిస్తాను పువ్వులు
అమ్ముడుపోయేయి పువ్వులు
అత్తింటికెడతాను పువ్వులు
అయితే యివిగో పువ్వులు.

నిదురపోకే కోయిలా!
    ఇక నిదురపోకె కోయిలా!
పాటపాడేకోయిలా!
    ఇకపాటపాడే కోయిలా!
నిదురపోయే కాలమేగెను
    నిదురపోకే కోయిలా!
పాటవిని కలకాలమయ్యెను
    పాటపాడే కోయిలా!
ఒకపాటపాడే కోయిలా!

చలిబాపుసూరన్న చలిమాపుతండ్రి
చందనపుచెక్కిదిగో చలిమాపుతండ్రి
బొమ్మపందిరివేసి బువ్వపెడతాము
సన్నబియ్యమువండి చారుచేస్తాము
బెంకాయపచ్చడి వంకాయకూర
పాయసము బొబ్బట్లు పండ్లువేస్తాము
చలిబాపుసూరన్న చలిమాపుతండ్రి
చందనపుచెక్కిదిగో చలిమాపుతండ్రి.

గుణవతి

గీ॥ అట్లుకుమతులదుర్భాలాప లాత్మదలచి, యోచనాంబుధిమగ్నుడై యూరకుండె
నారగింపంగబిలుచు నిల్లాలిమాట, కేమిబదులాడకున్న నిదేటివింత.

గీ॥ అనుచుబలుమారుసతిబిల్వ నపుడులేచి, యెట్టులెట్టులొబోనేసె నెన్నడిట్టి
చందమెఱుగనివిమలాంబ శంకనొంది, చిత్తమునయోచనావళు లొత్తికొనగ.

క॥ ఎట్లో గృహకృత్యముల ముగియింపజేసి, శీతకరముఖి నిజనాథు చెంతజేరి
పదములల్లననొత్తుచు బలికెక్రొత్త, భంగిదోచెదు నాతోడ బలుకరాదె.

గీ॥ చిన్నబోయినమిముజూడ జిత్తమగిలె, యేనెఱుగరానిమర్మంబు లేమిగలవో
మానధనయని పగబల్కు మానవతిని, ప్రాణనాథుడు దరికి జేరంగదిగిచి.

గీ॥ చిన్నబోకుండు వేనియు జెప్పవాడ, వింతసంగతులెన్నియో విన్నవాడ
నగుట యోచనలను మున్కలాడువాడ, జెప్పకనుదప్పదికనీకు జెప్పవాడ.

క॥ చారుమతివిషయమునసీ, యూరకు జనులకు నపోహ లొదవెడునిన్నున్
సారెకుదూఱుటవింటిని, యూరటపాటొదవె జాల నన్నియుజెప్పన్.

చ॥ తెలియునునాకుచారుమతి దివ్యగుణప్రతిభావిశేషముల్
లలనరో నీవుసాధుగుణ లక్షణలక్ష్యమవౌ టెఱుంగుదున్
తలపగనాదుచిత్తము విదారితమయ్యెడు గుత్సితాత్మకుల్
పలికెడుపల్కులన్వినిన బాపముశాంతిని జెందుగావుతన్.

చ. పరమపవిత్రశీలయు సుభాషిణి జారుమతిం దలంప ము
ష్కరు లను మాటలందలప స్వాంతముఝల్లను సాధ్వి దీన నే
కరణిసహించు నామె విన గ్గలునె కష్టము మంచివారికే
తరుణిరో చూడదిక్కుగలదా మఱి యీపొరుగూరనామెకున్.

గీ॥ ఆమె జనకునికడకామె నంపదగును, ఒంటరిగనిట్లుమనయింట నుండదగునె
యనినపతిపల్కులకు మనంబగల ధైర్య, పతియగుట నిబ్బరముకొంత వడికినూని.

మ॥ పరుమేల్గాంచి సహింపలేనికుమతు ల్వల్కంగ నేలెక్కయే
ధరనెవ్వారలకైన దిక్కగుగదే, దైవంబె జర్చింప నే
నరణింగానిగుణాఢ్యకీమెకుదయన్ సాయంబొనర్పందగుం
గరుణాశీలురుమీరలౌట బలుకంగానేర్చితిన్నేనిటన్.

గీ॥ సుగుణవతియు ననాథ విశుద్ధచరిత, యీమెకిటసాయ మొనరించుటేయగణ్య
పుణ్యకార్యములకు సరిబోలుగాదె, యింకకొన్నాళ్లుసైరించు డీరుకరుణ.

గీ॥ విమల యిటులబలుక విమలాత్ముడన్యకాం, తాసహోదరుండు ధన్యుడతడు
ధర్మమతిని కలత దలగిచెలంగెను, సాధుమతికినితవు సాధ్వీపలుకు.

గుడిపూడి ఇందుమతీదేవి.

స్నేహలతాదేవి

శ్రీ అ. సీతారాముడుగారు

(ఏకాంకిక)

మొదటి రంగము

[గంగాతీరమున పూరిల్లు: గౌరీదేవి ప్రవేశము]

గౌరీదేవి:—అమ్మా స్నేహలతా! (బయట ఆట లాడుకొనుచున్న స్నేహలతాదేవి తల్లి పిలుపు విని) ఇదిగో వచ్చుచున్నాను తల్లీ! (వచ్చి అమ్మకు నమస్కరించును.)

గౌరీదేవి:—ఇంతసేపు ఎక్కడ పోయియుంటివే నాచిట్టితల్లీ?

స్నేహలత:—ప్రియంవద నేను బయటనే ఆట్లాడుచుంటిమే! నీవు చూడలేదూ? నీ పిలుపు విని ఒక్క పరుగున వచ్చినాను. ఏమి సెలవు?

గౌరీ:—అదిగో మీ తండ్రిగారు సాయంసంధ్యకు కూర్చున్నారు. మడిగట్టుకొని గంగోదకము తెమ్మా. చీకటిపడును.

స్నేహ:—చిత్తము తల్లీ. (నమస్కరించును).

గౌరీ:—ప్రియంవదనుకూడ పిలుచుకొని పొమ్మా. దాని అమ్మతో నేను చెప్పెదనులే. ఒకరికిద్దరు తోడైన మంచిదికదా!

స్నేహ:—ఆఁ ఔను. ప్రియంవద "మా అమ్మ గంగకుపోయి నీరు తెమ్మన్నది. నాకు తోడువస్తావు కదే మే" అన్నది. ఇద్దరము పోయివచ్చెదము. సెలవిమ్మా, మాతా.

గౌరీ:—(బిడ్డనొసట ముద్దుపెట్టుకొనుచు) ఇంక పొమ్మా, నా బంగారుతల్లీ. (స్నేహలతాదేవి బిందె చంకపెట్టుకొని పోవును.)

రెండవ రంగము

[ప్రశాంతమైన గంగాతీరము: బిందెల క్రిందపెట్టి స్నేహలతా ప్రియంవదలు కూర్చుందురు.]

ప్రియంవద:—లతా! చూడవే. ఆ కడిమిపూ లెట్లు కాసినాయో! నేను పోయి కోసికొని వచ్చెదను. గంగకు పూజ చేయుదమా? (స్నేహలత ఊర కుండును. ఏదో దీర్ఘముగ ఆలోచించుచుండును.)

ప్రియ:—ఏమే పలుకవు? సరే నీ ఇష్టము. నేను మాత్రము పోయి పూలుకోసికొని వచ్చెదను. నీకు ఒక్కపూవైన ఇయ్యనులే!

స్నేహ:—(నవ్వుచు) నీ వొక్కదానివే పూజ చేయుము. మంచిమొగుడు వచ్చునులే. (ప్రియంవద సిగ్గుతో తలవంచుకొని వెళ్లును.)

స్నేహ:—(ప్రవాహము నుద్దేశించి) తన్ను మన సారవలచిన ధర్మపత్నివైపు కన్నెత్తిచూడని ప్రణయ శూన్యవాతఁబడినట్టి ఒక్క యభాగ్యసతిని జ్ఞప్తి కెల యింతువేల గంగామతల్లీ? భావిసూచక మేమొ ఎవ్వనికి తెలును. అభయమిమ్మ మనశ్శాంతినందగలను.

ప్రియ:—(దోసిలినిండ కడిమిపూలు: అస్తమించు చున్న సూర్యుని చూచి) లతా! అక్కడ చూడవే. సూర్యుడు సన్యాసివలె అగపడుచున్నాడు. ఏమి గతిపట్టెనే; పాపము. (ప్రేమలత భావనాసమాధిలో నుండును).

ప్రియ:—ఓహో! ఏదో మహాదీర్ఘముగా ఆలోచించుచున్నట్లున్నదే! ఏమిటే అది?

స్నేహ:—ఏమియునులేదు కాని, ఇంకను పూజ మొదలుపెట్టకుండ ఉన్నావెందుకే?

ప్రియ:—ముందు కాలుసేతులు కడుగుకొందాము రా! అవతల పూజకు కూర్చోవచ్చును.

స్నేహ:—నేను అప్పుడే కడుగుకొన్నానే. నీవు పో. నేను ఇక్కడనే ఉండెదను.

ప్రియ:—అయితే ఈపూలు ఎత్తిపెట్టు (స్నేహలత ఒడిలోపోయుచు) పోయవచ్చెదను. (పోవును).

* * *

ప్రియంవద (కాలుసేతులు కడుగుకొని గంగనుద్దేశించి)

అమృతమయమైన నీ ప్రవాహమ్మునందు
స్నానమొనరించి సైకతశయ్యపైన
ఆడుకొన్నట్టి తపసికన్యకలు నాడు
దివ్యసుమనోజ్ఞ విమలగీతికలుపాడి
శిలలనిద్దురనుండి మేల్కొలుపలేదె
ఇప్పుడేమైరి వారలు! చెప్పవమ్మ.

నా లత ఒంటిగాఉన్నది. భయపడునేమో! త్వరగా పోవలయును. (నిష్క్రమించును).

స్నేహ:—ఎందుకే ఇంత ఆలస్యము?

ప్రియ:—ఎందుకో ఒకందుకు కానీ, ఇంక పూజకు కూర్చుందామా?

స్నేహ:—నీ పూలన్ని గాలికిపోయినవి. మట్టిలో కలిసిన పూలు పూజ కనర్హములుగదా? మరేమి చేయుట?

ప్రియ:—అయ్యో! అంతగా కష్టపడి కోసికొని వచ్చిన పూలను గాలి కెట్లు విడిచితివే? (గౌరీదేవి ప్రవేశము.)

గౌరి:—ఏమి చేయుచున్నావు తల్లీ? నీ విల్లు విడిచి ఎంతసేపాయెను.

స్నేహ:—ప్రియంవద పూజకై తడవుచేసిన దమ్మా. లేకున్న ఇంటికి ఎప్పుడో వచ్చియుందుము. క్షమింపుము.

గౌరి:—ఇప్పటికైన తీరిక అయినదికదా? ప్రియంవదా! మీతల్లి నీకోసము ఎంత ఆత్రపడుచుండునో! అమ్మా, రాపోదము. (రెండు బిందెలు చూచి) ఇంత పెద్దబిందెలు పసిపిల్లలు మీ రెట్లు మోయగలరే? మీ రంతట మీరు ఇంటికిపదండి. నేను నీరు తీసికొని వచ్చెదను. (చంక నొకబిందె, నెత్తిన ఒకబిందె పెట్టుకొని నీటికై ప్రవాహము సమీపించును. స్నేహలతా ప్రియంవదలు ఇంటిత్రోవ పట్టెదరు.)

* * *

స్నేహ:—ప్రియా! మనకు ఈ దివ్యనదీపునర్దర్శన మెన్నడే?

ప్రియ:—ఎన్నడో అదెవరెలనే, రేపు నీ పెండ్లిలో వసంతములాడుట ఈతీరముననే కదే మే?

(స్నేహలత 'పెండ్లి'మాట విని తలవంచుకొనును).

ప్రియ:—ఏమిసిగ్గే! ఇంక మొగునిముందట మేము అగపడెదమా? అప్పుడు నన్నుకూడ ఒకకంట చూడవే.

స్నేహ:—ఈమాటల కేమికాని, తొందరగ నడు. అదిగో అమ్మ వచ్చుచున్నది. మన అధిక ప్రసంగము విన్నదా నవ్వుకొనుచు

మూడవ రంగము

[హరశర్మ, గౌరీదేవి ప్రవేశము]

హర:—దేవీ! తిరిగి తిరిగి కాళ్లు కాయలు కాసినవి. కాని ఫలములేనట్లున్నది.

గౌరి:—స్వామీ! దైవమంత నిర్దయవహించునా?

హర:—ఏమో ఎట్లు చెప్పగలము! ఎక్కడ వెదకినను వేయిరూపాయలకు తక్కువ వరశుల్క మడుగువాడు లేనేలేడు. మనమా నిరుపేదలము, వేలు లక్షలు ఎక్కడ తెచ్చిపెట్టగలము? పెండ్లిగాకున్న సంఘ మేమనును? పవిత్రమైన వంశమునకు కళంకము కలుగుచు. ఇంక బ్రదికి ఏమిప్రయోజనము? ఏది తోపకున్నది.

గౌరి:—స్వామీ! ఇదిగో నాసొమ్ములు. వీని నమ్ముడు. పైకము చాలకున్న మనకు రెండెకరముల భూమి యున్నదికదా! దానినికూడ నమ్ముడు. ఎట్లైనను మనము స్నేహలతను ఒక అయ్యకు అప్పగింపక తప్పదుకదా? అవల మన కేమి కావలసినది? వాడ వాడలఁ దిరిగిన పట్టెడన్నము దొరకదా? మన బిడ్డ సుఖముగనున్న అదే పదివేలు. మనము బిచ్చమెత్తియైన పొట్ట పోసికొనవచ్చును.

స్నేహలత (తలుపుచాటునుండి యంతయు వినుచుండును. తనలో) అబ్బా! ఎంతపాపిని! తల్లిదండ్రుల కడకు మృత్యువునైతిని కదా? ఇంక నా జీవిత మెందుకు? కాల్పనా? కడుపారకన్న తల్లిదండ్రులకు హృదయములందు కుంపటి రగులపెట్టిన పుత్రికకు

ఏమి శిక్ష విధింతువో స్వామీ?......నాగుండె పగులును. ఇంక వీరి సంభాషణము వినలేను. (నిష్క్రమించును.)

నాలుగవ రంగము

[అర్ధరాత్రి. స్నేహలతకు నిదురపట్టుటలేదు. పెరటిలోనున్న బృందావనముకడకు పోవును. దగ్గరనే ఒక తైలవస్త్రము. తులసియొద్ద దీపము వెలుగుచుండును.]

స్నేహలత (తులసి కంజలి ఘటించి) జననీ! అనాథను; ఎట్లు చూచుకొందువో!! (తైలవస్త్రము దాల్చి నిప్పంటించుకొనును.)

*　　*　　*

[తెల్లవారును. గౌరీదేవి హరశర్మ నిద్రలోనుందురు. ఎప్పటియట్లు ప్రియంవద వారి ఇంటికి వచ్చును.]

ప్రియ:—లతా! లతా! ఎక్కడ ఉన్నావే? శుక్రవారమునాడుకూడ మొద్దునిద్దురేనా?......... ఏమిది, స్నేహలత మాట వినబడదు. ఎక్కడ ఉన్నదో? (ఇల్లంతయు వెదకును; తుదకు పెరటిలోనికి పోవును.)

ప్రియ:—లతా! ఎక్కడిచీ అస్థులు? ఏమిటీ బూడిద? అబ్బా! ఎంత భయంకరదృశ్యము! నా స్నేహలత కేమియు అపాయములేదు కద? వట్టిది; ఇది అమంగళపు తలంపు......అదిగో! ఆ కాగితము ఏమిటో!! (బృందావనముకడ పడియున్న కాగితమును తీసికొనును.)

ప్రియ:—(కాగితముపైని అక్షరముల చూచి) ఇవి నా స్నేహలత అక్షరములవలెనున్నవే! ఏదో ఉత్తరము కాబోలు! నే నన్నదానికి ప్రాణము. కనుక దీనిని చదివినప్పటికి నన్నేమనదు. (కాగితము మడతతీసి చదువును.)

"పూజ్యుడగు జనకుని పాదపద్మములకు సాష్టాంగములు. తండ్రీ! ఒక్క నాకొఱకు నీ విట్లుచేయవూనుట తగదు. నీవు, అమ్మ తిండిలేక, తల దాచుకొనుటకు కొంపలేక, పడరానిపాట్లు పడుచుండ నాకుమాత్రము సౌఖ్యముండునని భ్రమించితివా? ఇన్నాళ్లు నన్ను అల్లారుముద్దుగ పెంచితిరి. విద్య నేర్పితిరి. అప్పుడప్పుడు నాకై మీ సౌఖ్యమును గూడచంపుకొనుచుంటిరి. అన్నిటికిని కృతజ్ఞను. కాని ఎంతో కాలము మిమ్ములను చూచి సంతోషపడగలనని ఉవ్విళ్లూరితిని. దేవునికి దయ తప్పినది. తండ్రీ! మొన్న ఎండప్రొద్దున ఊరూరు తిరిగి వృథాప్రయాసమునక ఇల్లు చేరితివి. అప్పటి నీ దైన్యపుముఖము. అబ్బా! నన్ను మాటిమాటికి కలత పెట్టుచున్నది. బ్రదుకుపై రోతపుట్టించినది. ఇట్లు మీవంశమును నాశనము చేయుటకు నీ కూతురు రాక్షసి యనుకొంటివా? ఎంత వెఱ్ఱివాడవయ్యా!......అంతటి నీచకార్యమునకు ఒప్పుకొని మన వంశమునకు కళంకము తెచ్చితివి. సకల వేద వేదాంగవేత్తవు. అన్నిటను సమర్థుడవు. నీవంటివాడు చేయవలసిన పని ఇదేనా? ఇట్లంటినని నీకూతురిపై కోపింపకు. ఉన్నదున్నట్లంటిని. తప్పైన క్షమింపుము. తండ్రీ! ఇంక సెలవు. అదిగో దేవతాంగనలు స్వాగతగీతి పాడుచున్నారు. అమ్మా! నా కడసారి సాష్టాంగములు. తండ్రీ! నాకడసారి సాష్టాంగములు; నా ప్రియంవదకు కడసారి ముద్దులు. నా చావుమాట విని, పాపము ప్రియంవద ఎంత విలపించునో!..... తండ్రీ! నా తుదికోర్కె తీర్పుము. మీ కన్నీటకడిగి నాఅస్థులు గంగలో కలుపుడు. అప్పుడు నా ఆత్మ శాంతించును.

ఇట్లు
నీ అభాగ్యదుహిత
స్నేహలత.

లతా!.....లతా! ఇంకెక్కడి లత? పూయకముందే తెగిపోతివా నా స్నేహలతా!......అక్కా! ......అక్కా! (మూర్ఛిల్లును). *

* ఇది కథగాదు. శ్రవణపాతమైన ఒక యుదంతము.

లేఖ

శ్రీమతి సి. వి. రమణమ్మగారు

కమలకు:—

ఎన్నిరోజులనుంచో నీకు ఉత్తరం వ్రాయాలని; కాని పనితొందరవల్ల పడడంలేదు. ఇవ్వేళ సావకాశంగా కూర్చొని వ్రాద్దామనుకున్నాను.

నీవు మాఇంటి ప్రక్కనున్న సుబ్బును ఎరుగుదువుకదూ; ఆసన్నటి పొడుగాటి అమ్మాయి? చిన్నతనంలో నిన్నూ నన్నూ చూచి "మీ కేమమ్మా బాగా చదువుకుంటారు" అని అంటూ తన దౌర్భాగ్యానికి తానే చింతిస్తూ మనవైపు విచారంగా చూచేది. ఈనాడు తలచుకుంటే కమలంలా నవకోమలమైన స్త్రీ హృదయాన్ని భేదించగల ఆనాటి చూపులైనా జ్ఞాపకం రాక మానవు నీకు.

అలాటి అమాయకురాలు అతి కష్టం మీద సంసారసాగరాన్ని ఈదుతూ బాధపడుతూ ఉంటే చూడడానికి నాగుండె తరుక్కుపోతుంది. ఆవిడకు అందులో ఇద్దరు ముగ్గురు పిల్లలు. ఆ అల్పవయస్సులో వాళ్లకందరకూ చాకిరీచేస్తూ విసుగుకుంటూ ఉన్నప్పుడు ఆవిడ జీవితంలో కాంతి, వెలుగు మాయమైపోయి సర్వము అంధకారమయమైనట్లు భావిస్తుంది. నిరాశ ఆవిడ ముఖాన ప్రళయ తాండవముచేస్తూ ఉంటుంది.

పాపం ఆపిల్లలు గాలికి పెరుగుతున్నారు. అందులో పెద్దకుఱ్ఱవాడికి ఆరు ఏడు ఏళ్లుంటాయి. ఆవయస్సులో విషయ సంగ్రహణం కోసరం బాలహృదయం ఎంత కుతూహలపడుతుందో ఎంత పరితపిస్తుందో నీవు ఊహించుకోగలవు అని అనుకుంటాను. అతను అలా తల్లిని విసిగిస్తుంటే అబ్బ ఎన్ని దెబ్బలు కొడుతుంది. ఎంతో ఆనందంగా నిర్విచారంగా ఆటలాడుకొనేవాడు అతను. ఇప్పుడు చూస్తే అతని కళ్లల్లో విరక్తి జీవితంమీద లెక్కలేనితనమూ కన్పిస్తూనే ఉంటాయి. ప్రొద్దున్న వెళ్లి కాయకష్టంచేసి రాత్రి పిల్లలందరూ పడుకున్న తరువాతగాని రాడు వాళ్లనాయన. ఇలాటి సమయంలో ఆపిల్లలు ఏంచేస్తారు? ఏడుపు మరచిపోయేవరకు ఏడుస్తారు. కొంతసేపటికి మళ్లీ రంగంలోకి దూకుతారు. అన్నీ మళ్లీ మామూలే.

ఆకుఱ్ఱవాడిపేరు రాము. ఒకరోజున నేను చూస్తూనే ఉన్నాను. వాళ్లింటి అరుగుమీద చేతిలో ఒక బెత్తం పట్టుకొని కూర్చుని ఉన్నాడు. ఆ ప్రాంత్యాలంతా శుభ్రం చేసికొన్నట్లున్నాడు. ఎక్కడికో బయలుదేరుతూ "ఎవరూ కూర్చోకూడదిక్కడ. కూర్చుంటేనా........" అని కళ్లెఱ్ఱచేస్తూ బెత్తం తనస్థలంలో ఉంచాడు. కొంతసేపటికి ప్రక్కింటి సీత వచ్చి పంతానికి అక్కడే కూర్చుంది. "సీతా, నా స్థలమది. బెత్తం పెట్టుకున్నానమ్మాయ్" అంటూ వచ్చాడు రాము. ఆ అమ్మాయి లేవలేదు. పైగా ఆ బెత్తాన్ని క్రింద పారవేసింది. అత

నీక సహించలేక "లేస్తావా, లేవవా?" అంటూ ఉగ్రుడైపోయాడు. "సరేలే, నే లేవేలే"నని మూతిబిగించుకొని కూర్చుంది సీతి. రెండు చేతులుపట్టుకొని ఒక బంతిని గిరవాటువేసినట్టు గిరవాటువేసేశాడు ఆ అమ్మాయిని. ఆ అమ్మాయి పెద్దగా ఏడుస్తుంటే ఆ అమ్మాయి అన్నయ్యట, ఏడు ఏళ్లుంటాయి, రాముమీద కలబడసాగేడు. పాపం, "నే నూరకే కొట్టలేదోయి, నా స్థలం తీసికొంది" అంటూ శాంతంగా చెప్పేడు రాము. అతను మీదమీదకు వచ్చి కొట్టసాగేడు. ఆ దెబ్బలాటలో ఆ కుఱ్ఱవాడితొడ కొరికివేశాడట. "అమ్మో, అమ్మో" అంటూ బిగ్గరగా ఏడుస్తూ పరుగులెత్తసాగేడు ఆ కుఱ్ఱాడు. ఆ కుఱ్ఱవాడితల్లి విధికెక్కి రామును అతని తల్లి దండ్రులను తన ఇష్టమువచ్చినట్టు తిట్ట సాగింది. రాము తల్లి సుబ్బు భరించలేక ఆనాడు రామును కొట్టిన దెబ్బలు తలచుకుంటే ఏనాటికైనా అనవసరంగా దెబ్బలు తింటూ ఏకధారగా కన్నీళ్లు కారుస్తూ నిలబడే రాము, విద్యావిహీనురాలైన అతని తల్లి నా కళ్లముందు ప్రత్యక్షమవుతారు.

ఇదంతా నీ కెందుకు వ్రాస్తున్నానంటే మన యీ హిందూసంఘంలో భారతస్త్రీ పిల్లల్ని సరిగా పెంచడంచేతకాక ఏవిధంగా తన మాతృత్వాన్ని సతీత్వాన్ని నాశనం చేసుకుంటుందో నీకు తెలియచేయాలని.

ఇంకొకరోజున ఏమైందో తెలుసా? మా ఇంటిప్రక్క పెద్దనూతిమీద రాము నిలబడ్డాడు; ఇటు అటూ చూస్తున్నాడు. నా కేమిటో రాము నూతిలో దూకడానికి సంకోచిస్తూ ఉన్నాడా అని అపరిమితమైన భయంవేసింది. వెంటనే వెనుకగుండా వెళ్లి అతని కుడిచేయి పట్టుకున్నాను. నేనే కొంచెం ఆలస్యంగా వెళ్లినట్లయితే ఇంకొక క్షణంలో రాము నూతిలో ఉండేవాడు. "నన్నెందుకు పట్టుకున్నారు?" అని ఏడవడం మొదలుపెట్టేడు. అతనిని చూస్తే ఎంతో జాలివేసింది. బాలుడు అలా పసితనంలో జీవితంలో మాధుర్యంలేనట్టు ఆత్మహత్య చేసికోవాలని ప్రయత్నిస్తుంటే కళ్లారచూచి ఎంత కఠినమనస్కురాలైనా కన్నీళ్లు కార్చకుండా ఉంటుందా? మొహం చేతులూ కడిగి "రామూ, అలాదూకితే చచ్చిపోరూ?" అన్నాను. అతని కళ్లవెంట అశ్రువులు ఏకధారగా కారిపోతున్నాయి. నే నేమీచేయలేక అలా అతన్ని కౌగలించుకొని "నీకు తెలియదు రామూ, నాప్రాణం నీవు......అలాదూకితే..." ఏడ్చాను. ఈ అనుభవాలన్నీ తలపుకు తెచ్చుకుంటే పొంగి పొరలివస్తుంది మరల దుఃఖము నాకు. "నూతిలోనన్నాపడి చావు వెధవా, పీడన్నా వదులుతుంది" అని వాళ్లమ్మ ఎన్నో దెబ్బలు కొట్టిందట. వాళ్ల నాన్నగారితో చెప్పితే ఇంకా కొట్టేరట. ఇదంతా ఎందుకంటే ఎవరో కుఱ్ఱవాడు తన్ను కొట్టే తను తిరిగి కొట్టినందుకు. ఈ సంగతంతా చెప్పి ఎంతో ఏడ్చాడు. పాపం. "నే నున్నానుకదూ నీకు. వాళ్లంతా నిన్నలాగే

చూస్తారు. నీవు నాదగ్గిరకురా రోజూ" అని బుజ్జగించి పంపేను. అప్పటినుంచి నా మాట తీయడతను. వాళ్లమ్మా వాళ్లు "ఎవరినీ కొట్టవేరా రామూ?" అంటే, "అమ్మా, పిన్నికి కష్టంగా ఉంటుంది" అంటాడట. అలా మారిపోయాడతను.

ఇదంతా ఎందుకు వ్రాస్తున్నానంటే రాముతప్పు శారీరకంకాదని అది మానసికమని గ్రహించగల శక్తి ఆ అజ్ఞానులైన తల్లిదండ్రులకు లేదని వ్రాయడానికి. ప్రేమకోసరం, ఆదరణకోసరం ఎంత తహతహలాడిందో ఆ చిన్నిమనస్సు వాళ్లకు తెలియదు. శరీరాన్ని శిక్షించి మనస్సును ఆత్మను బాగుచేద్దామనుకుంటారు. వీర్లు చివరకు మనస్సును క్షీణింపచేసి నాశనం చేసేస్తారు. ప్రేమకై ఆర్చి ఆర్చి తల్లులయొక్క ఆదరణలేక వెఱ్ఱిగా తిరిగి వాళ్లలో ఎంతమందిని మనం ఎరుగం? ఏప్రేమకోసరం ఆపిల్లలు పరితపిస్తారో ఆప్రేమను మనము ప్రసాదించగలిగితే వాళ్లు ఎంతో ఉపయోగానికి వస్తారని వీళ్లకు తెలియకపోవడం చాలా హేయం.

ఇప్పుడు నాకు ఆశ్చర్యం వేస్తుంది, రామువార్పునుగురించి ఆలోచిస్తే. పాపం, తండ్రి పగలంతా కష్టపడి, చెమటలు ఓడ్చి పిల్లలు పడుకున్న తర్వాత గాని ఇంటికి చేరడు; వాళ్లను అతను ఆదరించడానికి సావకాశమే లేదు. విసుగులో మునిగి తేలే ఆతల్లి పిల్లల్ని కొట్టడంతప్ప ఇంకోటి ఎరుగదు. ఇంకేమవుతుంది. ఆ పిల్లల బ్రదుకు ఏసుఖమెరుగక ఎండిపోక? ఇదే వాళ్ల విరక్తికి లెక్కలేనితనానికి కారణం. ఇది గ్రహించలేకపోయింది సుబ్బు. సుబ్బు ఏమిటి? ఇలా ఎంతమంది చేయడంలేదని నీ ఉద్దేశ్యము?

ఇప్పటికైనా, ఈ నా అనుభవాలన్నీ తలపుకు తెచ్చుకొని కొంతమంది కాకపోతే కొంతమంది అయినా భారతస్త్రీలు బాగుపడవలెనని నాకోరిక. ఈ ఉద్దేశ్యముతోనే నేను నీకు యీ ఉత్తరం వ్రాయుచుం.

ఈవిషయం నీ వెరుగున్నవాళ్ల కంద రకూ తెలియచేయి. సంఘంలో అన్యాయాలని మనకు తెలియక ఎంతమంది జీవితాలని నాశనం చేస్తున్నామో నీవు ఊహించుకోగలవా? ఆవిషయాలన్నీ ఇంకో ఉత్తరంలో.

నిన్ను సదా ప్రేమించే
"మణి."

దినచర్య

* * *

శ్రీ కె. వి. రావుగారు ఎం. ఎ.

"ఇంటి దగ్గరందరూ కులాసాగాయున్నారా? కాళ్లు కడుగుకోండి" అంటూ మా అత్తగారు తలుపు చాటు నుండి అప్పుడేవచ్చి కుర్చీలో కూచోబోతూ ఉన్న నన్ను యోగక్షేమాలు అడుగుట మొదలు పెట్టినారు. అప్పుడే సాయంత్రం ఆరున్నర అవుతుంది; 5 గంటలకు రావలసిన రైలు ఒకగంట ఆలస్యం. పెండ్లి అయినప్పటి నుంచీ నేను తఱచువస్తున్నా, ఎదురగా నిలబడి మాట్లాడడానికి ఆవిడకూసిగ్గే నాకూసిగ్గే—ఆవిడ మొగం ఏలా ఉంటుందో యిప్పటికి నాకు తెలియదు. తలయెత్తిమాట్లాడలేనుగా నేను. మా అత్తవారు నన్ను పిలుచుటగాని, ఫలానా అప్పుడు వస్తున్నానని నేను ముందు వ్రాయుటగాని మాకు అలవాటులేదు. అందుచేత ఆదినం వస్తానని ఆవిడకు తెలియదు. "ఎసరు కాగింది వస్తాను" అని 'జానకీ' అని పిలచి ఆవిడ లోపలకు వెళ్లినారు.

ఇంతలో మా మఱదలువచ్చి "జానకక్కయ్య లోపలుంది రా" అని చేయిపట్టుకొని గదిలోపలికి తీసుకొని వెళ్లింది. అంతఃపురప్రవేశం అయిన 5 నిముషాలలో మాజానీ—మా ఆవిడ ముద్దుపేరులెండి—వేడి వేడి ఓవల్‌టిన్‌తో ప్రవేశించింది. మరి పది నిముషాలకు మా పెద్ద మరదలువచ్చి "బావా నీళ్లు కాగినాయట స్నానం చెయ్యవచ్చును" అంది. స్నానానంతరం మా చిన్నబావమఱదివచ్చి "బావా, బావా, మరేం, నాన్నగారు వచ్చేటప్పటికి ఆలస్యం అవుతుందిట. అమ్మ మనల్ని భోజనం చేయమంటోంది" అన్నాడు భోజనానంతరం కాస్సేపు దగ్గర చేరిన మా బావమరదులకు మరదలకూ కథ చెప్తుంటే, సరిగా ఆకథ అయ్యేసరికి వాళ్లను లోపలనుంచి కబురు సావిట్లో చదువుకోమని—మా అత్తగారికి తెలుసు, కొంత కాలానికి కలుసుకొన్న భార్యాభర్తలు ఏకాంతం అభిలషిస్తారని.

మా అత్తగారినిచూస్తే నాకు భక్తి, గౌరవం, ఆశ్చర్యం. ఆవిడపనిలోచాకచక్యం, ఇంటిలోపొదుపు, ఇతరుల మనస్సులో విషయాలు త్రుటిలో గ్రహించుట ఆవిడవినయం ఇవన్నీ నాకాశ్చర్యం కలిగిస్తాయి. వచ్చేనో లేదో అంతలో ఫలహారం అంతలో స్నానం, భోజనం, ఆవిడంత చురుకుగా పనిచేసేవాళ్లను చూడలేదు. అల్లుళ్ల విషయంలో అత్తలందరూ యీలాగే ఉంటారంటారేమో. ఆసంగతటుంచి మా అత్తగారు అన్ని విషయాలలోనూ ఆడేనేర్పూ, ఓర్పూ, తెలివీ, చాకచక్యం చూపిస్తారు.

ప్రొద్దున్నే 5 గంటలకు దాసీ వస్తుంది. అప్పుడే ఆవిడాలేచి యింటిపని దగ్గరఉండి చేయిస్తూ తనపని తను చూచుకుంటూ దైనిక జీవితం మొదలుపెడ్తుంది. మా అత్తవారు అంత శ్రీమంతులు కారుకాని ఏదో లోటులేకుండగా బాగానేఉంది. మామగారికి గవర్నమెంటులో ఒకచిన్న ఉద్యోగం కనుక ఆవిడకూడా ఏదో సాధారణ గృహిణివలె కొద్దో గొప్పో పనులు చేయవలెగదా! ఇంతలో ఆఖరు అబ్బాయి, అమ్మాయి—యిద్దరూ ఒకేమంచంమీద పడక-తగవు ప్రారంభించినారు. స్థలం కోసం అది కొంచెం ఎక్కువఅయి గుద్దులాటలలోకి దిగింది. ఆవిడ ఎప్పుడు విందో తత్క్షణం గబగబావచ్చి "అల్లరి చెయ్యకమ్మా, నాన్నగారు లేస్తారు. నువ్వుండమ్మా మంచిదానవుకదూ, నువ్వు నామంచంమీద పడుకో." అని వాళ్లను సముదాయించి వాళ్లు పారవైచిన తలగడాలు మరలచేర్చి ఆలా వెళ్లిందో లేదో యింతలో చంటిపిల్ల ఏడుపు ప్రారంభించింది. పాపం ఆవిడ మళ్లావచ్చి పాలిచ్చి సముదాయిస్తూనే "జానీ కాఫీపొడుము వెయ్యమ్మా, నీళ్లు యీపాటికి కాగి ఉంటాయి" అంది. ఈ ఆడవాళ్ళకు అద్భుతమైన తెలివి తేటలు యిచ్చేడు భగవంతుడు. వాళ్లు వంటచేస్తూ పిల్లాడిమీద కూడా ధ్యానం; పిల్లాడ్ని ఒకమూల సముదాయిస్తూంటే కాఫీ

సంగతి జ్ఞాపకం; మరి పదినిముషాలలో నాకూ మామ గారికి (Bed-coffee) తయారు.

"లేవరా రామా, 7 గంటలు అయిపోయింది అందరూ స్కూలుకు వెళ్తున్నారు. వేళయింది" అంటూ పెద్దబ్బాయిని లేపి—మా పెద్దబావమరది ఘట్టుఫారం చదువుచున్నాడు ప్రొద్దున్నే నిద్దుర లేవడంలో అతనికి అంతగా నమ్మకం లేదు—ఆ ఆఖరు ప్రక్క ఎత్తే యింతలో "చూడవే అమ్మా నేను వేపపట్టి పళ్లుతోముకుంటున్నానుట చిన్నక్కయ్య అంటూంది" అంటూ బుల్లి బావమరది సగం కడిగిన ముఖం చేతిలో కచ్చికా తయ్యారు మా మఱదలకు కచ్చిక పనికిరాదు—అది వేపనుంచి చేస్తారుట—నంజన్ గూడ్ పొడరుపట్టి మొగం కడుగుతుంది "లేదమ్మా అది యిటిక పొడుము ఉపయోగిస్తోంది. కచ్చికేమంచిది" అని సముదాయిస్తే ఇద్దరూ నాది మంచిది నా మంచిదంటూ మరల మొగము కడుగుట ప్రారంభించినారు. "నాది వేపలోనుంచి చేసారు. భూదేవి మంచిది మనకు పళ్లుయిస్తుంది" అంది. మరదలు "వేప ఆవులోంచి వస్తుంది. ఆవు మంచిది 'ఆవు పాలనిచ్చును' అని పాఠం వప్పగించినాడు బావ మరది. "కాదు పుడక మంచిది మామాష్టరుగారు చెప్పినారు" అంటూ కళ్లు నులుపుకుంటూ పుడక నములుతూ అప్పుడే లేచిన రామూ ప్రవేశించినాడు "అయ్యో మాష్టారంటే జ్ఞాపకం వచ్చింది లెఖలు చెయ్యా" లంటూ మరదలు పారిపోయింది తుర్రున లోపలికి.

"నీళ్లకు ఎవరు ముందువస్తారో వాళ్లు నాబంగారు తండ్రులు" అంటూ యింతలో అత్తగారిమాట; నేనంటే నేనని మత్తాళ్లదరూ సిద్ధం. వాళ్లిద్దరకూ నీళ్లుపోసి "జానకీ చెల్లాయేదే" అన్నారు. మా మఱదలు యింకా లెఖలు చేస్తూనేఉంది "రావే 7 గంటలు అవుస్తోంది" అని అమ్మ అంటే "అబ్బా లెఖలు చెయ్యాలి బాబూ నేను 10 గంటలకు స్నానంచేస్తానే" అంటూ విసుక్కుంటోంది చిన్నమఱదలు. అంతలో అన్నాలహడావిడి; మగపిల్లలిద్దరూ కూర్చున్నారు. మఱదలు వెళ్లలేదు.

"పోనీ అన్నమన్నాతినవే మాయదారి లెఖలు" అంటే చివరకు చిత్తుపుస్తకం పెన్సల్ తాను తయారయింది మఱదలు. నెమ్మదిగా తింటూఉన్నారు.

"అమ్మా పెరుగు" అన్నాడు పెద్దవాడు.

"అమ్మా నాలుగుఏళ్లు ఎంతే" అని అడుగుతోంది చిన్నమరదలు అన్నంతింటూనే లెఖలు చేస్తోంది.

"వస్తున్నా, 28" అంటూ యిద్దరకూ సమాధానం చెప్తు ఉట్టిమీద పెరుగుగిన్నె తీస్తున్నారు ఆవిడ.

"7½ అయింది త్వరగా పొయ్యవే దానికి లెఖలు తరువాత చెప్తువవు గాని."

"మరే నిన్న 7 గంటలకు లేవమన్నారు గాబోలు."

"దాన్ని రాత్రి చెయ్యవద్దన్నారు గాబోలు."

"మరి రాత్రి బావ రాలేదేమిటి?" అని మరదలు వంక చెప్పింది.

ఇంతలో "అమ్మా పాలు తియ్యండి." అంటూ వకరూ "అంట్లు తియ్యండి" అంటూ వకరు "వంకాయలు వచ్చేయి కావాలా" అంటూ మామగారికి అన్నాలుపెడ్తూ అందరకూ సమాధానం చెప్తూనే ఉన్నారు ఆవిడగారు గృహలక్ష్ములు అష్టావధానం చెయ్యాలిగదా యీవిషయాల్లో.

అమ్మాయీ పెద్దవాడూ తిన్నారు గాని చిన్నవాడు యింకా ఆవకాయకలుపుతున్నాడు. "అదేమిటిరా త్వరగా తిను మరి" అంది అమ్మ "త్వరగా తినకూడదు. బాగా నమిలితినమన్నారు మా మాష్టరుగారు" అని అతని జవాబు. పని తొందరలో అతనికి నమ్మకం లేదు. అన్నిపనులూ సావకాశంగా చేస్తాడు. "అమ్మ మేం వెడ్తున్నాం టైంఅయింది తమ్ముడికోసం ఉండం" అని ఒక్కపరుగులో వెళ్లినారు స్కూలుకు పిల్లలిద్దరునూ. "ఉండరా నేనయినా తినిపిస్తాను" అని కూర్చొని తినిపిస్తూంటే గిన్నెచప్పుడు "అమ్మాయీ జానకీ, పాలగిన్ని తియ్యమ్మ పాడుపిల్లి వస్తోంది... ఉప్మా నీళ్లు మరిగినాయేమోచూడు" అంటూ అన్నం

తినిపించి పిల్లవాడికి మంచిబట్టలు తొడుగుతూ "రామం ఆమధ్యతోనే స్కూలుకు వెళ్లి నాడు గాబోలు చెప్మా" అనుకుంటూ దాసీ దాన్నిచ్చి పిల్లాడిని స్కూలుకు పంపించింది ఆయిల్లాలు. ఇది ఆవిడ టైంటేబిల్లో ఫస్టుపీరీడు.

కొంత హడావిడి తగ్గింది; ఇంతవరకూ చంటిపిల్ల లేవలేదు. ఒకసారి వెళ్లిచూచి ఉప్మా కాఫీ మామ గారికిచ్చి నాకు పంపించి తను జడవేసుకొని జానకికి వేసి స్నానానికి వెళ్లేసరికి ఎనిమిదన్నర అయింది. ఒక గంటలో వంటకావాలి. మామగారు కచేరికి వెళ్లాలి. గబగబా చేస్తోంది "అది ఎంతకూ ఉడకదమ్మా యీ పాడు దుంపలు; పాపం! ఎప్పుడూ ఆయనకు హడావిడి భోజనమే. ప్రొద్దున్న సావకాశం ఎప్పుడూ పెట్టనే లేదమ్మా" అని తనలో తనను నిందించుకుంటూనే పప్పు, కూరా, పచ్చడి, పులుసుచేసి మామగారికి భోజనంపెట్టి, దగ్గరకూర్చొని అన్నం చల్లారేవరకూ విసరి భోజనం అవగానే తమలపాకులు చుట్టియిచ్చి పెట్టెలో చాకింటిబట్టలు యిచ్చి ఆయనను గుమ్మం వరకూ సాగనంపి మరల వంటయింటిలో ప్రవేశించే టప్పటికి పదిగంటలు అయింది ఇది రెండవ పీరీడు.

నేనప్పుడు ఉదయం భోజనం మామగారితో చెయ్యలేదు "ఈ హడావిడ భోజనం అతనికికూడా ఎందుకే? కాస్సేపుండి సావకాశంగా యిద్దరూ తిందురుగాని" అని కూతురుతో చెప్పుతుంది ఆవిడ. పైగా నేను సావకాశంగాలేచి స్నానంచేసి ఫలహారం చేసేసరికి మామగారి భోజనవేళ అవుతుంది—అత్తవారిల్లు గదా నాకు.

మరల నాకోసంగా ప్రత్యేకం ఒక వేపుడుకూరచేసి పీటలువేసేసరికి మరల పదిన్నర అవుటబట్టి పిల్లలు తయ్యారు. మరల యిల్లు కలకలలాడుతోంది. "అమ్మోయ్ ఇవ్వాళ లెఖలు చెయ్యలేదని ఒక తాయి లారుని మాష్టారు తిట్టేరేవ్" అన్నాడు చిన్నాడు. "ఆలస్యంగా వచ్చినందుకు మనకు మాత్రం తగలలేదు లావుంది" అని రెట్టించింది అమ్మాయి. దానిచేత స్నానంచేయించి మాకందరకూ అన్నాలు పెట్టేసరికి పదకొండు దాటింది. "బావదగ్గర నేను కూర్చోవాలి" అని వాళ్లలోవాళ్లకు తగవు. ఒక ప్రక్కని పూటకు ఒకరు కూర్చోడానికి సమాధానం చేసింది ఆవిడ.

"రెండో ప్రక్కో" అంది మరదలు.

"అక్కయ్య."

"అయితే అమ్మా, అక్కయ్యకు బావ ఏమి అవుతాడే" అని చిన్నవాడి సందేహం!

"అదేమిటోయ్ అన్నీ ఆలా గగ్గోలుబెట్టుతున్నావు. సహించడంలేదా ఏమిటి? నాకు వంట చేతగాదమ్మా" అంటూ వద్దంటూఉన్నా అన్ని ఎక్కువ వడ్డిస్తూ ఉంటారు.

భోజనాలు అవగానే—పదకుండున్నర దాటింది. ఆవిడకూడా భోజనంచేసేసరికి పాపం పన్నెండు అవ వచ్చింది. అప్పుడప్పుడు ఒకసారివెళ్లి చూస్తూఉన్నా పాపం, చంటిపిల్లని కాస్తసముదాయించటానికి తీరుబడి లేదావిడకు. అప్పుడు వెళ్లి పిల్లదగ్గర పరుండేసరికి "అమ్మా చూడవే నాపలక పుల్ల అక్కయ్య ఎక్కడో పారేసింది" "లేకపోతే నాపుస్తకం ఎందుకు ముట్టుకోవాలి వద్దంటోంటే" అని చిన్నచిన్న తగవులు తీర్చే సరికి ఒంటిగంటన్నర అయింది. పిల్లలకు తలలుదువ్వి రామానికి క్రొత్తచొక్కాతొడగి వాళ్లను బడికి పంపించి "అయ్యో బంట్రోతువచ్చే వేళఅయింది" అంటూ దబ్బున కాఫీపెట్టి టిఫిన్‌చేసి వచ్చినబంట్రోతుచేత మామగారికి ఫలహారం పంపేసరికి రెండుగంటలు అయ్యింది. మరల హడావిడి తగ్గింది. ఇది ఆవిడ దినచర్యలో మూడవభాగం.

కాస్సేపు విశ్రాంతి. చంటిపిల్లను ప్రక్కలో వేసుకొని కొంచెంసేపు నిద్రపోయిందో లేదో యింతలో "అమ్మగారూ ఉత్తరం" అంటూ తపాలబంట్రోతు పాపం నిద్రాభంగంచేసేడు. "అయ్యో అప్పుడే మూడు అయింది గాబోలు ఎంతసేపు నిద్రపోయానో జానకీ మీ ఆయనకు ఫలహారం యియ్యవే" అంటూ

లేచింది. ఎప్పుడు చేసేరో లేక బజారునుంచి తెప్పించారో, నాకు మాత్రం మంచి ఫలహారం దొరికింది. "మీ ఆయన వింటారు ఫిడేల్ మీద రెండుపాటలు పాడవే" అని జానకికి ఫలహారనిచ్చి ఆవిడ మరల దిన చర్య ప్రారంభించింది.

పిల్లల చొక్కాలకు బొత్తములుకుట్టుట చంటి పిల్లకు ఊలుస్టాకింగులో భర్తకు జేబు రుమాలుమీద రంగులతలు కుట్టుట మొదలగు పనులతో కూర్చుంటే నాలుగు గంటలు అయింది "పిల్లలువచ్చే వేళయింది ఏమయిననా పెట్టమంటారు" అంటూ హడావిడిగా కొబ్బరికాయలుకొట్టి బాగుగా కోరుచేసి పంచదార చల్లి మూడు వెండిపళ్లెములలో సిద్ధంగా ఉంచేసరికి బడినుండి పిల్లలువచ్చి ఫలహారంచేసి, పెద్దవాడు బంతి ఆటకు వెళ్లేడు. చిన్నవాళ్లిద్దరూ కేరమ్స్ ఆడుతున్నారు. యింట్లో చంటిపిల్ల ఏడుస్తోంది. నేను షికారు వెళ్లేను. ఐదుగంటలకు ఆవిడ మడిగట్టుకొనుటకు సిద్ధముగా యున్నారు. ఇది నాలుగవభాగం.

ఆరున్నర గంటలకు మరల నేను యింటికి వచ్చేసరికి మామగారు పేపరు చదువుతున్నారు. పిల్లలెవ్వరూ కనుపించలేదు. మా ఆవిడమాత్రం మందహాసం చేస్తూవచ్చింది. "పిల్లలేరి" అని అడిగినాను. "భోజనం చేస్తున్నారు." "అప్పుడేనా" "అవును సాయంత్రం మా అమ్మ వాళ్లందరకూ కలిపితినిపిస్తుంది."

"నాకూడా కలిపి తినుపించగూడదు నువ్వు?"

"పాపం! మీరు బొత్తిగా చిన్నపిల్లలు. ఎత్తుకొని తినిపించాలిగూడాను" అంటూ మాజానీ నాస్నానానికి సబ్బు తువ్వాలు పట్టుకొని వెళ్లింది.

రాత్రి భోజనానికి నేనూ, మామగారు జానీ మాత్రమే. నేను లేకపోతే జానీకికూడా ముందర పెట్టేసి భార్యా భర్తలు కూర్చుంటారుట. భోజనం దగ్గర మామగారితో మాట్లాడే విషయాలు నాకంతగా కనుపించలేదు. అందరి భోజనాలు అయ్యేసరికి ఎనిమిది గంటలు అయినది. ఇంతలో పిల్లలు చదువు చాలించి మంచాలకోసం తగవులాడుకుంటున్నారు.

"నేను తమ్ముడిదగ్గర పడుకోనే. రాత్రి కుమ్ముతాడే" అంటోంది మా మరదలు.

"నా తలగడా ఏదే అమ్మా" అని రామం చికాకుపడుతున్నాడు. వీళ్లందరినీ సముదాయించి ప్రక్కలు వేసి ఆఖరివాడికి కథ చెప్పి నిద్దురపంచేసరికి దరిదాపు ఎనిమిదన్నర దాటింది. ఇల్లంతా సర్దుకొనేసరికి తొమ్మిదిగంటలు. ఇవి ఆఖరు పీరీడు.

"ఏమండీ స్వరూప్ రాణీ పోయిందట నిజమేనా" అని భర్తకు మరల తమలపాకులు అందిస్తూ అడిగింది మా అత్తగారు.

"అవును."

"పోనీ లెండి. అదృష్టవంతురాలు. అటువంటి కొడుకుని గంది."

"ఏమో నీ కొడుకూ అంతవాడవుతాడేమో" అన్నారు మామగారు నవ్వుతూ.

"అంత అదృష్టంగూడానా?" ఏమో తన కొడుకు అంతవాడు అవతాడేమో. మాతృమూర్తికి తన సంతానవిషయంలో ఎంత ఆశలు గలుగునో ఎవ్వరు చెప్పగలరు—ఏమో? కాని యింతలో కళ్లనీళ్లు పెట్టింది ఆవిడ.

"చిట్టినాయన బ్రతికిఉంటే అంతవాడు అవునేమో?" అని విచారించింది.

అత్తగారికి ఒక కుమారుడు పోయినాడు. మరల ఎంతమంది పుట్టినా ఆ మాతృగర్భమునకు ఆ వేదన పోలేదు. ఆ లోటు తీరలేదు. ఇంతలో ఏమిటో జ్ఞాపకంవచ్చింది. "అన్నట్టు అతనికి పాలు యివ్వలేదు. జానకీ యీ ఫ్లాస్కుపాలు తీసుకొని మీగదిలో ఉంచుకో" అంది. ఆవేదనలోకూడా అల్లుడి సంగతి మరపురాదు! చెప్పేనుగదూ ఆడవారు అష్టావధానం చేస్తారని. ఆంగ్లేయులకు యింత ఆదరణచేసే అత్తగార్లుండరు. అందుకే హైందవయువకులకు అత్తగార్లంటే విందు, ఆంగ్లేయులకు చికాకు.

నేను చూచినంతవరకు మా అత్తగారి దినచర్య సమాప్తము. మా ఆవిడ నెమ్మదిగావచ్చి మా గది తలుపు వేసేసింది.

శ్రీ రామ శతకము

శ్రీమతి దేచిరాజు లక్ష్మీనరసమ్మగారు

క. ఏతీరుగనైనను ధర, ణీతలమునఁ బ్రాణులన్ గనికరమునఁ గనన్
భూతమయుండవు గావున, సీతాధిప! నీవు సంతసింతువు రామా!

క. ధర్మము భువినినశించి య, ధర్మము చెలరేగునపుడు దైత్యులఁ దునుమన్
ధర్మస్థాపన మొనరుప, ధర్మమయా! నీవు తనువుఁదాల్తువు రామా!

క. పరసతులఁ గోరువారలుఁ, బరధనమున కాసనొందు వారలు నకటా!
పరయశమునకు సహింపని, నరులీధరఁ బ్రబలుటన్ గనంగదె! రామా!

క. ఎల్లపుడు స్వార్థపరులై, యెల్లరయెడ దోషగుణములే కనుఁగొనుచున్
ఉల్లమున దయనెఱుఁగని, కల్లరులకు నీవు దవ్వగద రఘురామా!

క. అప్పనుచు నొరులధనమును, గుప్పలుకుప్పలుగఁ దెచ్చి క్రూరాత్ములిలన్
గొప్పలకై వెచ్చింతురు, తప్పక హరింతురిది యధర్మము రామా!

క. ఇట్టి నెఱదాతలనుభువిఁ, బట్టపగలు దారిఁదోచు పాపులకంటెన్
గట్టఁడు లనఁజెల్లును గద! కట్టా! యిదియెంత ఘోరకార్యము! రామా!

క. ధరణి నధర్మము ప్రబలెను, గరుణ యొకింతయును జనులకడ లేదనఘా!
నరుల సుశీలురఁ జేయవె!, శరధి సుతానయనకుముద శశధర! రామా!

క. అతివను, జ్ఞానవిహీనను, సతతము నీమహిమ లెన్నఁజాలను, శరణా
గతరక్షక బిరుదాంకా!, గతినీవేయంటి నన్నుఁ గావవె! రామా!

క. వినయమున వేఁడుదానను, వినవే! నామొఱనువేగఁ బ్రేమదలిర్పన్
గనుఁగొనవే! శ్రమలను; శ్రిత, జనకల్పక! యీప్సితము నొసంగవె! రామా

క. లేదా! నీమనమున దయ; రాదా! నాయెడల దోషరాశినిగానన్;
కాదా? నీవఘహారివి, వాదేటికి? తెల్పు! దీనవత్సల! రామా!

క. చరణములవ్రాలఁ గాకా, సురునిం జేపట్టలేదె? సూనృతరత! నే
దురితాత్మురాలనైనను, శరణంటిని కావుమయ్య! జనకా! రామా!

క. ఉల్లము రంజిల్లఁగ నీ, చల్లనిచూపులను నన్ను సరగునఁగను ము
త్ఫుల్లాబ్జ పత్రలోచన! యెల్లపుడు స్మరింతుభక్తి నినకులరామా!

క. శ్రీలొప్పన్ గలశాబ్ధిని, వాలాయము భోగిరాజ పర్యంకమునన్
శ్రీ లక్ష్మీసహితుఁడవై, పాలింపవె! మమ్ముఁగరుణ భవహర! రామా!

క. బలిమినిఁ బ్రాఁజదువులఁగొని, జలనిధి సోమకుఁడు సొరఁగ సరగున వానిం
బొలియించి, నిగమముల నా, జలజాతాసనునకొసఁగు జలచర ! రామా !

క. సుర లసురులబ్ధిఁ దరచుచుఁ, బరిపరివిధములను నిన్నుఁ బ్రార్థింపఁగ మం
దర శైలముఁ బృష్ఠంబున, ధరియించిన కూర్మరూపధారివి రామా !

క. ఉరుబల హేమాక్షుఁడు తా, ధరణిని బాధింప, నుగ్రదంష్ట్రి తనువునన్
బరిమార్చి, యద్దురాత్మునిఁ, గరుణవిరాజిల్ల మహిని గాచిన రామా!

క ధర హేమకశిపుఁడాత్మను, గరుణన్ విడనాడి, సూనుఁ గడు బాధింపన్
నరహరివై ఖరనఖముల, నరిజీల్చి కుమారు నేలు నఘహర ! రామా !

క. వామనుఁడై బలిదైత్యుని, భూమిని మూఁడడుగులడిగి, భువనత్రయమున్
శ్రీమహిమ లొప్పఁగొలిచిన, భూమీసుర ! నినుభజింతు మోక్షద ! రామా !

క. జననాథులు దుష్టాత్ములు, ధనలోభులుగాఁగ జామదగ్న్యుఁడవై నీ
వనినృపతులఁ దునుమాడవె ? ఘనవిక్రమ ! పరశురామ ! కార్ముకరామా !

క. ఖలుఁడగు రావణదైత్యుఁడు, పలువిధముల లోకములను బాధింపఁగ, స
ల్లలితపరాక్రమమున నీ, విలఁగూల్పవె ? సీతమిష మహీధవరామా !

క. గోపీమనోహరుఁడవై, గోపాధిపు నింటఁ బెఱిగి, కుటిలదనుజులన్
క్ష్మాపాలురఁగూల్చిన యదు, భూపాన్వయ వార్ధిసోమ ! బుధనుత ! రామా !

క. వైరాగ్యగరిమ రాజ్యము, దారను నందనునివిడిచి, ధర్మరతుఁడవై
ధారుణి నహింసఁజాటిన, చారుయశస్సాంద్ర ! బుద్ధజనకా ! రామా !

క. ఖలచరితులు నిర్దయులును, మలినాత్ములునై చరించు మనుజులనెల్లన్
విలయింప భూతలంబునఁ, గలిఁగల్క్యాకృతివహించు ఘనుఁడవు రామా !

క. దురమున నోడి కరీంద్రుఁడు, పరమార్తుండగుచు నిన్నుఁ బ్రార్థింపఁగ భీ
కరచక్రముచే నక్రము, శిరమును శీఘ్రముగఁద్రుంచు శ్రీశా ! రామా !

క. సాకేతనాథ ! మును నీ, వేకరమునఁగరికి నభయమిచ్చితివో యా
శ్రీకరమును నాశిరమునఁ, బ్రాకటముగ నిలుపఁగదవె ! భవహర ! రామా !

క. వక్రాత్ముండైముని భూ, చక్రాధిపునంబరీషుఁ, శ్రమనొందింపన్
జక్రముచేఁ బ్రోచిన నీ, విక్రమము నుతింతుఁ బెక్కువిధముల రామా !

క. ఎంతటి యోగులకైనను, శాంతమె శోభాకరంబు సౌఖ్యప్రదమున్
శాంతవిహీనమనస్కులు, స్వాంతంబుల నిన్నెఱుంగఁజాలరు రామా !

క. శాంతాత్ము లమలభక్తిని, స్వాంతంబుల నినుభజింప సంతృప్తుఁడవై
శాంతస్వరూప ! వారల, సంతాపముఁదీర్తువీవు సదయుఁడ ! రామా !



కీ. శే. జయంతి సుభద్రాదేవిగారు,

ఎం.బి.బి.ఎస్., డి.జి.ఏ.

విద్యార్థిగానున్న ప్రతి తరగతియందును ప్రత్యేక గౌరవమును బొందుచు, వైద్యపట్టము 1933 నందు పెక్కు పతకములతో పొందిరి. చిప్పర్ ఫీల్డు మెడలు పొందిన ప్రథమ ఆంధ్రయువతీమణి. కర్నూలు హెడ్ క్వార్టర్సు హాస్పిటలులో నియమింపబడి కొంతకాలము పనిచేసి రాజమహేంద్రవరములో ప్రాక్టీసు పెట్టియుండిరి. 27-2-38 హృద్రోగముచే నాకస్మికముగ మరణించిరి.



భారతమాత వివిధమతప్రతినిధులు
విశాఖపట్టణము క్వీన్ మేరీ విద్యాశాల సిల్వర్ జూబిలీ సందర్భమున
విద్యార్థులచే ప్రదర్శింపబడెను.



శ్రీమతి కోసనా సూర్యకాంతంగారు
(భీమవరం, వయసు 13 సం.లు)
శ్రీ రవీంద్ర సారస్వతసమాజమువారి 'చెల్లాయమ్మ' సారస్వత పోటీపరీక్షలో పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా ద్వితీయ బహుమతిని (రు. 15) పొందిరి.

ధర్మసూక్ష్మము

శ్రీమతి కవితిలక కవితావిశారద కాంచనపల్లి కనకాంబగారు

ధర్మమెఱుఁగంగవచ్చు శాస్త్రంబుఁజదివి,
వాదమొనరింపవచ్చుఁ దత్త్వమ్ముగనక
తజ్జ్ఞులంగొల్చి వారిడెందంబెఱింగి,
ధర్మసూక్ష్మమ్ముగనుగొను ధన్యుఁడెవఁడొ.

మహారాజసభ. పండితులు కవులు సంగీతశాస్త్రవిశారదులు రసికాగ్రేసరులు కిటకిటలాడుచు నీ శరన్నవరాత్ర మహోత్సవావసరమున రాజశేఖరాస్థానము నలంకరించి యుండిరి.

కృతిలోఁ దన్మయతఁ జూపించువారు కొందఱు, రాగాలాపమునఁ బారవశ్యముఁ గొల్పెడువారు కొందఱు, పల్లవిపాడుటచే రసికుల యుల్లములఁబల్లవింపఁ జేసినవారు కొందఱు తానకౌశలమున మానసము నాకర్షించువారు కొందఱు నొక్కొక్కరొక్కొక్క యెడఁ దమచాతుర్యమును జూపిరి. సభ్యులెల్లరు తలలు పంకించువారు, పిలకలెగరవేయువారు, గాయకునితోఁ బాటు తాము నూగువారు, ముక్తాయితోఁ బాటు సిగముడివీడి మోమెల్లఁగ మ్మగా భీకరాకారుఁడైన మద్దెలవాని దెబ్బ కదిరిపడువారు, బలేయనువారు, మేలనువారు, చప్పరించువారు, హాయిహాయియనువారు, కన్నులు మూసికొనుచుఁ గదలక ప్రతిమల ననుకరించువారునై పలువురు పలువిధముల గానామృతపాన పారవశ్యముఁ జూపుచుండిరి. గాన వినోదము ముగియగానే, యాస్థానమునకు దైవికముగానే తెంచి సబహుమానముగా స్వాగత మొసంగఁబడిన యొక తేజోమూర్తిపై మహారాజు దృష్టి ప్రసరించెను. అంత నాస్థానసంగీతవిద్వాంసుడు లేచి నిలుచుండి చేతులు జోడించుకొని యిట్లు చెప్పందొడంగెను. "మహాప్రభూ! వీరు పరమభక్తులు. త్యాగబ్రహ్మగురుపరంపరలోనివారు. సంగీతవిద్యపట్ల సార్థకనామధేయులగు శ్రీ దక్షిణామూర్తి స్వరూపులనుటకు సందియములేదు.

అన్నదానముచేసి విద్యార్థులను బోషించి వారికి విద్యాదానము చేయుచున్నారు. దాతలు. అప్రతిగ్రహీతలు. నిస్పృహులు. రాజాస్థానములకేని పోయెడువారుకారు. ఏలినవారి గుణగ్రహణపారీణతను విని సంతసించి మన యాహ్వానమును మన్నించి యిటకేతెంచినారు."

ఆమాటలువిని రాజుగారు లేచివచ్చి యాదక్షిణామూర్తి గురుచరణములకు నమస్కరించి వారికి కుసుమమాలికలు, ఫలములు, సాలువలు స్వయముగ సమర్పించి

పూజించి యిట్లనిరి. ''విద్వన్మణులారా! మీ సమక్షమున మనఃపూర్వకముగ మేము కొంత మా మనశ్శాంతికై ప్రకటింపవలసి యున్నది. పురుషాకృతిని ధరించిన కర్ణాట గానకళయో యన్నట్లున్న యీ దక్షిణామూర్తి గురుమూర్తిని, వారీదేశమున స్థాపించిన గురుకులముయొక్క ప్రాముఖ్యమును నిటీవల విన్నాము. ఇన్నినాళ్లు మాకు ప్రాచీన విద్యలలోని నాణెమెఱుఁగ నవకాశము గలుగలేదు. క్రిందటి సంవత్సరము మేము కలినాయకుండగు వేంకటేశుని దర్శింపబోయి యచట కతిపయ శిష్యగణపరివృతుండగు నొక్క మహాతపస్వింబొడగాంచి వారిందర్శించితిమి. వారిట్లు శిష్యులకు బోధించుచుండిరి.

'బుద్ధిమంతులారా! శ్రద్ధాళువులై యాలకింపుఁడు. ఆర్యవిజ్ఞాన బీజములు రక్షితవ్యములు. కాల మనుకూలింపకున్న నేమి? కొందఱైన ధీరులై భారతీయుల వ్యక్తిత్వమును నిలువఁబెట్టవలయును. లేకున్న నీకర్మభూమియు నితర మ్లేచ్ఛభూములతోఁ దుల్యమగును.

ఈశ్వరేచ్ఛానుసారముగ నీపుణ్యభూమి గూడ నధర్మబహుళమగుచుండినను బుద్ధిమంతు లార్యవిజ్ఞాన బీజముల రక్షించుచుండుటయు భగవత్సంకల్పమే. అదియే మా ముఖమున మీకు వినఁబడుచున్నదని భావింపుఁడు.'

ఈరీతి బోధించు గురుస్వామికి నేను సాష్టాంగముగ నమస్కరించితిని. వారు నన్ను దీవించి శిష్యులతో నెందేని జనిరి. నాటి నుండియు నార్యవిజ్ఞానమందు బద్ధాదరుండనై మాయాస్థానంబున శేషించియున్న ప్రాచీన విద్వాంసులరావించి, వారిసాయంబున నీ పరిషత్తుఁగావించి మీవంటి మహనీయుల కాహ్వానము పంపఁగలిగితిమి. మాయాహ్వానముల మన్నించి మీరరుదెంచుట మాకమందానందము కలిగించినది.

ఈ తొమ్మిదిదినములనుండి శాస్త్రార్థములు, సాహిత్యగోష్ఠులు, వేదాంతచర్చలు చతుష్షష్టికళాప్రదర్శనములు, మాతండ్రిగారి కాలమున జరిగినట్లే జరుప ప్రయతించితిమి. నూతన ప్రయత్నమౌటచే నీ విజ్ఞానప్రదర్శనములోని విశేషములు మేము సమగ్రముగా గ్రహింపలేకున్నను మాకీ విద్యలన్నియుఁ బరమానందము గల్గించినవని మాత్రము చెప్పక తప్పదు. అంతియకాక యిన్నిదినములు పరధర్మావలంబనమున నిట్టి యవకాశము కలుగకపోయెగదా యని మాకుచింత గూడ కలిగినది. మా సంతోషము మాటకేమి! మీకంటె గూడ నీసభ్యులు, పౌరులు, రాజపురుషులు, నుద్యోగులెల్ల రిందలి సారస్యమును జక్కగా గ్రహించినట్లు కానఁబడుచున్నది. ఉత్సాహముతో నెల్లవారు చేయు శిరఃకంపాదికమువలన సభ్యుల కింతగుణగ్రహణశక్తి కలదాయని మాకచ్చెరువు కలుగుచున్నది. వేదవేదాంగములు, చతుష్షష్టికళలు మాపెద్దలనాడెట్లో మానాడు నట్లే మా సంస్థానమున వృద్ధిపొందునట్లు చేయ సంకల్పించిన, మాకు మీరెల్లరు

తోఁచుచున్నది. దైవికముగా నీ నడుమకలిగిన యుపేక్షలోని లోపమునుగూడఁదీసి విద్యలకుఁ బరిపూర్ణతను గూర్చెదరు.

విద్వన్మణులారా! నేఁడీ సభకలంకారభూతులగు శ్రీ దక్షిణామూర్తిశాస్త్రిలగారు మనకు దిక్ప్రదర్శనముగాఁ గర్తవ్యము నిరూపించెదరు. కావున సావధానులై యాలకింపుఁడు" అని మహారాజుగారు మేఘగంభీరస్వరముతోఁబలికి విరమించిరి. అంతట దక్షిణామూర్తిశాస్త్రిగారు సభామధ్యమున నిలువంబడి యిట్లుపన్యసించిరి.

"మహారాజా నేఁడుకదా సుదినము ఆర్య విజ్ఞానమును బోషించుటకుఁ గంకణము గట్టుకొన్న ధీరుని నేఁ గన్నులారఁ జూడఁగల్గితిని. గుణగ్రహణపారీణులగుటచేఁ ప్రభువులు మీవంటివారియందున్న గురుప్రకారమును గుర్తెఱింగి సభాముఖమున నిట్లుగ్గడించిరి. పామరలోకము విద్యాగంధవిహీనమౌటచే మమ్ముబోంట్ల సరకుచేయకున్నది. అట్లగుటచే విద్వాంసులు, వనములందును బల్లెలయందును కుసుమగుచ్ఛములవోలె జీర్ణభావంబుగాంచుచున్నారు. ఈశ్వరానుగ్రహమువలననే యద్వైతవాసన మానవుల కేర్పడునన్నట్లుగా, నీశ్వరానుగ్రహముగలవారికే యార్యవిజ్ఞానమందభిమానమును తత్పోషణమును దానశక్తియుఁ గలుగునని తోఁచుచున్నది. లోకులు కాకులవంటివారు. యజమానుల యభిప్రాయము ననుసరించి పొగడుచుఁ దెగడుచుందురు. ఇట్టి చంచలస్వభావముగల లోకుల యామోదము వారి గుణగ్రహణమును సూచింపదు.

ఆధునికుల యాటపాటలకు వినోదములకు మోజుపడి వివిధసీమల వారి బిలిపించి నిరుడు తమరొక్క లక్షరూప్యముల వెచ్చించినపుడు వీరందఱు మిమ్ము మెచ్చుకొనలేదా? ప్రాచీన పండితులను నిలిపి వార్షికములు మాని, ఊటీకొండలలో నేలినవారు కందుకక్రీడాపరవశులై యున్ననాఁడీ సభ్యులు మిమ్ము మెచ్చలేదా?

నడగొండలఁబోలె నగరమున సంచరించు భద్రగజంబులనెల్ల నమ్మి వికారముగ మొఱుగుచు కుక్కలవలె నెల్లెడల సంచరించు మోటారుకారులెన్నని కొన్ననాఁడు ఈ సభ్యులు మిమ్ముల మెచ్చుకొనలేదా?

పండ్రెండు సంవత్సరములు చల్లకడవఁ గౌగిలించుకొని యకారసాధనఁజేసిన మహాసంగీత విద్వాంసులకు దేవిడీమన్నా చేసి గ్రామఫోనుతో రాజసభ నించిననాఁడు వీరు మిమ్ము మెచ్చకుండిరా? వేయేల? వడ్రంగులు, కమ్మరులు, వెండి పైడిపనివాండ్రందఱకు దగ్గించి ప్రతివస్తువును బైకివ్రాసి తెప్పించిననాఁడు, మనవారది నాగరికతయని మిమ్ముం బొగడలేదా?

తాతముత్తాతలనాటి తాటియాకు గ్రంథముల నన్నింటిని నడిగిన వారికెల్ల యే జర్మనీవారికో, అమెరికావారికో, దానముచేసి పీడవదలించుకొని యన్యభాషా గ్రంథరాజములతో బీరువాల నింపిననాఁడు వీరు మిమ్ముఁగొని యాడలేదా?

మీ మూలపురుషులనాటినుండి వచ్చుచున్న యమూల్యములగు నవరత్నముల యాభరణములు, బొంబాయికి పారిసు పట్టణమునకుఁబంపియమ్మించి దివాణమునిండ గాజు పింగాణిసామానులు నింపిననాఁడు మిమ్ము వారింపక పైపెచ్చు నిరాడంబర జీవనమును గొనియాడిన వారీసభ్యులు కారా? ఏకరాశిగా నన్ని యుదాహరణములు చెప్పితిని. ఇంతకు మాపుణ్యవశమున, నా మహా తపస్వి యనుగ్రహంబున నేలినవారి కార్య విజ్ఞానముపై దృష్టి ప్రసరించిన కారణమున జన్మమునకెల్ల శివరాత్రియని నాకీనాఁడిచ్చట పండిత సమక్షమున మనసులోనిమాట నిర్భయముగాఁ బ్రకటించు నవకాశము గలిగినది.

అదియట్లుండఁ బ్రకృత మేలినవారి ప్రశ్న యేమనగా నింతగాఁ దలలాడించి మెచ్చుకొను సభ్యులందఱకు సంగీతశాస్త్రమున మేలరసి యానందించునంతటి రసికతకలదా యని కదా! అందలి యథార్థమును రేపు నిరూపింతుము. ఆవిషయము తమతో నేకాంతముగా మనవిచేయుదును. రేపటి దినము సాయంకాలము యథాప్రకారము సభ కానిండు. మహాప్రభూ! తత్త్వజ్ఞులఁ జెంతఁజేర్చి వారిఁ బ్రోత్సహించి, కల్ల నిజము తేర్పఱచి ధర్మమును బోషించు మహారాజు తమరయ్యెదరేని మావంటి సాధువుల కదియ పరమానందము." ఈ రీతిగా దక్షిణామూర్తి శాస్త్రిగా రుపన్యసించినపిదప నాటిసభ ముగిసెను. మరునాటి యుదయము మొదలు సాయంకాలము వఱకు నూరంతయు నట్టుడికినట్లుడికిపోవుచున్నది. దర్బారులో సంగీతమునకు విధిగా నందఱు వెళ్లితీరవలయునఁట. మహాగాయకులు పాడుదురఁట. సభలో నెల్లయెడల విచ్చుకత్తులవారు నిలువఁబడుదురట. తలయాడించినవారికి, మేలు భేషు అనినవారికి, తత్క్షణమే సభయందే శిరస్సులు నరికెదరట.

పౌరులందఱు చేతఁ బ్రాణములు పెట్టుకొని సాయంకాలము రాజభవనమునకు సంగీతసభకు విచ్చేసి క్రిక్కిరిసి కూరుచుండిరి. విచ్చలవిడిగా ఖడ్గధారులు సభలో బరాబరులు చేయుచుండిరి.

అంత దండనాయకుఁ డుచ్చైస్స్వరము నిట్లు ఘోషించెను. "సభ్యులారా! ఈ గానసభ జరుగునంతసేపు మీరందఱు కుదురుగాఁ గూర్చుండవలయును. తలలాడింపరాదు. బలే, మేలు, బాగు, వహ్వా యని యఱువరాదు. ఈ యాజ్ఞను మీరిన వారి శిరస్సులు ఖండింపఁబడును. బంతులవెంట సిద్ధముగనున్న నీ ఖడ్గధారలఁ దిలకింపుఁడు. భద్రము."

దండనాయకుఁ డాడినమాటలు విని సభయంతయు చిత్తరువువోలె నిశ్చేష్టముగ, నిశ్శబ్దముగ గానము వినుచున్నది, పరమ భక్త్యుద్రేకముతో "క్షీరసాగరశయన" యను కృతిలో "తారకనామా" యని తారస్వరమునఁబలికి సంబోధనఁ జేయు

గాయకుని భావోత్కృష్టతమెచ్చి చెంత నున్న విద్వన్మణు లిద్దరు తలలెగురవైచి "బలే" యని కేకవేసిరి.

విచ్చుకత్తులవారు వారికై యురికిరి. సభలో కోలాహలము పుట్టెను. పాట నిలిచిపోయెను. ఏమైనది యెవ్వరెఱుఁగరు. "అయ్యో, రసికాగ్రేసరు లన్యాయముగ హతులైరి కదా" యని ప్రతివారు విల పింపఁజొచ్చిరి.

అత్తఱి కొంతవడికి తెరమఱుగుననుండి దక్షిణామూర్తి బుధుం డాతలలాడించిన విద్వన్మణుల చెరియొకవైపు నుంచుకొని సభలోఁ బ్రవేశించి రాజసన్నిధానమున నిలువంబడి యిట్లు ఘోషించెను. "మహారాజా! ఈ మహానుభావు లిద్దఱు కేవల తత్త్వప్రవీణులు. కావున వీరికి నిజముగ మెప్పుగలచోట కత్తులు కానబడలేదు. తక్కినవారెల్లరు కత్తులవలని భయముతోఁ గంఠములు బిగపట్టుకొని బొమ్మలవలెఁ గూర్చుండిరి. సర్వకాలములందు సహజముగఁ దత్త్వకథనము చేయఁజాలు మహనీయు లిట్టివారు.

యజమాని యభిప్రాయమునుబట్టి యాడువారు మాయికులు,లౌకికులు.

తత్త్వనిర్ణయముచేసి యథాయోగ్యముగ విద్వాంసులను విద్యలను పూజించి పోషించు నీ మహారాజు దీర్ఘాయుష్మంతుఁడయ్యెడు గావు"తమని దీవించి దక్షిణామూర్తి బుధుండు విరమించెను.

సభయంతయుఁ బరమానందభరితమైనది. అందఱకుఁ జందనతాంబూల వస్త్రదానాదికముతో సభ ముగిసెను.

"ధర్మసూక్ష్మంబు తెల్పును ధన్యుఁడొకఁడు."



వ్యాసకర్తలకు

వ్యాసములు ప్రకటన కంగీకరింపబడుచో వ్యాసకర్తల కా సమాచారము వెంటనే తెలుపబడును. అంగీకరింపబడని వ్యాసములు ఆ మాసాంతమువఱకుమాత్రము భద్రపరుపబడి యుండును. వ్యాసములు కావలసిన ఆ యావ్యాసకర్తలు తగు తపాలబిళ్లలనుపంపి వానిని తెప్పించుకొనగలరు.

సంపాదకుఁడు.

ఉత్తరాలు

●

శ్రీమతి యల్లాప్రగడ సీతాకుమారిగారు

సామాన్యంగా రాత్రిపూట రైల్లో ప్రయాణం చేసేటప్పుడు ఏకొద్దిమందోతప్ప చాలామంది జనం నిద్రపోతూనే ఉంటారు. నాకెందుకోకాని ఆ మర్నాడురాత్రికికూడా నిద్రపట్టదు.

అవ్వేళసాయంకాలం ఐదుగంటలకు రైల్లోనుంచి "ఎబల్" సంస్థానంలో దిగాను. ఆసంస్థానం ఇప్పటికీ మాస్నేహితులైన "మార్టెస్సు డి ఆర్థస్" కుటుంబానికే చెందిఉన్నది. ఈసెలవలు మూడువారాలూ అక్కడే గడుపుదామని తిన్నగా వాళ్లదేవిడీకే వెళ్లాను. అది ఒక మనోహరమైన దివ్యభవనం. దాన్ని క్రిందటిశతాబ్దంలో వాళ్ల ఏతాతగారి కాలంలోనో నిర్మించారు. కనుకనే ఇంతకాలానికిగూడా ఆప్రాచీనశిల్పంయొక్క గాంభీర్యం, అభేద్యతా, జీవకళా కొంచెంగూడా తగ్గలేదు. ఇంతేగాక ఆభవనం ఒక చిన్నగుట్టమీద నిర్మించడం, ఆగుట్ట చుట్టూ ఒకదట్టమైనవనమూ, దానికిందుగా జలజలలాడుతూ ఓనదీ, ఆనది అవతలవైపు చాలాదూరం వరకూ వ్యాపించిన సస్యక్షేత్రాలూ, వాటిగట్లమీద మంచుతోతడిసిన పచ్చిగడ్డిమేస్తూ నిండుప్రేమతో వెంబడించేదూడల్తో మందంగా అడుగులువేసే పశువులూ,—ఇక ప్రకృతికాంత తననవలావణ్యశోభనంతా అక్కడ వొలకబోసిందంటే ఆశ్చర్యం ఏముంది. ఈసౌందర్యాన్నిచూచి ఆనందించడానికి నేను ప్రతి వసంతరుతువులోనూ ఇక్కడికివచ్చి మహోత్సాహంతో రోజులు వెళ్లబుచ్చుకొని వెళ్తుంటాను.

భోజనాలుకాగానే స్నేహితుడితో ఇట్లా అన్నాను. "మంచిది నాకు ఈసంవత్సరం ఏగది ఏర్పాటుచేశావు?"

"ఆస్ట్రోజు గది."

ఓగంటసేపు బాతాఖానీ కొట్టినవాంత పడుకోడానికి ఆగదిలో ప్రవేశించాను. గదిలోప్రవేశించగానే ఆస్ట్రోజు, తైలవర్ణం చిత్రంఒకటి పెద్దసైజులో ఎదురూగా వేలాడుతూ కనిపించింది. ఆమె ముఖం ఆదుమ్ముపట్టిన అద్దంలోనుంచి నాలో ఎక్కువభావాలేమీ కలిగించలేదుకాని, ఆనొక్కునొక్కులజుట్టూ, విశాలమైననుదురూ, సునిశితమైన కళ్లూ, అకళంకశీలవతులైన ప్రాచీన-సాధ్వీశిరోమణులను జ్ఞాపకానికితెచ్చాయి. మా మిత్రుడికుటుంబంలో ఆమెపేరుకు చాలా గౌరవస్థానముంది.

ఇప్పటికి నేను చాలా అలిసిపోయినాను కాని ఇంకా నిద్రరావడములేదు. 'కొంచెంసేపు పక్కమీదపొర్లి ఇక లాభంలేదని ఉత్తరాలయినా వ్రాసుకుందామని అక్కడే కిటికీపక్కగా గోడలో అమర్చి ఉన్న 'డెస్కు'ను తెరిచాను. కలమూ కాగితమూ ఏమయినా దొరుకుతాయేమోనని. కాని ఆలోపల పూర్తిగా పాడయిపోయిన ఒక్క ఈకకలంమాత్రం పడేశివుంది. నేను నిరాశతో సొరుగుమూసివేస్తూవుండగా లోపలవైపుమూలగా ఏదో ఒకపదార్థం మెరుస్తూ కనిపించి నన్ను కాస్తకలవరపెట్టింది. వెంటనే మళ్ళీ ముందుకులాగి ఆపచ్చనిపదార్థాన్ని నారెండువేళ్ల గోళ్లతోనూ గట్టిగాపట్టుకొని నేర్పుగా పైకిలాగాను. అది ఒక బంగారు సూదివంటితాళంచెవ్వి. ఆకస్మికంగా నాతల్లో అనేకఊహాశకటాలు పరిగెత్తాయి. ఏదో ఒకరహస్యాగారం ఈకొత్త పని. ముట్టువల్ల బయలుపడవచ్చు ననే ఒకఉత్సాహంతో ఆ'డెస్కు'నంతా పరిశీలించిచూచాను. చివరకు మొదట సొరుగు కొంచెంఎదురుగా ఒక చిన్నరంధ్రం గనిపించింది. క్షణం ఆలస్యంచెయ్యకుండా ఈసూదిని అందులో గుచ్చాను. ఆశ్చర్యం! వెంటనే ఒక చిన్నసొరుగు నావైపుకు తెరుచుకుంది.

అందులో ఉన్న సామానంతా రెండు, పసుపు పచ్చ, గులాబీ, రంగుల ఉత్తరాలకట్టలు; విలువైన, మృదువైన పట్టుగుడ్డముక్కలో చుట్టబడిఉన్నాయి.

అవ్విచదివి నేను కొంచెం విభ్రాంతుణ్ణయిపోయి నాను. వాటిలోనుంచి ఒకటి రెండుఉత్తరాలు చూపిస్తూఉన్నాను.

"నా........'

నీవుకోరినవిధంగా నీవు వ్రాసినఉత్తరాలన్నీ పంపిస్తున్నాను. కాని నీకోర్కెను అంగీకరించడానికి నేను చాలా బాధపడుతున్నాను. నీవు దేనికొరకు ఇంతగా భయపడుతున్నావో నేను ఊహించుకో లేకుండాఉన్నాను. వాటిని నేను పోగొట్టుకుంటా నేమోనని భయపడుతున్నావా? జాగ్రత్తగా నా పెట్టిలోదాచి తాళంవేశాను. పోనీ ఎవరైనా దొంగి లిస్తారేమోనని భయపడుతున్నావా? పిచ్చిదానా! నాప్రణయకోశాన్ని నేను కాపాడుకోలేనా!!

నాకు బాధేకాదు ఆశ్చర్యంకూడా వేస్తూఉన్నది. ఒకవేళ నీహృదయంతరాళంలో పశ్చాత్తాపం ప్రవే శించలేదుగదా. ఇంతకాలం నన్ను ప్రేమిస్తున్నం దుకూ లేకపోతే, నీచేతులోఉన్న కలంమీదఉన్న విశ్వాసంగూడ నామీద నీకు లేనిరోజుల్లో నీభావాల్ని ఒక తెల్లకాగితంమీద ప్రవేశపెట్టినందుకు ఇప్పుడు సిగ్గుపడుతున్నావా? చూడూ, ఎప్పుడైతే మనం ప్రేమించేదానికి ఒప్పుకున్నామో అప్పుడు, ఆప్రేమని మాటలలోనూ, వ్రాతలతోనూగూడా ఒప్పుకో వలిశివస్తుంది. ఎందుకంటావా, ఆలోచించుకో, మనం అనుకున్నమాటలు, మధురమైనసంగీతంలాగా హృదయంలో చొచ్చుకుపోయి, మలయానిలంలాగా మృదువుగా శరీరానికితాకి, సూర్యకిరణాల్లాగా వంటికి వేడిపుట్టించి చివరకు ఆవిరిలాగా మాయం అయిపోతాయి. ఇక అక్కడమిగిలేది ఒక్క స్మృతి మాత్రమే! కావలెనంటే, వాటిని దర్శించడానికిగానీ స్పృశించడానికిగాని, చివరకు చుంబించడానికిగాని వీల్లేదు. ఏమైనాసరే భరింపరాని హృదయవేదనతో ఉత్తరాలు పంపివేస్తున్నాను.

నాకుతెలుసు. నిస్సందేహంగా నీవు, ఒకానొక కాలంలో ఒకమనుష్యమాత్రుణ్ణి ప్రేమించి ఆభావా లను శాశ్వతంగా వెల్లడిపరచినందుకు ఇప్పుడు నీకోమలహృదయంలో పశ్చాత్తాపమూ, భీరుత్వమూ కలిగి, వాటిని ఎలాగైనాసంపాదించి, ధ్వంసంచేసి, పిడికెడుబూడిద చేసివేద్దాం. అనుకుంటున్నావు... సరే...మంచిది.

నీసంతృప్త ప్రశాంత జీవనాన్ని ఆశిస్తూ ఇవిగో నీలేఖలన్నిటినీ, పంపివేస్తున్నాను.

నీ.........

*　　　*　　　*

"మిత్రమా!

నాకు చాలా విచారంకలిగింది. ఎందుకంటే నీవు నన్ను సరిగా అర్థంచేసుకోలేకపోయినావు. చివరకు ఊహించుకోనన్నా లేక పోయినావు.

నేను నిన్ను ప్రేమించినందుకు ఎన్నడూ విచారించ లేదు. ఇకముందుగూడా విచారించను. నా జీవితాం తంవరకూగూడ ఇదేమో స్థిరంగా నీకు ఉత్తరాలు వ్రాస్తూనేఉంటాను. కాని నాప్రార్థన ఏమంటే ఆ ఉత్తరాల్ని నీవు చదివినవెంటనే నాకు తిరిగి పంపించి వెయ్యాలి.

నేను ఎందుకు ఆఉత్తరాలు పంపమని అడిగానో నీకు చెప్పివేస్తాను. కాని నీకు పెద్దహృదయాఘాతం అవుతుందని విచారిస్తున్నాను.

నీవన్నట్లు భావవీధి పరిభ్రమణంలో కాదుగాని ప్రత్యక్షంగా నేను భయపడుతూ ఉన్నాను. ఎందుకోఅంటావా, బహుశా అందులో ఏమైనా పొరపాటువస్తే, నాలోపాలు ఇతరులకు తెలియడం కాని అందువల్ల మరొకరికి నష్టంరావడంగాని నా కిష్టంలేదు.

ఈ చెప్పబోయేమాటలు కొంచెందీర్ఘంగా ఆలో చించుకో. నీవూ...నేనూ....ఇద్దరం....మరణించి పోవచ్చు. క్షమించాలి. నీవు నీగుర్రంమీదినుండి పడి పోవచ్చు. ఇంకా స్వారిచేస్తూనే ఉన్నావు కాదూ? లేకపోతే ఏదైనా ఆకస్మికవ్యాధి సోకో, గుండె జబ్బువల్లనో ప్రమాదంవల్లనో తలవనితలంపుగా

చనిపోవచ్చు. తెలుసుకదూ మృత్యువు ఒక్కటేకాని దానిమార్గాలుమాత్రం అసంఖ్యాకం, అనూహ్యం గూడాను. అప్పుడు నీచెల్లెలో బావో, వదినో మన ప్రేమలేఖల్ని చూడడం తటస్థించవచ్చు: అప్పుడు వాళ్లు నన్నుప్రేమించి క్షమించి ఇతరుల్తో ఈరహస్యాన్ని, ఇటువంటి రహస్యాన్ని చెప్పడం మానివేస్తారా! నేను నమ్మను. నేనిప్పుడేదో మహాభయంకరవిషయాన్నిగూర్చి చెపుతున్నట్లూ, మీబంధువులను అనుమానిస్తున్నట్లూ నీకు తోచవచ్చు. కాని మనం అందరం ఇవ్వాళో, రేపో—ముందో, వెనుకో—తప్పకుండా మన్నులో కలిసిపొయ్యేవాళ్లమే. కనుక తదనంతరం ఏభయంకర సంఘటనలూ జరగకుండా ముఖ్యంగా ఇలాటివిషయాలల్లో ముందే ఎక్కువ శ్రద్ధతీసుకోడం అవసరం.

ఇక నావిషయం—ఈఉత్తరాల్ని నేను నా వ్రాతబల్లలో ఒక రహస్యపుసొరుగులో దాచిఉంచుతాను. ఈసారి నీవువచ్చినప్పుడు, మన రెండుఉత్తరాలకట్టలూ, తమ మృదువైన పట్టుపక్కల్లో శాశ్వతంగా, పక్కపక్కసమాధుల్లో ఉండిపోయిన ప్రేయసీ ప్రియుల్లాగా ఎలా ఉంచబడ్డాయో చూపిస్తాను.

ఐతే నీవు "ముందుగా నీవుమరణిస్తే నీభర్త మన ఉత్తరాలను చూడడా?" అని ప్రశ్నించవచ్చును. ఊఁహూ, నాకావిషయంలో ఏమీ భయంలేదు. మొట్టమొదట అతను నారహస్యపు సొరుగును కనుక్కోనేలేడు. ఒకవేళ నామరణానంతరం కనుక్కున్నా నేను లెక్కచెయ్యను. నీమటుకు నీవెప్పుడయినా, మరణించినవాళ్ల ప్రేమలేఖల్నిగురించి విన్నావా, లేదు. కారణం ఇది మనమరణానంతరం నాభర్త మన ప్రేమలేఖల్నిచూచినా ఏంచేస్తాడు, కాల్చి బూడిదచేస్తాడు. పురుషహృదయం ఎలాటిదో కొంచెం ఆలోచించావా? అతను బతికివున్న స్త్రీ మీదఅయితే తప్పకుండా పగసాధిస్తాడు. ఆస్త్రీని అగౌరవపరచాడనే ఊహతో తన ప్రతిద్వంద్వితో పోట్లాడుతాడు. అంతేగాదు. ఆస్త్రీ కళ్లముందు అతనిని నాశనంచేయించడానికి ప్రయత్నంచేస్తాడు కూడాను. ఎందుకంటే,...పోనీలే ఎందుకో నాకూ బాగా కారణంతెలీదు. అదే ఆమె మరణానంతరం అయితే ఎంతసాక్ష్యం దొరికినాసరే దాన్ని ఇతరుల కంటబడకుండా నాశనం చేసి తృప్తిపడుతాడు. ఓహో! నాస్నేహితుల్లో ఇలాటి ఆధారాలమీద పిచ్చిగా, కుళ్లుగా, స్వార్థంతో కీచులాడుకున్నవాళ్లనీ అదే మరణానంతరంఅయితే నిశ్శబ్దంగా వాటిని నాశనంచేసినవాళ్లనీ బోలెడుమంది పురుషుల్ని చూచాను.

మరొక్కవిషయం. నేను వీటిని నాశనంచేస్తానేమో అనిగూడ నీవు అనుకుంటున్నావు. ఎప్పుడూ కూడ అలాటి అభిప్రాయాలకు నీహృదయంలో చోటివ్వవద్దు. నేనేకాదు, ఈవిశాలప్రపంచంలో మరే స్త్రీకూడ తాము ప్రేమింపబడుతున్నామని వ్రాయబడ్డఉత్తరాల్ని ఏమాత్రం చెక్కుచెదరనివ్వదు. మాస్త్రీలోకానికి జీవనసర్వస్వమూ, జీవితోద్దేశమూ, నిరీక్షణమూ, సుఖస్వప్నమూకూడ ఇలాటి ప్రణయచిహ్నాలే. ఈచిన్నచిన్న కాగిదంముక్కలు ప్రణయారాధనకేర్పడ్డ ఆలయాలు. అందులో ప్రణయాధిదేవతలం మేమే మమ్మల్ని ఆరాధించేప్రియులు వ్రాసిన ఈప్రణయలేఖలు మాసౌందర్యానికీ, శీలానికీ, చాకచక్యానికీ, ఆకర్షణకీ సంబంధించిన యోగ్యతాపత్రాలు. అవి మాప్రణయకోశాలు. ఇలాటి ఆనందగర్వాలకి కారణభూతాలయిన ఈలేఖల్ని ఏస్త్రీ ప్రాణప్రదంగా కాపాడుకోదు? కనుక ఈఉత్తరాల్ని, నీదగ్గిరుంటే మనఇద్దరికీ క్షేమంకాదు కనుక, నావ్రాతబల్లలో భద్రంగాదాస్తున్నాను. నీవు ఈవిషయంలో నిశ్చింతగా ఉండు... సెలవు... ముద్దులు...

నీ

రోజా."

అప్రయత్నంగా నాకళ్లు 'ఆన్ట్‌రోజా" చిత్రం మీదికి ప్రసరించాయి. ఈసారి తడిసినకంబళిలాగా గంభీరంగా ముడుతలుబడ్డఆముఖంతో పైకి ప్రస్ఫుటం అవుతున్న పాతివ్రత్య సదాచారాలవెనుక సూక్ష్మంగా స్వార్థం, కపటం, ద్వంద్వత్వం ఛాయగా గోచరమయినాయి.

వివాహములు–మార్పులు

శ్రీమతి హాళాసకోట కామాక్షమ్మగారు

సంఘమునందు మిక్కిలి పావనమనదగునది వివాహము. మన కుటుంబములయందు ఒక పిల్లవాడుగాని పిల్లగాని వివాహముకాదగిన వయస్సు పొందినదే యింటియందు పెద్దలు పిల్లలశ్రేయస్సును కోరి వివాహమునకు తగుయేర్పాట్లుచేయు నాచారము కలదు. ఇట్టివివాహములు జరిగినపిదప నూతన వధూవరు లన్యోన్యవృద్ధిపొందుటకుగాను సంతోషదాయకములగు నాచారముల నెన్నిటినో పెద్ద లేర్పాటు చేసియున్నారు. వధూవరుల అన్యోన్యత వృద్ధినొందుటకు పిల్లయింటికి పిల్లవానినిగాని పిల్లవానియింటికి పిల్లనుగాని పండుగపర్వములయందు పిలిపించి కొద్దిరోజు లుంచుకొని తగురీతి గౌరవించి పంపునది మనలో ఆచారముగానున్నది. ఇప్పుడన్ననో చదువుకొను కాలమునందు వ్యవధిలేదన్న కారణమువలన పిల్లవాడుగాని పిల్లగాని యొకరినొకరు కలసికొని వారివారి గుణములను గ్రహించుటకు వీలుగాక యిందుమూలమున నెన్నియో అనర్థములు కలుగుచున్నవి. నూతన వధూవరులు వారికి చెందగల నూతన ఆశ్రమధర్మముల నేరీతిగా తెలియు టనునది మన యిప్పటి సమస్య.

పూర్వాచారము లిప్పుడు మనకు కనుపించు క్షీణదశయందుండుటకు కారణము మన సంఘము నాక్రమించియుండు దౌర్బల్యము. ప్రపంచమునందన్ని జాతులయందును వివాహసందర్భములయందుపయోగింపబడు పవిత్రవాక్యములయొక్క సారాంశ మొక్కటే. అట్టివాక్యములు పండిత పామరరంజకములగు దేశభాషలలోనున్నవి. కాన వివాహముకాగల దంపతులు వాటియర్థమును గ్రహింపగలిగి గృహస్థాశ్రమమునందు వారిపురకునుగల బాధ్యతను తెలిసికొనగలిగియున్నారు. మన దేశమునం దటులుగాక వివాహసమయమున మంత్రములు సంస్కృతభాషయందున్నవి. అందుచే దంపతులు వాటి యర్థములను గ్రహింపలేక వారివారి బాధ్యతలను తెలిసికొనలేక యున్నారు.

ఇప్పుడు మనదేశము నావరించియుండు దరిద్రపు దశయందు నెల్లరును సంస్కృతజ్ఞానము నలవరచుకొనుట మంచిదని చెప్పినయెడల అట్టి యుపదేశ వాక్యములను వినువారు బొత్తిగాలేరు. అయితే దేశ సౌభాగ్యమునుకోరు ప్రతిహిందూనాయకుడును వివాహము కాగలవారలకు సంస్కృతభాషాజ్ఞానము లేనందున సంఘమునకు కలుగుచున్న యిబ్బందులను తొలగించుటకు వివాహసంబంధమయిన ప్రతిఘట్టమునకును ప్రాముఖ్యమును దెలుపుచు అందుపయోగించు పవిత్రవాక్యముల అర్థమును తెలుపునట్టి గ్రంథము దేశభాషలయందు ప్రచురించి ఉన్నతవిద్యను గఱపు పాఠశాలలయందు బాలబాలికలకు పఠనీయగ్రంథముగా నుపయోగించుటకు తీవ్రమయినకృషి సలుపుట మంచిది.

ప్రస్తుతము ప్రతియువకుని దృష్టియు రెంటియందు లగ్నమయియుండును. మొదటిది చక్కగా కట్నములతోటి కాగల పెండ్లి; రెండవది జీవనాధారమగు నౌకరీ. విద్యావంతులు విశేషముగానున్నందున చదువుకొన్న యే పదిమందికో ఉద్యోగములు, తక్కిన తొంభైమందికి నిరుద్యోగము. అయితే తొలుత పేర్కొనిన లాభమును పొందుటకు ఏ ఆటంకము లేనందున కట్నములతో కాగల పెండ్లిని దృష్టియందుంచుకొని యువకులు విద్యను సాగించుచున్నారు. ఎరువు తెచ్చుకొన్న నాగరికతగల యువకుని పెండ్లి చేసికొన్న యువతిగతి వివాహానంతరమున ఏవిధమున పరిణమించుచున్నది? యువకుని కుద్యోగము దొరుకు

వరకును భార్యయొక్క తల్లిదండ్రులమీద నాధారపడి యుండవలసినదే. ఒకవేళ యువకునికి నౌకరీ చిక్కినను సంపాదించు కొద్దిజీతము వాని శృంగారమునకును కాఫీక్లబ్బులకును, సినీమాలకును, ఇతర బాజాఖర్చులకును చాలదుగాన అప్పుడప్పుడు అత్తమామలు అల్లుని కుటుంబపుఖర్చులకు సహాయముచేయక తప్పదు. ఇట్లు జరుగకయున్న అల్లుడు పిల్లతో కాపురముచేయుట లేదు. ఎందుకన యువకుడు గృహస్థాశ్రమ బాధ్యతలు తెలియక లాభమునుద్దేశించియే వివాహము చేసికొనుచున్నాడు. యువకుడు కాలమంతయును పాతములను వల్లించుటతో పరీక్షలు ప్యాసుచేయుటతో గడపియున్నందున గృహస్థాశ్రమమునందు తల్లిదండ్రులను, అన్నదమ్ములను, అక్కచెల్లెండ్రను అగ్నిసాక్షిగా వివాహమాడిన భార్యను ఏవిధమున నాదరింపవలయునో తెలియును.

పైవిషయములను యోచించుకొలదిని మన విద్యావిధానమునందు కలుగనున్న మార్పులతోపాటు చట్టసభలద్వారా వివాహవిషయములందును కట్టుదిట్టములేర్పడవలసియున్నది. దీనికి సంబంధించిన విషయములను మహిళాసమాజములవారు చర్చించి హిందూవివాహవిషయమున శాస్త్రవిరుద్ధములేని యేలాటి కట్టుబాట్లు కలుగవలయునో నిర్ణయించి నూతనదంపతులు గృహస్థాశ్రమమునందు అన్యోన్యముగా కాలము గడపుటకై వివాహసమయము నీయిరువురును అంగీకరింపదగిన నిబంధనల నేర్పాటుచేసి, అట్టి నిబంధనలను అతిక్రమించుటవలన నిరువురకును కలుగగల యిబ్బందులను తెలుపగల స్మృతి నొక్కదానిని నేర్పాటుచేయగలందులకు శాసనసభ్యులకు త్వరలో తెలుపుకొందరని ఆంధ్రదేశములయందలి మహిళాసమాజములవారిని ప్రార్థించుచున్నాను.

మాతృచింతామణి

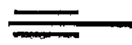
గీ॥ మాతృశబ్దంబునందెట్టి మహిమగలదో
మదినిదలపోసి చూడుడీ మగువలార
మహితసద్గుణఖనియైన మానవతియె
మహిళలకునెల్ల దలమానికంబుసూవె.

సీ॥ కడుపారగాంచిన కందుల శ్రేయంబె
కాంక్షించుకరుణా ప్రపూతమాత
ఏతటీనిసువునకేమి వచ్చునోయని
భీతిల్లుకరుణా సమేతమాత
అన్నపానాదులనంటక త్యాగియై
బిడ్డలబోషించు ప్రేమమాత
యెట్టియిక్కట్టులు చుట్టుముట్టిననైన
గాసి నొందగనీని కన్నతల్లి

గీ॥ తగుతనమనోరథంబును తనయశంబు
తనదు సర్వస్వమనియెంచి తాల్మితోడ
నురుతరానంద వార్ధిలో నోలలాడు
మహిత మంగళమూర్తియే మాతృమూర్తి!

శా॥ ఏవోవచ్చియురాని పల్కులకు దానెంతే ముదంబంది త
ద్భావంబారసి ముద్దుపట్టుల లసత్కాంక్షల్ వడిన్ దీర్చవే
నీ వవ్యాజకృపారసంబు లొలుకన్ జేయు, తుష్టాత్మతన్
భావంబందుదలంతుమెప్పు నినుసమ్మా మాతృచింతామణీ!

పుత్సల. రాజరాజేశ్వరమ్మ.

 గోరక్షణ 

"ఆచారః పరమోధర్మః శ్రుత్యుక్తస్స్మార్తఏవచ
తస్మాదస్మిన్ సదాయుక్తో నిత్యంస్యాదాత్మవాన్ద్విజః."

[శ్రౌతస్మార్తములయిన యాచారములే ముఖ్యధర్మములు గనుక జనులమేలు గోరు విప్రుడు ఈ యాచారము లందు నెల్లప్పుడు ప్రయత్నపరుడై యుండవలెను.]

భారతవర్షములోని యార్యులేగాక యీ జాతికి చేరిన ఇండో ఇరేనియనులు లోనగు విదేశీయులును పశువు-పాడి-వీనియెడ అత్యంత గౌరవము కల్గియుండిరి. 'హిందూ దేశములో గోవుకుగల ప్రాముఖ్యము ఇతరత్ర ఎక్కడను కానము' అని డాక్టరు మెక్డొనల్ పండితుడు పేర్కొనుచున్నాడు.

ఆర్యులకు గోవులన ప్రాణసమానము, జీవాధారభూతమగు గోవు పవిత్రమనియు అదివినా ప్రపంచము నశించుననియు హిందువుల యభిప్రాయము. నేటికిని గోవు ప్రత్యక్ష దేవతగను కొన్నియెడల బ్రాహ్మణునికన్న నెక్కుడుగను భావింపబడును. బుద్ధభగవానుడు బ్రాహ్మణికయజ్ఞయాగాదులకు స్వస్తి చెప్పినాడు. జీవకారుణ్యమే జీవగఱ్ఱగా బౌద్ధభిక్షుకులు తిరుగుచుండిరి. పశువైద్యశాలలు స్థాపించిరి. అశోక, హర్షవర్ధనుల రాజగృహంబులందు పశుబలి నిషేధింపబడుట జగద్విదితము. మృగముల—అందు గోవుల—జీవనము పవిత్రతమమని యీ యుగమున గుర్తింపబడిన ధర్మము. ఇదియే ఆర్యధర్మమయి నేటికిని అనుసరింపబడుచున్నది. ఎన్నడుగాని గోరక్షణయెడ నెవరుగాని యుపేక్షాభావము చూపియుండలేదనుట క్రిందినిదర్శనలు చాలును.

మార్కోపోలో అను సుప్రసిద్ధుడు బాటసారి (క్రీ॥ శ॥ 13 శతాబ్దమువాడు): "ఈ రాజ్యమున గోవన్న ప్రత్యేకగౌరవము చూపెదరు. ఏకారణముచేగాని పశుమాంసము నెవరును భుజింపరాదు..."

కర్ణాటకరాష్ట్రమున సంచారము సల్పిన బుచానన్‌గారు: "ఇక్కడ గోవును ప్రత్యక్షదైవముగ కొనియాడుచున్నారు. కొన్ని గ్రామములలో ఒండు రెండావులకు కొన్ని పుణ్యదినములందు పూజసలుపుదురు .."

మార్కోపోలో మరొక్కచోట "యుద్ధరంగముజొచ్చునపుడు ఒకయెద్దు వెంట్రుకను తీసి తన గుఱ్ఱముమెడకు ప్రతిసైనికుడును కట్టుకొనును. ఇట్లుచేసిన నెట్టి యాపదకు నతడు లోనుకాడట..."

అబ్బే డుబాయి(18 శతాబ్దము)హిందూదేశమున సంచరించుచు నిట్లు పేర్కొన్నాడు. "గోమాంసమును తినుట పరమనిషేధము.

తన్మోచ్చారణయే కడుహేయముగ కడుహీనముగ హిందువులు భావింతురు..'

పై వాక్యములవల్ల హిందువులకు గోవునెడ నెట్టి యున్నతభావములుగలవో సులభముగా నూహింపవచ్చును. గోహత్య ఉపపాతకమని మనువనినాడు. వసిష్ఠుడును గోవునకు మహోన్నతస్థాన మొసగినాడు.

చారిత్రికముగా గోసంరక్షణయొక్క వివిధదశల పరికింపవచ్చును. ఎట్టిమృగమును గాని చంపకూడదని అశోకుడు నిషేధించి నట్లీవఱకే గుర్తించియున్నాము. అశోకుని యనేక శిలాశాసనము లిందుకు ప్రబల నిదర్శనములు. తన రాజ్యములో సైతమిట్టి హత్య కొడిగట్టినవారు హెచ్చుదండనకు పాత్రులయ్యెదరని శాసించినాడు. ఇతని మరణానంతరము సుమారెనిమిదివందలేండ్లదాక బౌద్ధధర్మమే దేశమును పాలించెడిది. ఇది కేవలము అహింసాపద్ధతులపై నిర్మింపబడిన ధర్మము. మరల హర్షవర్ధనుడు సింహాసనమధిష్ఠించిన పిదప అతని ప్రభుత్వమే అశోనివలె బౌద్ధధర్మమైన గోరక్షణకు కంకణము కట్టుకొన్నది.యువాన్‌చువాంగు ప్రకారమితని రాజ్యములో పశురక్తము స్రవించగూడదు; దానికి మరణదండనయే తగు శిక్షయట. హర్షవర్ధనుడు బౌద్ధమతావలంబి.

హర్షవర్ధనుని యనంతరము దేశమున అశాంతిప్రబలినది. అరాచకమెచ్చెను.ఒకరిపై మరొకరు యుద్ధముచేయుచు ఓడుచు గెలుచుచున్నను గోరక్షణయెడ మాత్రము హిందువులు పట్టుసడలించలేదు. కాశ్మీరరాజగు గోపాదిత్యుడు (6 శతాబ్దము) తన రాజ్యములో పశువిశసనము-యజ్ఞమునందుదప్ప-గావింపరాదని శాసించినట్లు రాజతరంగిణిలో కల్హణుడు పేర్కొనుచున్నాడు. 12 శతాబ్దమువాడగు గుజరాత్ ప్రభువు కుమారపాలుడు జైనమతమునకే యవలంబియయ్యెను. ఒకపేను చంపినదానికి ఒకధనికుడు తనయాస్తి సర్వస్వము ధారపోసికొనెనట కుమారపాలుని రాజ్యమున. ఈ ప్రభువు నకు అశోకు ననుకరించుటయందాసక్తమెండు.

మహమ్మదీయులలో సైతము విశాల హృదయచక్రవర్తులు లేకపోలేదు. మొగలాయి చక్రవర్తులందు ప్రథముడగు బాబరు గోవులెడ పక్షపాతిగా తోచును. ఎన్నో విందుల నతడు సూక్ష్మాతిసూక్ష్మముగా వర్ణించెను గాని యెచ్చటగూడ పశుమాంస స్మరణమే లేదు. ఇంక కొంతసేపటికి మరణింపనున్న బాబరు తన కుమారుడు హుమయూనుకు హితవొసంగుచు పశుహత్యమాన్పింపగోరినాడు. హుమయూన్‌కాలమున గమనింపదగినదేదియు లేదు. అక్బరు పట్టమునకు వచ్చెను. ఇతడు గోరక్షణ విషయమున అశోకునంతటి ప్రతిభ పట్టుదల గలవాడు.

అక్బరు ఏ ఒక్క మతమునందును ప్రత్యేకముగా పక్షపాతము వహించలేదు. అన్నిటిని సమానదృష్టితో చూచు విశాలహృదయుడు. ఇతడు మాంసమన్న మిగుల



పల్లెటూరి భాగ్యము

రోయువాడు. జైనులవలె జీవకారుణ్యాభిలాషి యితడని నొక్కి వక్కాణించవచ్చును. కొన్నిదినములందు తన సామ్రాజ్యములోని ప్రజలు మాంసముసే ముట్టుకోరాదని శాసించినాడు. గోవన్న ఇతనికి ప్రాణముతో సమానమని యితని లెక్కకు మిక్కుటంబులగు శాసనములు చెప్పక చెప్పుచున్నవి.

అక్బరు శాసించిన పద్ధతులనే యితని తరువాతి చక్రవర్తులు నడపిరి. జిహాంగీరు, అవురంగజేబుకూడ గోరక్షణయందు మిక్కిలి శ్రద్ధచూపిరి. అక్బరు పుట్టిన దినమున జంతువుల చంపరాదని జిహాంగీరు శాసించినట్లు శత్రుంజయశాసనము తెలుపుచున్నది. తాను చేయవలసిన యుద్ధసమయములందు పెక్కుజంతువులు మరణించిన దానికి ఔరంగజేబు మిక్కిలి వగచినాడట. మహమ్మద్ షాహా షాఆలం లోనగు తర్వాతి మొగలాయిప్రభువులు సైతము పశురక్షణ ప్రాముఖ్యమును గమనించిరని ఇస్లామి గోరక్షణవారి యభిప్రాయము.

గోరక్షణగూర్చి తిరుగా ఛత్రపతి శివాజీమహారాజు శ్రద్ధవహించుట చరిత్రాంశము. తనకు పంద్రెండేళ్లనాడు బిజాపుర సుల్తానువద్దకు వెళ్లియున్నప్పుడు శివాజీ యీ క్రిందివిధముగా వచించినాడు. "మనము హిందువులము, వారు యవనులు. వారత్యధమజాతికి చెందినవారు. వారికి సలాముచేయుట పరమదోషము. గోహత్య లోనగు పాతకములకు వారొడిగట్టుదురు. ఇది నాకు త్రికరణశుద్ధిగా మిక్కిలి యసహ్యము ....."

మొగలాయి, విజయనగర, మహారాష్ట్ర సామ్రాజ్యపతనానంతరము దేశమున గోవునెడగల భక్తి శ్రద్ధల దెలుపు నిదర్శనములు చాల గనబడవు. పదునెనిమిది, పందొమ్మిదవ శతాబ్దులలో దేశము యావత్తు యుద్ధముల మునిగియుండెను. బ్రిటిష్‌వారు వ్యాపారార్థమువచ్చి తిన్నగా దేశమును ఆక్రమించుకొనిరి. కావుననే యీయుగమున హిందూరాజులు గోసంరక్షణకై ప్రత్యేకతత్పరత చూపెట్టలేదు కాబోలు. అయినను హిందూప్రజ లెప్పటియట్లు తమభక్తి గోవునెడ చూపుచునే యుండిరనుట కల్లగాదు. పశుమాంసముతో తుపాకులమందు చేయుచున్నారనెడి హిందూ సిపాయీల నమ్మకమే సిపాయికలహమునకు కారణమను టందరెఱిగినదే.

కాశ్మీరములో మహమ్మదీయుల సంఖ్య యెక్కువయ్యు, నేపాలు ఎక్కడనో హిమాలయమున కానుకొని వేరుగానుండిపోయియు, నీ రెండు రాజ్యములును ఇటీవల ధేనుసంరక్షణమున నెంతో ప్రాముఖ్యమును గన్నవి. పశుహింసకు ప్రబలశిక్షయున్నది. జోదుపురములో చాలానాళ్లుగా పశుహత్య నిషేధింపబడియున్నది. మీదుమిక్కిలి యీ సంస్థానమునుండి ఆవులు, గొఱ్ఱెలు, మేకలు వీనిని ఎగుమతి చేయగూడదు. సాండూరు (బళ్లారి) సంస్థానమున పశుహత్య నిషేధించబడినది. కొన్ని రాష్ట్రీయప్రభుత్వములు

(మధ్యరాష్ట్రము)కూడా ఇట్టి నిషేధాజ్ఞల అములుకు దెచ్చియున్నారు.

గోరక్షణకై కొన్ని సంవత్సరములుగా ఒక అఖిలభారతసంఘమేర్పడి కాంగ్రెసుతో కూడా సమావేశమయ్యెడిది. గాంధీమహాత్ముడు తత్సంఘపోషకుడు. జీవకారుణ్య సంఘములు యావద్భారతదేశమునందును ఏర్పడినవి. మద్రాసునందట్టిది(S. P. C. A.) 1877లో స్థాపింపబడినది. ఇది ఒక గోరక్షణకుమాత్రము సంబంధించక యెల్ల మృగములయెడను జూపు క్రూరత్వమును నశింపజేయు నుద్దేశముగలది. ఇందలి ఇన్‌స్పెక్టర్లకు పోలీసులవలె కొన్ని యధికారములు గలవు. యు. పి. రాష్ట్రములో నిట్టిదే ఇస్లామి గోరక్షణ అని పరగుచున్నది. కలకత్తాలో జస్టిస్ సర్ నలినిరంజన చటర్జీగారి ఆధిపత్యముక్రింద పశ్వభివృద్ధి సంఘము 1922లో స్థాపింపబడి నేటికిని వెలయుచున్నది. బొంబాయిలో 1923లో జీవకారుణ్య సంఘము నెలకొల్పి దానికి మణిక లాల మెహతాగారు కార్యదర్శిగా పనిచేయుచున్నారు. బెంగళూరులో సర్ పుట్టణ్ణ చెట్టిగారి అగ్రాసనాధిపత్యమునను పహాచిమనలాలు కార్యదర్శిత్వమునను ఒక గోరక్షకమండలి పనిచేయుచున్నది. ఇంకను లెక్కలేని యిట్టి సంఘములు సర్వత్ర పరగుచు జీవకారుణ్యముకై యెంతో కృషి సలుపుచున్నవి.

నేడు హిందూదేశమున 'పింజరపోలు' సంస్థ నెలకొన్నది. బొంబాయిలో ఒక మార్వాడి లేక గుజరాతి గృహంబున కొన్ని పశువులకు పచ్చిగడ్డిపెట్టుట నేటికిని కన్నులపండువుగా చూడవచ్చును. అచ్చపు పాలు ఈ పింజరపోలులోనే దొరకును.

"ప్రయాగజైనులు స్థాపించిన మృగములకైన ఆస్పత్రి పశువునకు మనుష్యునకు గల సన్నిహిత సంబంధము గోచరింపజేయును. ఇట జంతువులన్నియు మిక్కిలి ఆరోగ్యము కల్గియున్నవి. వీధుల జూచు వానికి నిచటి మృగములకు నిజముగా హస్తిమశకాంతరభేదమున్నది. జంతువులయెడ జైనులు సల్పిన సేవకు నిది ప్రత్యక్షనిదర్శనమనవచ్చును. అంత ఆనందదాయకముగ నున్నది" అని ఆ వైద్యశాలను దిలకించిన మోర్స్బిగారు పక్కాణించుచున్నారు. ఇట్టి పవిత్రాశయముల నింకను వెదజల్లుటకు అన్ని రాష్ట్రీయప్రభుత్వములును పూనుకొనుగాక![1]

1 "Cow Protection in India" by Dr. Lanka Sundaram అను గ్రంథమున తుది యధ్యాయము ననుసరించి.

కథ ఎట్లా ఉండాలె

శ్రీమతి కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మగారు

'రాజేశ్వరి! మీకథలు యేమి బాగున్నాయండీ అని అంటూనేఉన్నావు వాటిమీద దినదినమూ ప్రశంసాపూర్వకవిమర్శలు పత్రికలో వెలువడుతూనే ఉన్నవి.' అంటూ లోపలికి వచ్చాడు రాఘవరావు టౌనుహాలునుండి వస్తూనే.

రాజేశ్వరి అందుకు బదులేమీచెప్పకుండా నవ్వి వూరుకుంది.

'మధురభారతి' పత్రిక యిప్పుడే టౌనుహాల్లో చూచివచ్చాను. దానిలో నాకథాసంపుటిపై యెటువంటి విమర్శకవ్యాసం పడ్డదనుకున్నావు! నాకెఱుక లేని శిల్పమూ సౌందర్యమూ మధురిమా నాకథల్లో ఉన్నదని సోదాహరణంగా యెత్తిచూపాడా విమర్శకుడు' అన్నాడు రాఘవరావు మురుస్తూ.

'ఆవిమర్శకు డెవరు? మీ స్నేహితుడేగాదూ?' అన్నది రాజేశ్వరి కొంచెం పరిహాసంగా నవ్వుతూ.

'ఎబ్బే స్నేహితుడుగాడు.'

'పోని మీమిత్రమండలి సభ్యుడా?'

'ఏమో తెలియదు.'

'పేరు వ్రాయలేదా?'

'పూర్తిపేరు వ్రాయలేదు. సో. సూ. పొడిఅక్షరాలున్నవి.'

'మీ స్నేహితుడు కాకుండా ఉండదు బాగా జ్ఞాపకం చేసుకోండి.'

'సరి సరి. యింకా అంత మతిమఱుపురాలేదు, బహుశా అతడు నాస్నేహితుడుగాడు.'

'అదిగో బహుశా అంటున్నారే, ఏదో దూరపు స్నేహితుడై ఉన్నట్టున్నాడు.'

రాఘవరావు పక్కుననవ్వి 'బంధువుల్లో దూరపువాళ్లనీ, దగ్గరవాళ్లనీ ఉండటం యెఱుగుదుం. స్నేహితుల్లో ఈమాట నీవల్లనే వింటున్నాను.'

'ఒకవేళ మీక్లాసుమేటేమో. ఆలోచించారూ?'

'ఎందుకింత తీవ్రశోధన? ఎవరైతేనేమి?'

'మీమీద ప్రశంసాత్మకవ్యాసం వ్రాశేవాళ్లు మీ స్నేహితులై ఉండవలెగదా నని.'

'విమర్శకు మిత్రులే కావలెనా? వస్తువు నాణెమైందయితే యెవరైనా బాగున్నదంటారు.'

'కానప్పుడు?'

'ఓ యిదా నీ అనుమానం? మా స్నేహితుల్లో రంధ్రాన్వేషణ పండితులేయెక్కువ. బాగా లేని దాన్ని బాగాఉన్నదని వాళ్లు యెన్నటికీ అనరు.'

'అది యితరుల నెఱసుల నెన్నడంలోనేమోగాని మీలో మీకుగాదు.'

'మాలో మేము విమర్శించుకోమా?'

'మీమిత్రమండలివారు మంచి కలిసికట్టుతనం గలవాళ్లు. ఒకరికొకరు ఆదుకుంటూ ఉండటం మీ సభ్యరీతి.'

'అంటే—'

'మీమండలివారిలోనే ఒకరు గ్రంథం వ్రాయడం, యింకొకరు పీఠిక వ్రాయడం, మరొకరు దానిని పత్రికాముఖాన ప్రశంసించడం, దాని నెవరైనా కాదని పొరబాటుగా అంటే వేరొకరు వారిని గట్టిగా మందలించడం. ఆవిధంగా జయించుకొస్తున్నారు. మీరు యెంతెంతవారినీ మొత్తంమీద మీ కలిసికట్టుతనానికి ముచ్చటవుతున్నది.'

'అయితే మారచనలు బాగా ఉండకపోయినా మ్యూప్రచారంవల్లనే వ్యాప్తికి తెస్తున్నామని నీఅభిప్రాయమా?'

'మీకు బాగానే ఉంటవిలెండి. మీలో మీకే బాగుండకపోతే యింత అట్టహాసం యెందుకుచేస్తారు?

ఇతరులబాగోగులు పరిశీలనతో మీకు నిమిత్తంలేదు. మీమిత్రమండలి ప్రచురించేపుస్తకాలు, పీఠికలు, అభిప్రాయాలు విమర్శనలు అన్నీ చూస్తూఉంటాము గదా. ఆపరిచితమైన పేర్లుదప్ప క్రొత్తవి కన్పడవు. ఇవ్వాళ మీమధురకథాసంపుటిపై వారుప్రశంసావాక్యాలు కురిపిస్తే రేపు వారికన్నిటి కెరటాలపై మీరూ, మొత్తంమీద ఒకరిరచనలకొకరు వందిమాగధులు కావడం మీ పద్ధతి.'

'మా నవీనరచయితల నీవింతనవ్వులాటలు పట్టిస్తున్నావుగాని మేము కలంపట్టినతర్వాతనే వ్యవహారభాషకూ గేయకవితకూ, భావగీతాలకు, కథారచనకు చక్కనిబాట యేర్పడ్డది. నేడు కథకూ, గీతానికీ, చోటివ్వని దినపత్రికగాని, వారపత్రికగాని, పక్ష పత్రికగాని, మాసపత్రికగాని, వార్షికపత్రికగాని, ఒక్కటైనా ఉన్నదేమో చూపగలవా? ఇది మానవ్యసాహితీపరుల పరిశ్రమాఫలితమని చెప్పకొని గర్వింపవలసినవిషయమే నంటావా? కాదంటావా?'

'ఈమాత్రానికి గర్వించవలసినవిషయం యేమీ లేదు. కథావాఙ్మయంగాని గేయవాఙ్మయంగాని ఆంధ్రభాషాసభూటికి సరిక్రొత్త సొమ్ములుగావు. భట్టివిక్రమార్కుడికథలు, కాశీమజిలీకథలు, పంచతంత్రం కథలు, పన్నిద్దరురాజుల కథలు, అంటూ యెన్నెన్నోకథలు అనాదినుంచీ మనదేశంలో వాగ్రూపకంగానూ గ్రంథస్థంగానూగూడా వాడుకలో వున్నవి. ఇక మాజోలపాటలు, దంపుళ్లపాటలు మున్నగుపాటల్లో ఉన్నమాధుర్యం ఏభావకవితకూ తీసిపోదుగదా. మానవులకు కథాప్రియత్వం సహజసిద్ధం. మనచిన్నవాడు చూడండి కథంటే యెంత చెవి కోసుకుంటాడో. కథచెప్తానంటేసరి అదేమిచిత్రమో ఎంతయేడ్పూ మానుతాడు. అభము శుభమెరుగని పసిబిడ్డగదా వాడికెందుకు కథంటే అంత ప్రేమ! పిల్లలేగాదు పెద్దవాళ్లకూ కథంటే ప్రాణమే. మొన్న మాసమాజభవనంలో బాలికాసమ్మేళనంజరిపి పిల్లలకు చెప్తూవుంటే పెద్దవాళ్లుగూడా చెవులు దోరగిలబెట్టి విన్నారు ఎంతో శ్రద్ధతో. అందుకనే కథాప్రియత్వం మానవులకు సహజసిద్ధమని అంటున్నాను. కనుక తెలుగువారికి ప్రీతి మేము కలుగచేశామని మీరు జబ్బ చరుచుకుంటే మేము ఒప్పుకోము. అసలు బిడ్డలకువలెనే కథలకుకూడా మాతృత్వం మాది,' అన్నది రాజేశ్వరి సగర్వంగా.

ఆమాటలువిని రాఘవరావు పకాపకనవ్వి 'ఇప్పటికి గుట్టుబయటబడ్డది. ఎన్ని మెలికలు త్రిప్పైనా యేయొక్కగౌరవమూ మీసంఘానికి చెందించాలని చూస్తావు. పాపం! నీజాత్యభిమానం అసమానం' అన్నాడు.

'అయితే నేనుచెప్పింది అబద్ధమంటారా? నిజం ఆలోచించండి. మీశైశవంలో మీకు కథా ప్రీతి కల్గించినది మీతల్లిగారు. నాకు కల్గించింది మాఅమ్మ. నేనూ మీరూ యేమిటి లోకంలో ప్రతితల్లీ ప్రతి బిడ్డకూ కథాబోధవల్లనే ప్రపంచజ్ఞానం కలుగజేస్తున్నది. కనుక మీరేమన్నా నవ్వండి, సౌధానికి పునాది మాది. వృక్షానికి బీజావాపం మాది.'

'సరేసరే కానీ, నీవు యేదో తిప్పలుపడి మీస్త్రీసంఘానికి ఆధిక్యత కలిగించాలెనని ప్రాకులాడుతుంటే నేనెందుకు కాదనాలె. నీవేగాదులే. ఇప్పుడు మతాలవారేమి; కులాలవారేమి; వృత్తులవారేమి; అందఱూ యిదేపద్ధతి. ఏపాతపురాణాలో పెల్లగించి ఏయొక్కగౌరవమూ తమసంఘానికి చెందించవలెనని పాట్లుపడుతున్నారు. అట్లాగే నీవూ.'

'సత్యమైనా అంగీకరించకుండా మనుష్యులను డీలాచేయడంలో మీకున్నంతనేర్పు యెవ్వరికీలేదు.'

'నాకథలు బాగున్నవని లోకమంతా పొగుడుతూ ఉంటే నీవు బాగున్నాయని ఒప్పుకుంటున్నావా?'

'ఓహో అందుకు బదులాయిది? మీకథలు బాగున్నాయని అంగీకరించడానికి నాకేమీ అభ్యంతరంలేదు. మీరూ యేదో చాకచక్యంగా నే



గృహోన్ముఖం



శ్రీమతి జి. నరసమ్మగారు, నర్సాపురం,

వయస్సు 20 సం.

1928 సం. నాటకమున సుందర పాత్రకు రజిత పతకమును. 1932 సం. N. T. P. Unionవారి పోటీపరీక్షలో రజితపతకమును, 1936 సం. స్త్రీల సంగీతపోటీలలో వెండిపతకమును, 1938 సం. శ్రీరవీంద్ర సారస్వతసమాజంవారి చెల్లాయమ్మ సారస్వత పోటీపరీక్షలో ప్రథమ బహుమతి రు. 25ను పొందిరి.

వ్రాస్తారు. కాని ఉత్తమశ్రేణికి చెందించడానికితగిన లక్షణాలు మీకథలకింకా తక్కువే అని నా అభిప్రాయం. ఉండవలసినలక్షణాలన్నీ లేనప్పుడు సర్వాంగసుందరంగా ఉందని ప్రశంసించడం నాచేత గాదుసుమండీ. అయినా మీకథలను నాచేత బాగా విమర్శింపజేసి లోపాలు తెలుసుకుంటే మీకు లాభంగాని బలవంతపెట్టి బాగున్నా యనిపించుకుంటే ఏమి ప్రయోజనము చెప్పండి?' అన్నది రాజేశ్వరి.

యింతలో వంటమనిషి సుబ్బమ్మ వంటయింట్లో నుంచివచ్చి మెల్లగా 'అమ్మగారూ!' అన్నది. 'అవునండో యి మఱచిపోయినా. మనం త్వరగా భోజనాలుకానివ్వాలె. యివ్వాళ సుబ్బమ్మ కనకతార చూడటానికి పోతానని పెందలాడేవచ్చి వంటచేసి మీకోసం కనిపెట్టుకొని కూర్చున్నది. మనం త్వరగా భోజనాలుచేస్తేనేగాని ఆమెపనిఅయి రెండోఆటకు అందుకోలేదు' అన్నది రాజేశ్వరి. 'ఏముందా కనకతారలో డబ్బిచ్చి యేడ్పుకొని తెచ్చుకోడమేగా. సరే సిద్ధం వడ్డించమను వస్తున్నా' అన్నాడు రాఘవరావు.

రాజేశ్వరి దొడ్లోకిపోయి పెనిమిటికి కాళ్లు కడుక్కునే నీళ్లుతెస్తూ 'సుబ్బమ్మా! నాకు గూడావడ్డించు నీకు పని త్వరగా తెములుతుంది' అన్నది. సుబ్బమ్మ యిద్దఱికీ వడ్డించడానికి వెండి పళ్లాలుపెట్టింది. రాఘవరావు కాళ్లుకడుక్కొని ఉతికిఆరవేసిన చెంగాయిపంచె కట్టుకొని తువ్వాలు బుజానవేసుకొని భోజనాలయింట్లోకి వచ్చాడు. అతనివెంటనే రాజేశ్వరిగూడా వచ్చింది. 'పిల్లలు అన్నాలు తిన్నారా యేమి'టన్నాడు రాఘవరావు.

'అవును. వాళ్లకు వంటకాగానే పెట్టేశాను తిని నిద్రపోయినారన్నది' రాజేశ్వరి.

౩

భోజనాలు తొందరగా కావాలెనని అనుకుంటూ ఉండటంచేత భోజనాలవద్ద మాటలు పెట్టుకోకుండా త్వరగా తినిలేచారు రాఘవరావు రాజేశ్వరి. రాజేశ్వరి భోజనానంతరం కూరలు వగైరాలు సర్దుకుంటూ వుంటే రాఘవరావు వరండాలో పచారుచేస్తున్నాడు. సర్దుబాటుపూర్తై రాజేశ్వరి తములపాకుల పొందాను తీసుకొని సావిట్లోకి వచ్చేటప్పటికి రాఘవరావు గూడా పచారుముగింపుచేసి సావిట్లో పడుకకుర్చీలో వచ్చి విశ్రమించాడు. ఇంతలో సుబ్బమ్మ ఆదరాబాదరా తానుగూడా అన్నంతిని వెండికంచాకడిగి తెచ్చి రాజేశ్వరికియెదురుగా గోడకానించిపెట్టి పాలకుండతెచ్చి నడవాలోపెట్టి యిల్లుకడిగి తలుపులు వేసివచ్చి, 'అమ్మగారూ నేను వెళ్లుతున్నాను. పాలు వేడిగావుంటే నడవాలోపెట్టాను కొంచెంతాళి తోడు వేసుకోండి' అన్నది. 'సరే, వెళ్లు. ఇదిగో పావలా తీసుకపోయి టిక్కట్టు కొనుక్కో. వేళైంది త్వరగా వెళ్లు' అని రాజేశ్వరి సుబ్బమ్మను పంపించింది.

సుబ్బమ్మ వెళ్లగానే రాఘవరావు రాజేశ్వరివంక చూచి 'రాజేశ్వరీ! యిందాక నాకథల్లో లోపాలేమిటో వెల్లడిస్తానంటివే, ఏదీ కొంచెం వెల్లడించూ' అన్నాడు.

'ఏదో తమాషాకంటె అమాటే పట్టుకున్నారేమిటి?'

'తమాషా యేమిటీ నేను వొప్పుకోను. విమర్శింపజేసి లోపాలు తెలుసుకోడం ప్రయోజనమని నీవు చెప్పుతున్నప్పుడు ఆప్రయోజనం అర్ధాంగలక్ష్మివైన నీవే కలుగజేస్తానంటున్నప్పుడు ఆ అవకాశం నేనెందుకు పోగొట్టుకోవాలె?'

'నేను మీ కథలమాటే చెప్పలేదు సుమండీ. మొత్తం యిప్పటి కథలమాటన్నాను.'

'ఓ మఱీమంచిది. నామీద ఆరోపణలేకుండా వినడముంటే మరీమంచిదేగా. కానీ, త్వరగా నాకు మళ్లీ నిద్రవస్తుంది.'

'నిద్రవస్తే పోండి. ఈచర్చల కేమి యివ్వాళ కాకపోతే రేపు.'

'అట్లాగాదు. శుభస్య శీఘ్రమన్నాడు. ఈ సంగతి యిప్పుడే తేల్చుకోవాలె. లేకపోతే నిద్రవచ్చినా తేలిపోతుంది. హాయిగాపట్టదు.'

'ఏదైనా ఒకకథ వ్రాశామూఅంటే అది సర్వ విధాకర్షణకలదిగా ఉండాలె.'

'అనగా కొంచెం వివరంగా సెలవివ్వాలె.'

'అబ్బా! మీతో మాటమాట్లాడితే యిదే తంటా. మాటమాటకు వెక్కిరిస్తుంటారు.'

'కోపపడకు. ఆటలో దెబ్బ అరటిపండు.'

'మనోహరమైన ఒక గులాబిపువ్వుయొక్క ఆకృతి, రంగు, మృదుత్వము, పరిమళము, మకరందము మనల నెట్లా ఆకర్షిస్తూ ఉంటాయో అల్లాగే కథాకుసుమంగూడా కల్పన అనే ఆకృతీ, వర్ణన అనే రంగూ, శైలి అనే మృదుత్వము, రసము నే పరిమళము, నీతి అనే మకరందము గలిగి ఆకర్షవంతమైనదిగా ఉండాలె. ఇందులో యేదిలోపించినా కథాకుసుమం రాణించదు. ఇప్పుడు వ్రాయుబడే కథల్లో ఒకటుంటే ఒకటుండదు. చూస్తున్నారో లేదో!'

'నీవు పొరబాటుపడుతున్నావు. ఇప్పుడు వ్రాయబడే కథలన్నీ నీవు చెప్పిన లక్షణాలన్నీ కలిగే ఉంటున్నవి. విను. కల్పనలో మా నవీనులు అసదృశులుగదా.'

'అసభ్యకల్పనలో ఫస్టు.'

'ప్రకృతే మా విహారమందిరం గనుక, మేము ప్రకృతి ఉపాసకులమే గనుక సహజవర్ణనావైదగ్ధ్యంలో మా కెవరూ సాటిరారు.'

'సహజమని ఉచితానుచితాలెఱుగకుండా అన్నీ వర్ణిస్తే అసభ్యమనిపించుకుంటుంది. యిప్పటి కథలు వెగటు పుట్టించడానికి ముఖ్యకారణము యిటువంటి వర్ణనలుండటమే. వర్ణన సహజమైనా ఉచితాన్ని మీరగూడదు.'

'మార్దవం మన తెలుగుభాషలోనే సహజంగా చెఱకుముక్కలో తీపిలాగావున్నది గనుక దానికి ప్రత్యేకంగా ప్రాకులాడవలసిన పనేలేదు.'

'సహజంగా ఉంటేనేమి ఉపయోగించేవారి నేర్పునుబట్టే మృదువు మృదువుగా కనపడుతుంది. మృదువైన మన తెలుగులోనే కఠోరశబ్దజాలంతో గూడిన గ్రంథాలెన్నిలేవు. వసుచరిత్ర పాండిత్య విశేషంచేత గొప్ప గ్రంథమైనప్పటికీ మృదుత్వం లేకపోబట్టే గదా మనుచరిత్రంత లాలిత్యంగలది కాదనుపించుకొంటున్నది.'

'రసమంటావా? ప్రతికథలోనూ యెక్కి తక్కి ఇది రసయుగం ఇప్పటి కవులందరు రసజగద్విహారులు. కనుక రసవిషయమై నీవు చెప్పిన ఆక్షేపణ చెల్లనేచెల్లదు.'

'రస మెప్పుడూ పూవిలో తావివలె వాక్యంలో మిళితమైయుండాలె. అందులో హాస్యరసం విషయంలో యిది యెంత గర్భితంగాఉంటె అంత మనోహరంగా ఉంటుంది. నవ్వించడానికే అని వ్రాసే అకటావికటపు వ్రాతలు చక్కిలిగిలిపెట్టి నవ్వించినట్లు మొరటుగాఉంటాయి. హాస్యానికి ప్రత్యేకరూపు యివ్వడం పామరజనరంజకమేగా పండితహృదయాహ్లాదకరం గాదు. ఏరసమైనా ప్రయత్నపూర్వకంగా పైకిచిందిస్తే అసహ్యంవేస్తుంది. ఒక కథలోనే గాదు. ఉపన్యాసంలోనైనా హాస్యం అధికంగా కనిపిస్తే వికృతంగా ఉంటుంది. కూరలో ఉప్పువేయకపోవడం యెంత అరుచికరమో, అధికంగావేయడమూ అంత అరుచికరమే. కనుక కథకూ ఉపన్యాసానికీ అన్నిటికీ రసమువసరమే. కాని దేనికీ మితత్వమే సొగసు కూరుస్తుంది. ఆమధ్య టౌను హాల్లో యెవరో పండిత కవిగారు ఉపన్యాసమిస్తారని పిలుచుకుపోయినారు జ్ఞాపకమున్నదా? మాట మాటకు నవ్వించాడాయన. వుపన్యాసం విన్నంత సేపూ ఆయికిలించడం బాగానేఉన్నది. తీరా యింటికి వచ్చేటప్పటికి యింత ఉపన్యాసంలోనూ నిలవజేసుకోడానికి యేమి కన్పడలేదేమా అని ప్రాణం ఉస్సురు మనిపించింది.'

'అదే నీ తెలివితక్కువ. నిలవేమి చేసుకోవాలె. ఆయన గొప్ప విద్వత్కవి. మంచి చమత్కారి. కమ్మనిపద్యాలు చదివాడు. వినోదకరమైన విషయాలు చెప్పాడు. అందరు ఉల్లాసంగా విన్నారు. ఆనందించారు. యింకా యింటికేమి తెచ్చుకోవాలె.'

'కాదండి. ఒక మహాపండితుడు చేసిన ఉపన్యాసం విని నవ్వే శేదిగానేనా ఉండవలసింది? జ్ఞానమధువును కొంచెమో గొప్పో సేకరించుకోవలసిందిగా ఉండవద్దా? గులాబిపువ్వు సౌందర్యము, సౌరభమూ, సౌకుమార్యము ఒక్కనాటితో నశించిపోతుంది. దానినుండి మధుపముగూర్చిన తేనె యెంతకాలముంటుందో యెన్నిటికి వినియోగిస్తుందో చూచారా? అట్లాగే ప్రతిరచనలోనూ ప్రతిప్రసంగంలోను నైతికమైన లేక వైజ్ఞానికమైన ఒక సత్యవస్తువుకూడా ఉండాలె. అట్లాఉంటేనే రచయితయొక్క శ్రమ సార్థకమౌతుంది. ఆవిధంగా కాకుండా యిప్పటి మీ నవీనరచయితల్లాగా తాత్కాలికోల్లాసమే కథయొక్క ఉద్దేశ్యమైతే అందు ప్రణయవ్యవహారాలే కథకు ముఖ్యవస్తువైతే అంతకంటె మంచివి మీరు వ్రాయలేకపోతే అవేతప్ప పాఠకులకు రుచించకపోతే కథలు, కథకులు, కథాపాఠకులుగూడా భ్రష్టమార్గంపట్టినారనే చెప్పవచ్చును' అంటూ రాజేశ్వరి ఏదో జ్ఞాపకం వచ్చినట్లై చివాలునలేచి లోపలికి వెళ్లింది.

రాఘవరావు తింటూతింటూ ఉండగా అయిపోయిన రుచిరపదార్థంకోసం యెదురు చూస్తూవున్నవాడిలాగా కుతూహలంతో రాజేశ్వరి రాకకెదురుచూస్తూవున్నాడు.

రాజేశ్వరి పాలల్లో తోడువేసి ఉట్టిమీదపెట్టి మూతపెట్టి 'మాట్లాడుతూ కూర్చుంటే పాలు చప్పగా చల్లారిపోయినాయి సుమా' అంటూ సావిట్లోకి వచ్చింది.

'అవును. ఏపనైనా పదునుమీద ఉండగానే చెయ్యాలె. ఇప్పటి నీ విమర్శకవాదంగూడా అంతే చప్పగా చల్లారితే నిస్సారమే అయిపోతుంది. వేడిమీద ఉండగానే కానివ్వమన్నాడు' రాఘవరావు.

"కథలలో ఉత్తమ మధ్యమాధమాలున్నాయి. శైలీ మాధుర్యము, వర్ణనాచాతుర్యము, కల్పనాసౌందర్యము, రసౌచిత్యము, నైతికాదర్శముగలవే ఉత్తమశ్రేణికి చెందిన కథలు. ఇటువంటి కథలు వాఙ్మయంలో స్థిరమైన స్థానం సంపాదించుకుంటూటాయి. ప్రజాదరం పొందుతాయి. వీటికి పాతగిలిపోవడమంటూ ఉండదు. రవీంద్రుని కథలు యిటువంటి శ్రేణికి చెందినవే. అతడు యేనీతినీ, యే ధర్మాన్నీ వెల్లడిగా యేకరువుపెట్టడు. అయినా ప్రతికథా ఎదో ఒక ఉత్తమాదర్శాన్ని వ్యక్తీకరిస్తునే ఉంటుంది. ఒకకథలో ఒక అధర్మాన్ని అతడు నిరూపించాడూ అంటే ఆ అధర్మము తనజీవితంలో యెప్పుడూ చేయడానికి సాహసింపజాలనంత గాఢంగా పాఠకుడి హృదయంలో నాటుతాడు అతడు. అన్నిగుణాలుగలిగి నైతికాదర్శం లుప్తమైనవే మధ్యమతరగతి కథలు. ఈ నడిమిరకం కథలుగూడా జవము జీవముగల భాషలోనే వ్రాయబడుతవి. వర్ణనగూడా సహజంగానే ఉంటుంది. పాత్రపోషణాది కల్పనావిధానంగూడా బాగానే ఉంటుంది. రసపోషణకూ లోపం ఉండదు. కాని నైతికమైన ఒక ఉత్తమాదర్శం లేనందువల్ల ప్రజాహృదయంలో స్థిరమైన ఉనికి సంపాదించుకోలేవు. పాఠకులకు తాత్కాలికానందం కలిగించడంలో ఈ కథలపని పూర్తిఅవుతుంది. ఒకమాటు చదవడంతోనే పాఠకులు తృప్తిపొందుతారు. ఏనేర్పూ లేక యేదో చిత్తంవచ్చినట్లు వెకిలిగా యే యువతీదర్శనవల్ల కల్గిన భావోద్రేకంవల్లనో వ్రాయబడేవే అధమతరగతి కథలు. ఇప్పుడు తెలుగుపత్రికల్లో ప్రకటింపబడే కథలు చాలావరకు ఈ కడపటితరగతికి చెందినవిగానే ఉంటున్నాయి. ఇటువంటి కథలు వ్యాప్తి పొందడంవల్ల ప్రజలకుగాని భాషకుగాని యేలాటి ప్రయోజనమూలేదు. ఇటువంటి కథలయొక్క బ్రతుకు ఆ వొక్కసంచికతో ముగిసిపోతుంది. విద్యార్థులశ్రేయం కోరే ఉపాధ్యాయుడు ఇటువంటి కథలు తన విద్యార్థి చదువడానికి అంగీకరింపడు. బిడ్డలక్షేమం గోరే తలిదండ్రులు యివి తమపిల్లలు చదువడానికి ఒప్పుకోరు. ఇక నైతికశిక్షణ మత్యావసరమగు బాలవితంతువులు మున్నగువారు వీనిని చదవ

డం వారి అయోగ్యతకు చిహ్నంగా ఊహింపబడటం చేత వానిని స్పృశించడానికే భయపడిపోతారు. ఇంతయెందుకు. సామాన్యంగా పెద్దమనుష్యు లనబడే వా రెవరుగాని యిట్టి కథలుగల పుస్తకాన్ని చేత పట్టుకొని బయటికిరావడానికి సంకోచిస్తారంటే నమ్మండి.

రానురాను ప్రజలకత్యంతప్రీతిపాత్రమైన కథా వాఙ్మయమిట్టి హీనమార్గంపట్టి భయోత్పాతం కలిగించేదిగా అయిపోవడం శ్రేయస్కరమనే అంటారా? నామటుకు నాకు అన్ని తరగతులవారు ధారాళంగా చదివిన ప్రతివారూ నైతికంగా యేకొంచెమో ప్రయోజనం పొందడానికి అర్హమైనవే మంచికథలని తాత్పర్యం అన్నది రాజేశ్వరి.

రాఘవరావు రాజేశ్వరి చెప్పిన మాటలన్నీ శాంతంగావిని 'రాజేశ్వరీ నీవు కథలనుగూర్చి చేసిన పరిశీలనకు చాలా సంతోషం కాని నీతి లౌభ్యంలోపడి కథ యెటువంటివస్తువో తెలుసుకోలేక పోయినందుకు విచారమవుతున్నది. కథ 'వినరా వేమ, గదరా సుమతీ' వంటి నీతి శతకంగాదు. నీతి నిబద్ధమైనకథలూ వుండవచ్చును. కాని ప్రతికథనూ నీతిచట్రంలోనే బిగించవలెననడం తెలివి తక్కువైనపని స్వేచ్ఛగా, ఉల్లాసంగా, బుద్ధివైశద్యం కొద్దీ, వికసింపవలసిన కథా కుసుమం యిందువల్ల సంకుచితమై సౌందర్య భ్రష్టమైపోతుంది. అసలు కథారచన ఒకకళా విశేషం. దాని ప్రయోజనం ఆనందం. దానిని నైతిక శిక్షణాది ప్రయోజనాలకు వినియోగించుకోవాలెనని యత్నించడం అరసికులపని' అన్నాడు రాఘవరావు.

"మీ యువకవుల అభిప్రాయాలన్నీ అచ్చువదీసినట్లు ఒకటిగానే ఉంటాయి కాబోలు! ఆమధ్య నెవరోగూడా పత్రికలో యిట్లాగే వ్రాయంగా చూచాను. కళంటే నాకూయిష్టమే. వట్టి బంగారపు ముద్దకంటె ఆబంగారంతో చేయబడిన ఆభరణం యెక్కువ అందమైనదిగా విలువకలదిగా ఉంటుందని నాకు తెలియకపోలేదు. అసలు కళంటే యథేచ్ఛగా వ్రాయడంకాదు. నేను చెప్పిన లక్షణాలన్నీ కలిగి ఉండడమే. కథ వట్టిపొడిమాటలుగా కాక మంచి బుద్ధి వైశద్యంతో మనోహరవర్ణనాచాతుర్యంతో పాత్రపోషణాసంవిధానంతో తయారుకావడం బాగానే ఉంటుంది. కాని కళనేపేరుతో సంభాషణగాగాని వర్ణనగాగాని అవినీతిని చొప్పించడం యుక్తంగాదు. బంగారాన్ని యెంతనగిషీవస్తువుగానైనా తయారుచేయవచ్చునుగాని అందులో రాగిగాని యిత్తడిగాని కలిపి దాని విశుద్ధత చెఱపడం యుక్తం కాదు గదా' అన్నది రాజేశ్వరి.

'సరి సరి. ఇంతనీతి మడిగట్టుకొని కథలు వ్రాస్తే వాటి అందం చెప్పనక్కర్లేదు. చదవకుండానే ప్రజలు సంతోషిస్తారు.'

'మరేమీ భయంలేదు. ఆవిధంగా నీతిబద్ధమైన కథలు వ్రాసినప్పుడే కథలవిలువ యెక్కువౌతుంది. ప్రజల ఆదరం విస్తరిస్తుంది. తెలుగువారేగాక యితరులు గూడా వానిని తమతమ భాషలోకి తర్జుమా చేసుకొని మరీ చదువుతారు. టాలుస్టాయి కథలు ప్రేమచందు కథలు చూడండి మన తెలుగులోకి ఎట్లా అనువాదింపబడుతున్నాయో. వానికా గౌరవం ఎందువల్ల వచ్చింది? మీరేమైనా చెప్పండి అది కథగానీ కావ్యంగానీ గేయంగానీ గీతంగానీ చిత్రంగానీ శిల్పంగానీ మానవకల్యాణమునకు ఉపయోగించగల యుత్కృష్టత దానియందంతర్గర్భితమైయుంటేనే దానికి—'

ఇంతలో ఉయ్యాలత్రాళ్లు చల్లంగా కదలడం మొదలుపెట్టినాయి. నూరుమాటలాడుతున్నా దానియందు దృష్టియేమరకుండావున్న రాజేశ్వరి ఆసవ్వడి కనిపెట్టడంతోటే 'పిల్ల లేచినట్లుంది'అని చివాలునలేచి పిల్లకు పాలుపట్టేపనిలో నిమగ్నురాలైంది.

రాఘవరావుగూడా గడియారంవంక, తలత్రిప్పి చూచి 'అబ్బో పదిన్నరైందే' అంటూ వెన్నువిరుస్తూ లేచి వెళ్లి గదిలో మంచంమీద మేను వాల్చాడు.

కాశ్మీర మజిలీలు

శ్రీ జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తిగారు

●

బుడంకాయిబోండాల ద్వంద్వయుద్ధము

●

వెన్నెలవాక, పిదప కెంపురేక, తనుపరి బంగారుగీత తూరుపున తళ్కొత్తినవి. ముగురమ్మలవలె నవి కైలాస, సత్య, స్వర్గలోకములను మనుష్య హృదయమున నిలుపును. గుండెయం దీలోకములు వెలయుచుండ, నుడువులకందని ఆధ్యాత్మికశక్తులు అంతరంగమున విరాజిల్లుచుండ కొండొకవడి కారురూపములతో చీకటులు విజృంభించిన నేమి, దుర్విధి కనులెఱ్ఱజేసిననేమి, నల్లమబ్బులు పిడుగులను గ్రక్కిననేమి, మనుష్య జీవితమునుజూచి "ధిక్!" అన జెల్లునా? కలుషభూయిష్ఠమైనదని అరిష్ట గర్భితమైనదని వేడిమాటలు వెడలించుట పాడియా? మహోత్కృష్టమైన ఉద్దేశమునకు ఆటపందిరియైన దానిపై నుల్కావృష్టిపోలు దుర్విమర్శను వెలారింపవచ్చునా? కంటకముల మఱుగున పూవు విడియువడువున, నింగి కాటుకలో సౌదామిని తళ్కుత్తులీల జీవిత సౌందర్యము ఇరుల మఱుగునుండి వెడలుట నిక్కమే! ఉత్కృష్టసృష్టికి దుస్సహ యాతనము కన్నతల్లియగుటయు యథార్థమే! కాని, దృష్టి నిలువవలసిన దీ సృష్టి మీదనే కదా!

మెల్లగ నెల్లరము దాదాజీ యింటికి తరలిపోతిమి. కాల్యకృత్యములు నెఱపుకొని కొండొకవడి నిష్ఠాగోష్ఠిలో కాలము కడపితిమి. పదపడి మరల నమృతసర హృదయమున బ్రవేశించితిమి. పవలంతయు నగరమున జరించితిమి. సిక్కుల విద్యాసంస్థలం దెక్కువ సేపుంటిమి.

ఇక నందుండి తరలిపోవ నిశ్చయించితిని. జనవరి (1930) మాసాంతమున త్రివేణీ క్షేత్రమున జరుగబోవు కుంభమేళమహోత్సవమునకు పల్వురు పయనమయ్యెదమని చెప్పి, తమ జట్టులో కలియుమని దాదాజీ నన్ను కోరి యుండెను కదా! సంతోషపూర్వకముగ నేనందు కంగీకరించితినిగదా! "ఈ లోపుగ రాజస్థానమునుండి 'మయ్యా' (అమ్మ)ను తోడ్కొనిరండు. లాహోరులో కలియుచోటును, సమయమును జాబుద్వారా తెలుపుడు" అని దాదాజీ పలికినాడు.

అమృతసరమునుండి కాలుకదపితిని. ఈ వఱలోవలె నిపుడు తిరుగుపయనమును రైలుమార్గమున సలుప నిశ్చయించితిని. కాని బుడంకాయిగాడు నాతో నేమియు బలుకక తిన్నగా బస్సులు నిలుచుచోటునకు దారిదీసినాడు. స్టేషనుకుపోదుము గాకని పలికి, వానిని మరలింపుమని సింగును పిచికి

గాని వెన్కబంపితిని. సింగు పిలుపునకుగాని, అడుగునకుగాని అందక చరచరనడచి బుడంకాయిగాడు నిముసములో నూరి వెలుపలికరిగి బస్సులు నిలుచుతావున చతికిలపడినాడు. సాయంకాల మాఱుగంటలయ్యెను. రైలు వేళకుకొలది నిముసముల వ్యవధిమాత్రమున్నది. స్టేషనునకు పరుగునపోయినను ప్రయోజనములేదు. కావున పొట్టిపిచికి ఉద్దేశము ననుసరించియే మరల బస్సులోనే లాహోరుపోవ సంకల్పించితిని.

సింగు దాదాజీ ప్రభృతులు సాగనంపనెంచి కాబోలు నావెంటవచ్చిరి. బజారుగుండా మూడుటాంగా లెక్కిపోతిమి. విశేషముగ గడ్డములే కన్నులబడినవి. సిక్కులును మహమ్మదీయులును అమృతసరమున నధికసంఖ్యాకులై యుండిరి. హిందువుల సంఖ్య మిక్కిలి తక్కువ. సిక్కుముసల్మానులలో అమృతసరములోవారును, లాహోరులో వీరును అధికముగానున్నారు. విపణివీధి జనసంకులమైయుండెను. కొంతసేపటికి బస్ స్టేండ్‌ను సమీపించితిమి.

పొట్టి పిచికిగాడు చాలబిజీగానున్నాడు. ఒకవింత మానిసితో నేమో మిగుల తీవ్రముగ ప్రసంగించుచు, నవ్వుచు, చప్పట్లు కొట్టుచు గాంధోలిగానివలె నెగురుచున్నాడు. స్టేషను జేరదలచిన వారము వీని మూలమున నిచ్చటికివచ్చి పడితిమి. వెంటబడినవానికందక నిచటజేరి నిర్భయముగ నిశ్శంకగ నిండు మోదముతో నిచట నాటలాడుచున్నాడు. నాకు కోపమును నవ్వును కూడ వచ్చినవి. దాదాజీ సింగు ప్రభృతులు బుడంకాయిని చూచినతోడనే మహోల్లాసమున నవ్వుచు, నఱచుచు టాంగానుండి దిగిరి. బుడంకాయి శ్రీగంటనైన ప్రక్కకు చూడలేదు. చిందులు త్రొక్కుచునేమో పాడుచున్నాడు. సమ్ముఖమందలి వింతమానిసి లయకనుకూలముగ హావభావములు ప్రదర్శించుచు నవ్వుచు, నడుమనడుమ పిచికిగాని పాటతో తన కంఠమును సహకరించుచున్నాడు.

మాదృశ్కు లొక్కమాఱుగ నీవింత మానిసి యాకారపై వ్రాలినవి. మనిషి సంపూర్ణముగ నున్నగానున్నాడు. పూర్ణానుస్వారమే కూర్చుండె ననుకొంటిని. వానిశిరమున నొక్కవెంట్రుకైన కానరాలేదు. రక్తము చిమురునంతదనుక శరీరము చెక్కబడినది. కనుబొమ్మలుకూడ అంతర్ధానమైనట్లే తోచెను! వాని యొడలున నున్నది మాంసముకాక ఏదోపిండియై యుండుననుకొంటిని. తలమొదలు కాళ్లవఱకు ఒకేరీతిగనున్నాడు. ఇంత గుండ్రముగానున్న మానిసినీవఱలో నెందును జూడనైతిని. పెద్దబోండాకు ముక్కు చెవులుంచి భగవంతుడమృతసరమున జార విడిచినాడు కాబోలు! పోయి బోండాగాడి మ్రోల నిలిచితిమి. వానినోట నొక్కపలైనలేదు. ఏమో! ముఖమున చిరునవ్వు తళ్కొత్తుచున్నది. 'బాబూసాబ్! అబ్ కహా రహీనే వాలే?' అని నన్ను సంబోధించి ఆతడు ప్రశ్నించి లేవబోయినాడు. లేచుట సామాన్యమైన

పని కాలేదు. వంగి రెండుచేతులను నేలపై మోపి, హస్తపాదముల సంయుక్తబలము వలన శరీరభారమును మెల్లగ లేవందీసినాడు. వాని యుదరగోళము భూగోళమునకు అన్నగారివలెనున్నది. వరాహావతారమెత్తి ఒకప్పుడు శ్రీమహావిష్ణువు భూమిని ముట్టెపై నిలిపినాడు. ఈతడు పొట్టపై నిలిపినాడు. భేదమింతయే! విష్ణ్వవతారము యొక్క మోడర్న్ ఎడిషన్ (Modern Edition) సాక్షాత్కరించినదని సంతసించితిని. మఱొక విడ్డూరము. వాని నోటికిని, కంటిజంటకును, కడుపునకును అవినాభావ సంబంధమున్నది. నవ్వుచు నోరు తెఱచినంతన అల్చిప్పలవంటి కన్నులు రెండును మూతలుపడుచుండెను. కొలిమి సమీపమందలి తోలుతిత్తివలె పొట్ట ఒకపరి యుబ్బుచు, నింకొకతూరి క్రుంగుచు, అపూర్వమైన దృశ్యమును ప్రదర్శించుచుండెను. ఈమూడు ముఖ్యావయవములకు నెట్టెచుట్టరికము కుదిరెనో లేచి నిలిచినపిదప రెండు మూడు నిమిషములవఱకు (ముందుతూకమెక్కువగానుండుటచే బేలెన్సు కుదరక) బోండాగాడు తొట్రుపడినాడు. ముందు యోచన దెలిసినవాడు కావున "బాబారే!" అని దాదాజీ రెండడుగులు వెన్కకువేసి నాదాపున నిలిచినాడు. బోండాగాని కంఠస్వరము, వాని కాయమునకు సరిపడినది కాదు. వానిది మిగుల సన్ననైన కీచుగొంతుక! ఆతని కంఠమున నేదియో గువ్వ, ఎట్లో ఇరుకుకొని పోయినది కాబోలు! "పిట్టకొంచెము, కూతఘన"మని వినుచుందుము. నేడు "ఒళ్లుఘనము కూతకొంచ"మైనది. కొండగుహనుండి పిల్లన గ్రోవిపాట వెడలునట్లు పెద్దబిలమువలెనున్న వాని నోటినుండి క్షీణస్వరము వెల్వడినది! నిద్దుర పోవుచు, ఈశ్వరుడే మానిసిని సృష్టించి యుండును. కన్నులనుబారుగ నీ సృష్టిచిత్రమున కప్పగించి, యోచనామగ్నుడనై అట్లే నిలువంబడిపోతిని. "ఎక్కడివా?" రని బోండాగాడు హిందీలో నన్నడిగిన ప్రశ్నకు జవాబుచెప్పుట మఱచి అవాక్కై అట్లే యుంటిని. దాదాజీ చెంతనేయున్నాడు. నావలె వృద్ధు డాశ్చర్యాన్వితుడు కాలేదు. అమృతసరములో నీతడు బోండాగాడిని తఱచుగ చూచుచునేయుండును కాబోలు!

"వీరు దక్షిణదేశస్థులు; గోదావరీతీరవాసులు. వీరికిని నాకును కలకత్తాలో స్నేహము కలిగినది. జగన్నాథఘట్టమున ప్రతిదినము ప్రాతఃకాలమున కలియుచుండువారము. బాబూజీ అంగ్రేజీ బాగా చదువుకొన్నారు" అని దాదాజీ బోండాగాడి నుద్దేశించి పలికినాడు. "ఏమీ! గోదావరీతీరము నుండి వచ్చిరా? ఆహా! అదెట్టిదది! గంగాజీ కంటె దొడ్డది" అని మహోద్వేగముతో పలుకుచు, నన్ను గోదావరియొక్క ప్రతినిధిగా నెంచి కాబోలు, మాటిమాటికి బోండా నాకు నమస్కరింప దొడగినాడు.

ఆధునికవిద్యాగంధ మెఱుగని వారియందే ఇట్టి భక్తియుండుట నా యాత్రలందు పెక్కుమారులు విలోకించితిని. ఈ భక్తినిగుఱించి ఎంతేని విమర్శింపవచ్చును. ప్రశ్నపరంపరలచే దీనిని తునియలుచేసి,

భక్తిదూరులైనవారికంటె బోండావంటి వారలే అధికులని వచింతును. అజాండమున వెన్నెల నిండుకొనినట్లు, ఉద్యానమున పరిమళము సంపూర్ణముగ వ్యాపించినట్లు బోండా గుండెనిండ భక్తి నిండుకొనినది. భయమునకు, అవిశ్వాసమునకు, శంకకు, ఆతురతపాటునకు, ఆర్తికి అందు చోటు లేదు. ఇవి యమకింకరులవంటివి కదా! గుండె నివి యమలోకము జేసివైచెనుకదా! 'గోదావరి' యనినంతన గోదావరీలహరి వలెనే బోండాహృదయ ముప్పొంగినది.

"పదేండ్లకుమున్ను రామేశ్వరము పోతిమి. పోవునపుడు గోదావరీ దర్శన భాగ్యము నాకు లభించినది. మూడు దినములందు స్నానముచేసితిని. మేము విడిసిన యూరు పేరు మఱచితినిగాని నది అచ్చో మిగుల విశాలమైనది. గంగకంటె మిగుల పెద్దది. దొడ్డది యనికూడ వచింతును" అని బోండాగాడు పలికినాడు. వీనిమాటలు చెవిబడినంతన, పోట్లగిత్తవలె తలయూపుచు చరచర ముందులకువచ్చి, ఒక్క దుముకున బుడంకాయగాడు బోండాగాడి పొట్టపై లంఘించినాడు. ఉదరగోళము కదలినంతన, అంగప్రత్యంగములన్నియు నట్టిటులాడెను! బోండా దొర్లుపడుచున్నాడు. దాదాజీ సింగులు వానిని నిలుపదలచుకొనలేదు. వాని సమీపమునకే పోయిరికారు. దొర్లుపడుచున్నవాని మేను తమకు తగులుచో నేలపై తాము పెద్దకాలము దొరలిపోవలసి వచ్చునని జంకిరి. బూరెపై ఈగ వ్రాలినట్లే బోండాపై పిచికిగాడు వ్రాలినాడు. "ఏమి! గోదావరి దొడ్డదియందువా? గంగయే గొప్పది. తప్పు చెప్పితినని యొప్పుకొనుము" అని బుడంకాయి బోండాపొట్టను చిత్తము వచ్చినట్లు బరికివేయసాగినాడు. "ఏహెహె! హేహేహే!" అనుచు పిచికి యొడలిని మీదినుండి బోండా పిసుకుచున్నాడు. బోండా బుడంకాయల ద్వంద్వయుద్ధమును చూచుచు సింగుసూరక్ లట్లే నిలువంబడిరి. వారి కది గొప్ప చోద్యముగా తోచెను. గజముదూరమున నిలిచి "ఛోడ్ రే! ఛోడ్ రే!" (విడువరా! విడువరా!) అని నవ్వుచు చప్పట్లుకొట్టుచు దాదాజీ వెనుకవెనుకకు తరలుచున్నాడు. నేను కలుగజేసికొనినగాని కయ్యము కడతేఱదని గ్రహించితిని. బుడంకాయిబుఱ్ఱపై రెండే రెండు మొట్టికాయలు ప్రతిష్ఠించి వానిని వెనుకకు లాగినాను; కాని బోండా వానిని వదలినాడు కాడు. తనయొళ్లు హూనముచేసిన వానిపై నెట్లైన అక్కసు దీర్చుకొనవలెననియే ఆతడు సంకల్పించినాడు. చాపచుట్టవలె నిరువురు కలిసి దాదాజీపై బడినారు. అడలువానిమీదనే కదా ఆపద వ్రాలును! ఎంతో కష్టముతో వారిని ఒండొరులనుండి తొలగించితిని. "ఈరీతిగ ప్రవర్తించితివేని నాతో యాత్రసలుపకుము. నీయూరు నీవు పొమ్ము" అని పొట్టిపిచికితో గట్టిగా చెప్పితిని. చివాట్లు తగులగనే పోరుమాని వాడు నాచెంత నిలిచినాడు. మిగుల తీవ్రముగ కడుపడిగ వగర్చుచున్న బోండాను (వానితో సమముగ తూలుచు) నెంతో కష్టమున కూర్చుండబెట్టితిని.

కత్తిరింపు ఫలితము నభివృద్ధిచేయును

శ్రీ చిలకమర్తి లక్ష్మణాచార్యులుగారు

(తోటపని)

ఈపని అనుభవమువలన ఎట్టి వృక్షములకు ఏ విధముగాచేసిన లాభించునో తెలిసికొనవలెను. కత్తిరింపుపని అన్ని వృక్షములకును ఒకేమాదిరిగాను, ఒకే సమయమునను ఉండదు. కొన్నిటికి కొంతభాగము, కొన్నిటికి వేళ్లను కత్తిరింపవలసియుండును. ఈపనిని కాపుముగిసి చెట్లు విశ్రాంత మనుభవించునపుడును, చెట్టు బాగుగా విస్తరించు సమయమునందును, భూమిలో నీరు, ఆహారము సమృద్ధిగానుండు నపుడును యీపనిచేయవలెను. కొన్నిటికి ప్రతిసంవత్సరమును, మరికొన్నిటికి రెండుసంవత్సరముల కొకసారియు కత్తిరింపు పనిచేయవలసియుండును. ఈకత్తిరింపు పని సరిగా చేసినయెడల వృక్షములు ఫలసాయము నెక్కువగా నిచ్చుటయేగాక చెట్లను విస్తరింపజేసి ఆకులను, కర్రనుకూడ వృద్ధిచేయవచ్చును. కొన్ని జాతుల మామిడి, నారింజ కొబ్బరి మొదలగు ఫలవృక్షముల యందు వేళ్లను కత్తిరించుటవలనను, ద్రాక్ష, మల్బరీ మొదలగు వృక్షములలో తీగలను, కొమ్మలను కత్తిరించుటవలనను ఎక్కువగాలాభము సమకూరినది. వేళ్లను కత్తిరించుటగాని, కత్తిరించినవెనుక పెంటను పోసి, నీరుపెట్టుట కాని చెట్టుయొక్క మొదలులో ఎన్నడును చేయకూడదు. సాధారణముగా కొమ్మల ఆవరణ ఎంతవరకుండునో అంతచుట్టును రెండడుగులు వెడల్పుకలిగి మూడడుగులు లోతుకలిగిన వలయాకారముగా గోయితీసి ఆగోయిని రెండుమూడు వారముల వరకు ఎండ వెలుతురులు తగులునట్లుగాచేసి తరువాత ఎముకలపొడిచేర్చిన పశువులపెంటను చెట్టుయొక్క విస్తీర్ణతనుబట్టి సుమారు అరబండిమట్టిని ఆ గోతులలోపోసి మరలకప్పి వెంటనే నీరు పెట్టవలెను.

సాధారణముగా కత్తిరింపుపని వర్షకాలమునందు చేయవలసియుండును. కత్తిరింపుపనిచేయుటకు ఒక తెగ రంపము, కొమ్మలుకోయు కత్తిరి కొమ్మలు కోయు కత్తికావలెను. కొమ్మలు కత్తిరించునపుడు పాత కొమ్మలనే కత్తిరించి క్రొత్తకొమ్మలను ఏపుగా పెరుగునట్లు చేయవలెను. క్రొత్తకొమ్మలు విస్తారముగా బయలుదేరి పుష్పములను, ఫలములను హెచ్చించి ఫలసాయమును హెచ్చించుటయే కత్తిరింపుయొక్క ముఖ్యోద్దేశము. అంతేగాక, తెగులుపట్టిన కొమ్మలను త్రుంచివేయుటకును, చెట్లుయొక్క కొమ్మలను నలువైపులకును విస్తరించునట్లుగాచేసి ఎండవెలుతురులను బాగుగా తగునట్లుచేసి చిగుళ్లను హెచ్చించి బాగుగా ఫలింపజేయుటకును కొన్నిటిలో పొడుగైన కాండమే కావలసిన వృక్షములందు, ప్రక్కకొమ్మలను నిర్మూలము చేయుటకును, కొన్నిటిలో ఆకులే ముఖ్యముగా పెరగవలసిన సమయములందును యీపనిని తప్పక చేయవలసియుండును. పూచెట్లను పొడుగుగా యెదగ నిచ్చినయెడల పుష్పములు కొద్దిగా పూయుటయేగాక మనకు అందనంత ఎత్తులో పూయునపుడు ఈ కత్తిరింపుపనివలన పూవులను సమృద్ధిగాను, మన కందుబాటులోను పుష్పించునట్లు చేయవచ్చును.

వృక్షములను పొడుగుగా నెదుగనిచ్చినయెడల చిగుళ్లు తక్కువై ఫలితమును కొద్దిగానిచ్చును. కొమ్మలు ప్రక్కకు విస్తరించుటవలన సూర్యకాంతి అన్ని ఆకులను బాగుగాతగిలి చెట్టునకు బలమునిచ్చుటయేగాక ఫలములను హెచ్చుగను, పెద్దవిగనుకూడ చేయును. అంతియేగాక పూచెట్లు మొదలగు వాటికి మంచి ఇంపైన ఆకారములనిచ్చుటకును, జీడలు, తెగుళ్లు

రాకుండ ఔషధములు జల్లుటకు వీలుగా చేసికొనుటకును నీడనిచ్చు చెట్లు చాలదూరము విస్తరింపచేయుటకును ఈ కత్తిరింపువలన సమకూర్పవచ్చును.

కొన్ని చెట్లలో కొమ్మను కత్తిరించుటకంటె వేళ్లను కత్తిరించుటవలన మంచి లాభముండును. ఈపనిని సాధారణముగా పండ్లచెట్లకు అవసరము. మామిడి, కొబ్బరి, నారింజ మొదలగుకొన్ని ఫలవృక్షములు కొన్ని సంవత్సరములవరకును ఫలమునీయవు. ఇచ్చినను బహుకొద్దిగా నిచ్చును. ఎందుచేతననగా వేళ్లు సంపాదించిన ఆహారము వేళ్లకే సరిపోవును. లేక వేళ్లు చాలాదూరముపోయి తోట భూమిలోనిసారమును గ్రహింపలేక, సారములేని ప్రదేశమునందుండి వాటి పనిని చేయలేకపోవును. అపుడు ప్రక్కవేళ్లను కత్తిరించివేసినయెడల అచట పిల్లవేళ్లు బయలుదేరి దగ్గరలోనున్న ఆహారమును సులభముగా సంపాదించి చెట్టు పైభాగమునకు కావలసినంత ఆహారమునుపంపి పుష్పములను, ఫలమును విరివిగా నిచ్చునట్లుచేయును.

చెట్టునకు రొట్ట పెరుగనిచ్చినచో పుష్పములను, ఫలములను హెచ్చుగానీయదు. కొన్ని ప్రక్కవేళ్లను, కొన్ని పాతబొమ్మలను కత్తిరించినయెడల చెట్టు నీరసించి ఎక్కువగాపుష్పించి ఫలములనిచ్చును. చెట్టు నీరసించినయెడల ఫలసాయము తగ్గునని యెన్నడును అనుకొనరాదు. వేళ్లు కత్తిరించునపుడు మిక్కిలి జాగరూకతతో చేయవలెను. మొదట కొమ్మలను కత్తిరించినను ఫలసాయము వృద్ధినొందనియెడల వేళ్లను కత్తిరించవలసియుండును. అద్దియైనను అయిదారు సంవత్సరముల కొకసారి చేయవలసియుండును. పొడుగుగా చాలదూరము వ్యాపించిన వేళ్లను కత్తిరించనియెడల చెట్టువద్ద ఎంత ఎరువువేసినను లాభము లేదు. కొమ్మలనుగాని, వేళ్లనుగాని కత్తిరించునపుడు కోత శుభ్రముగా ఒకే యేటుగా, ఏటవాలుగా నుండవలెను. లేనియెడల కత్తిరింపబడిన భాగమునుండి బూజుతెగుళ్లు ప్రవేశింపవచ్చును. పెద్ద కొమ్మలను కొట్టివేయునపుడు బహుజాగ్రత్తగా చెట్టున కపాయములేకుండా చేయవలెను. అది యెట్లనగా మనము కొట్టివేయు కొమ్మయు కాండమును కలియుచోటునకు ఒకఅడుగు క్రిందనుండి కొమ్మపైపునకు రంపముతో కఱ్ఱభాగములోనికి బాగుగాకోసి పిమ్మట ఆకోతకు ఒకఅడుగు కొమ్మపైపునకు పైనుండి కోసినయెడల కొమ్మ విఱుగునపుడు చెట్టున కపాయములేకుండ విరిగిపోవును. అనరికబడిన ప్రదేశమునందు తారుతోగాని బోర్డో జిగురుతోగాని బాగుగా పూసినయెడల చెట్టునకు ఆపగుళ్లగుండా తెగుళ్లు రానేరవు.

వృక్షములో కొన్ని పాతకొమ్మలను కత్తిరించి క్రొత్త చిగుళ్లను పెట్టునట్లు చేసినయెడల వృక్షము ఫలములను విరివిగా నిచ్చునన్న సంగతి చాలమందికి తెలియదు. జామిచెట్లకు కొన్ని ప్రత్యేకభాగములందు మాత్రమే పువ్వులుపూసి, కాయలుకాయును. కొత్తగాపెట్టిన రెమ్మకు రెండు, మూడు, నాల్గుజతల ఆకుల కణుపుల యొద్దనుండియే బయలుదేరును గాని మరియితర స్థలములనుండి బయలుదేరవు. ఒకతోటలో రెండు జామిచెట్లు నాలుగయిదేండ్లవరకును ఫలింపలేదు. ఒకదానికి చెట్టుచుట్టును గోయితీసి వేళ్లు కత్తిరింపబడినవి. రెండవదానికి కొన్ని కొమ్మలను మాత్రము బాగుగా కత్తిరించిరి. ఈపని గ్రహింపదగిన ఫలితముల నిచ్చినది. వేళ్లు కత్తిరింపబడిన చెట్టు ఆకులురాలి క్రొత్తపలవలు పెట్టక ఫలములేమియు నీయలేదు. కాని కొమ్మలు కత్తిరించబనచెట్టు వారము రోజులలో చిగుళ్లనుపెట్టి ఏపుగా బయలుదేరి ఆరు నెలలలో ఫలములను సమృద్ధిగానిచ్చినది.

గణపతి ప్రార్థన

శ్రీ గాలి పెంచల నరసింహారావుగారు

అనుభవముతో కర్ణాటక హిందూస్థాని మరాఠీ గానసంప్రదాయము లన్నియు వానివాని స్వరతాళములను మన కర్ణాటకరాగములకు వానికి గల స్వరభేదములను విద్యార్థులకు బోధపరుపగల యుద్గ్రంథము ప్రచురింప నెంచితిని. ఆంధ్రలోకము దాని నెట్లు నాదరించునో కనుగొందమని మాదిరికై కొన్ని కీర్తనములను గానకళపేర ప్రకటించుచున్నాను. ఓం అని గణపతికీర్తనప్రార్థనతోను సరస్వతీరాగమున సరస్వతీ కీర్తనతోను కార్యక్రమ మారంభించితిని.

కాఫిరాగము - ఆదితాళము

22వ మేళకర్త ఖరహరప్రియరాగమున జన్యము

ప్రతిలికి నాలుగు అక్షరములచొప్పున ఘాతనుండి రెండు అక్షరములుతోసి పాడుకొనవలయును

పల్లవి. గజముఖరూపా! వినుతప్రతాపా!
భుజగభూషణసుతా! త్రిభువనసన్నుతా! ‖గజ‖

అనుపల్లవి. ఆద్యంతముల కాధారంబగు
వేల్పువని మనసారనుతింతును. ‖గజ‖

చరణము. అమరులకెల్లను అధినాయకుడై
ప్రమథగణములతో కొలువైయుండెడు
పార్వతీశ్వరుల అంకతలముపై
బరగుచుభక్తుల నిరతముబ్రోచెడు. ‖గజ‖

పల్లవి.	,,. పపామపా. పమగరిమాపా	,, మనీదనీ	పమపా మగరిస
	గజముఖ రుఉఉఉపాఅ	,, వినూతప్ర	తఅఆ. పఅఆఅ
	రిమ. నిదానిపా. పమగరిగాపా	,, పసానిసా	దనిపా మగరిస
	అఆ. గజముఖ రుఉఉఉపాఆ	,, వినూతప్ర	తఅఆ పఅఆఆ
	రిమ. నిదానిపా పామామగరీ మాపా	,, పగారిసా	నిదనిప. పమగరి
	అఆ. గజముఖ రూఊఉఉఉఊపాఆ	,, వినూతప్ర	తఅఅఆ పఆఅఆ
	మప. పనీనినీ. సానీసనిసా	,, నిదానిపా	పమగరి సరిరిగ
	అఅ. భుజగభూషణా షుఉతా	,, త్రిభువన	సఆఅఆ న్నుఉతఅ
	మప. పనీనినీసాసా సానీపనిసరి	గరినిదానిపా	మగరిస రిమపని
	అఆ. భుజగభూషణ సూఊతఆఆఅ	అఆ. త్రిభువన	సఅఅఆ న్నుఉతఆ
	సరి. నిదానిపా పామామగరీమాపా	పదమపగరిసరి	మపనీదపా,
	అఆ. గజముఖ రూఊఉఉఊపాఆ	అఆఅఆఆఅఆఅ	అఆఆఅఆ,

అనుపల్లవి. ,,. నినిమాపా నీనీసనిసా | ,, పగారిగా | సారీసనిసా
,,. అఅఆద్యాంతముఉలా | ,, కఆధఆ | రం. బఅగూ
,,. నిదనిప మపనీనీసనిసా | ,, పరీరిరీ | రిమగరిసనిసా
,,. అఅఅఆ ద్యంంతముఉలా | ,, కఆధఆ | రంంం బఅగూ
,,. నిదనిప మపనీనీసనిసా | ,, సమాగమా | రిమగరిసనిసా
,,. అఅఅఆ ద్యంంతముఉలా | కఆధఆ | రంంం బఅగూ
,,. గా,,రిసని దానీపామా | పానీనిరిసానిదనిప | పమగరి సరిరిమ
,,. వే,ద్యుడఅ వనిమన | సాఆఅఅఆరఅనుఉ | తింంం తుఉనుఉ
మప. గా,,రిసని దానీపామా | రిమపని సరిగరి | సనిదని పమగరి
ఉఉ. వే,ద్యుడఅ వనిమన | సఅఅఅ రఅనుఉ | తింంం తుఉనుఉ
మప. నిదానిపా. పామామగరీమాపా | పదమప. రిమపని | , దపా-,,,,
ఉఉ. గజముఖ రూఊఉఉఉఊపాఆ | అఅఅఅఆఅఅ | , అఆ,-,,,,

చరణము. ,,. పపాపపా. పా,,పాపా | ,, మగామమా | మగపమ గారీ
,,. అమారులాకే ,,ల్లను | ,, అధీనఆ | యఅనుఉలైఈ
,,. పపాపపా. పా,,పనిపస నినిపా | ,, మగామమా | రిమపని దపమగ
,,. అమారులాకే ,,ల్లఅఅఅనుఉఊ | ,, అధీనఆ | యఅనుఉలైఇఇఇ
రిమ. నిదామపా. మగరీసనిసా | ,, సమాగమా | రీగా రిసరీ
ఇఇ. ప్రమథగణఅములఅతో | ,, కొలుపైఈ | యుండెవిడూ
,,. నినిమప పానీనీసనిసా | ,, పగారిగా | సారీసనిసా
,,. పఅఅర్వతీ ఈశ్వారుఉలా | ,, అంకత | లముపైఇఈ
,,. నిదనిపమప. నీనీసనిసా | ,, రిరీరిరీ | రిమగరి సనిసా
,,. పఅఅర్వతీఈ శ్వరుఉలా | ,, అంకత | లఅముఉ పైఇఈ
,,. నిదనిపమప నీనీసనిసా | ,, సమాగమా | రిమగరి సనిసా
,,. పఅఅర్వఅతీ ఈశ్వరుఉలా | ,, అంకత | లఅముఉపైఇఈ
,,. పగారిసా నిదనీపామా | పానీనిరిసా నిదనిప | మగరిసరిరిమ
,,. పరగుచు భఅఆక్తూలా | నీఈరఅఆతఅముఉ | బ్రోఒఒచెవిడుఉ
మప. పగారిసా నిదనీపామా | రిమపని సరిగరి | సనిదని. పమగరి
ఉఉ. పరగుచు భఅఆక్తూలా | నిఇరఅ తఅముఉ | బ్రోఒఒచెవిడుఉ

మప. చిట్టిస్వరము
ఉఉ

,,. నీనీపమగరి. సరిమపని. మ | పనిసాసాగరి | సరిసని దనిపమ
గరి. మామాపనిమప. నీనీసరి | నిససాసాదని | పాపామగరిస
రిమ||

గృహలక్ష్మి

●

రోహిణి పిక్చర్సువారి సాంఘికచిత్రం

* *
*

డాక్టరు కృష్ణరావు ఆతని గృహలక్ష్మి రాధా రాధాకృష్ణుల్లాగ ఆదర్శ దాంపత్య జీవం చేస్తూవున్నారు. రాధ సోదరుడు గోపీనాథుడు హరిజనసేవాసమితికి కార్య దర్శి. సమితి సహాయార్థం భరతనాట్య ప్రద ర్శనం యేర్పాటుచేసి కృష్ణరావు నాహ్వా నిస్తాడు.

నర్తకి మాధురి తల్లి, కృష్ణరావు పురో హితుడు వీరి సహాయముతో కృష్ణరావును తనవలలో వేసికొంటుంది. అతన్ని అన్ని విధాలా పతితుణ్ణి చేస్తుంది. డాక్టరు త్రాగుడు మరిగి ధనం పాడుచేస్తాడు. అప్పులు మితి మీరుతవి.

మద్యపానం మానివేయమని గోపీనా థుడు బావకు హితవుచెప్పితే కృష్ణరావతనిని హింసిస్తాడు. ఆకస్మికంగా తన సంసార స్వర్గంలో కలిగిన విప్లవాన్ని సరిదిద్దాలని రాధ ప్రయత్నిస్తుంది. భర్తకు హితవు గరవు తుంది. ఫలితంగా భర్త ఆగ్రహానికి గురిఅవు తుంది. తండ్రి నారాయణరావు కుమారుని త్రాగుబోతుతనాన్ని భరింపలేక యిల్లు వెడలగొట్టి కుమారుని యవస్థను చూల్లేక, తన మనుమరాలి పేరుతో వున్న ఆస్తి నంతా వ్రాసి, తన గుమస్తా విశ్వాసరావును అటోర్నీగా నియమించి మరణిస్తాడు.

కృష్ణరావును పిలుచుకొనిరావడానికి విశ్వాసరావు మాధురియింటికి వెళ్లుతాడు. అపుడే తన బాకీ కృష్ణరావునుండి వసూలు జేసికొనడానికి మార్వాడీకూడా వస్తాడు. వాన్ని చంపితే అప్పుకు ఆఆస్తి రాబట్టవచ్చు నని మార్వాడి విశ్వాసరావునుచంపి హంత కుడు కృష్ణరావని పోలీసువశముచేస్తాడు. మాధురికూడా ఆకుట్రలో చేరినందున కృష్ణరావుకు పశ్చాత్తాపం కలుగుతుంది. ఆస్తి మార్వాడిపరముకాగా రాధ సోదరుని ఆశ్రమంచేరుతుంది. భర్తస్థితి, తనకష్టాలు ఆమెకు ఉన్మాదం కలిగిస్తాయి.

కృష్ణరావు పతనానికి కారకులైన మాధురి ఆమెతల్లి, పురోహితుడు, మార్వాడి కృష్ణ రావు ఆస్తిపంపకంలో తగవులాడుకుంటారు. మార్వాడికోసరం మాధురి కోర్టుకు వెళ్లుతూ వుంటే కారు ప్రాసిక్యూటరుకారుతో ఢీ కొని ఆమెకు గాయాలు తగులుతవి. ఆమె కోర్టులో హంతకుని బయటపెట్టి చనిపో తుంది. కృష్ణరావుకు విడుదలౌతుంది. భార్యతోకూడా బావమరది ఆశ్రమంలో

గృహలక్ష్మి

సుఖంగా వుండిపోతాడు. క్లుప్తంగా చెప్పితే ఇది-రోహిణీపిక్చర్సువారి సాంఘికచిత్రం-గృహలక్ష్మిలోని కథావస్తువు.

గృహలక్ష్మి తెలుగు సాంఘిక చిత్రాల్లో మొదటిది. 'ప్రకటనలవల్లనే ఇంత ఆకర్షణీయంగావుందే యథార్థంగాచూస్తే ఇంకెలావుంటుందో యీ గృహలక్ష్మి'అనే ఆసక్తి ఆంధ్రదేశమంతా జనింపజేసింది యీ చిత్రం. తుదకు Indian punctuality మీద బైలుదేరింది.

ఈ చిత్రం హరిజనోద్యమానికి, మద్యపాన బహిష్కరణోద్యమానికి బాగా వుత్సాహమిస్తుంది. ప్రజసముదాయంలోని రాజకీయవిజ్ఞానం సెంటిమెంట్సుతో నిండివుండేటందువల్ల కాంగ్రెసు ఉద్యమానికి యీచిత్రం తోడ్పడుతుంది. పైగా కుటుంబంలో సతీత్వంలో సహనమే సంసారసౌఖ్యానికి మూలకందమని నిరూపిస్తుంది.

నిర్వాహకులు ఉత్తమసాంఘికచిత్రాన్ని తీయడానికెంతో కృషిచేసినట్టు కనపడుతుంది. వారాంధ్రులకు నూతనంగా ఒక తారను (కాంచనమాల) చేకూర్చారు. జనసామాన్యాన్ని ఆకర్షించడానికి యెక్కువగా పాటుబడ్డారు.

'గృహలక్ష్మి'ని చిత్రించడానికి యీచిత్రం నీతిఅవినీతుల ప్రాబల్యాన్ని Contrastగా ప్రదర్శించింది. ఆ అవినీతి ప్రదర్శనం శ్రుతిమించిపోయినది అసభ్యమైనది. అసహ్యం కూడా అయినది. అభిమానగౌరవాలున్న యేస్త్రీయైనా యీచిత్రాన్ని చూచి అందులో స్త్రీత్వానికి చేకూర్చబడ్డ అగౌరవాన్ని చూచి నొచ్చుకోనకుండా వుండదు.

కథా సంవిధానం సాంఘికమైనా దైనిక సాంఘిక జీవితాన్ని ప్రతిబింబింపచేయడములో ఎన్నో ఫల్టీలుకొట్టింది. ఎక్కడచూచినా కృత్రిమత్వము కనబడుతూవచ్చినది. డాక్టరు భార్య భారతీయ సంప్రదాయానుసారంగా గృహలక్ష్మిఅయినా ఆమె నివాసములో భారతీయ వాతావరణం మందునకైనా కనపడదు. భరతనాట్యం చూడ్డంలో రాధ రసభావాలు లేని - రాచ్చిప్పలావుంటుంది. బ్రాహ్మణగున్నలు ఎక్కడపడితే అక్కడంతా ప్రత్యక్షమై హాస్యానికిబదులు అసహ్యాన్ని కలిగిస్తారు. త్రాగుడలవడేవరకు డాక్టరు అవ్యక్తమైన బాధపడే పేషంటులాగ వ్యవహరిస్తాడు. మాధురి తనలో స్త్రీహృదయం మాయమైనట్టు అస్వాభావికంగా 'అతి'గా వర్తిస్తుంది. మార్వాడీ అచ్చం తురకాడిలా వుంటాడు. ఎంతమాత్రమూ అవసరములేని ఖోజా మాధురియింట్లో ప్రాముఖ్యత సంపాదిస్తాడు. గోపీనాథుడు ఏముక్క మాట్లాడినా—అది వ్యవహారిక భాషయినా — గ్రాంథికఫక్కిలో ఉపన్యాసధోరణి అందుకుంటాడు. చచ్చేటట్టు దెబ్బలుతిన్న మాధురికి హాస్పిటలుకు వెళ్లి ప్రాణసంరక్షణ జేసుకోవడం గాకుండా కోర్టులో సాక్ష్యమిచ్చి మరి చావవలసినగతి పట్టినది. దెబ్బలుతగిలి చస్తుంటే హాస్పిటలుకు గాకు డా కోర్టుకులాగి సాక్ష్య మిప్పించడం ఏచట్టం జోరో తెలియకుండావున్నది.

ఆస్తి మార్వాడీపరం కావడంలో ఏచట్టాన్ని అనువర్తింపజేశారో ?

సంభాషణ, శైలి,—చాకచక్యంతో ప్రయత్నింపబడినా—సంకరమైన భాషలో నడిచాయి. ముఖ్యంగా Delivery చాలా చెడినది. బ్యాక్‌గ్రౌండు సంగీతం బాగానే వుంది. ఫోటోగ్రాఫికూడా బాగానే తీయడానికి ప్రయత్నించినట్టు కనపడుతున్నది. శబ్దగ్రహణం బాగున్నది.

కన్నాంబ యీ చిత్రంలో కనపరచిన విశేషాలేమీలేవు. కాంచనమాల అభివృద్ధి పొందుతుందనడాని కవకాశాలున్నాయి. కుమారి రోహిణి గానం అభినయమూ బాగున్నాయి. ఆచారి తాగుబోతుగా బాగా నటించాడు. ఏమైనా మాంకూ మాభాషలో సాంఘికచిత్రం తయారైంది అని యితరులకు జెప్పుకోతగ్గ గొప్పతనమేమీ ఇందులోలేదు.

ల. కా.

—:o:—

అనుమాన పిశాచము

శ్రీ సత్యదుర్గేశ్వర కవులు

(శతావధానులు)

చ॥ సరిసరి యెంతమాట ననఁజాలిరి ! చాలును లెండు నేర్చుకొం
టిరి ! మరియాద మంటను వడింబడ నెమ్మనమెల్లఁ జీల్చివై
చిరి ! మరియెన్నఁడేని తమ చెప్పినమాటకు వేఱురీతి సం
చరణ మొనర్చినానె ? ధృతి చాలక దూఱెదరేల ? యీవిధిన్.

ఉ॥ మానములేని యాఁడుదిసుమా యని లోకులు కాకులౌచు మీ
చానను లోక మందున బ్రచార మొనర్తురటంచు నెంచి మం
చానసె మ్రగ్గుచున్న, జడి చప్పుడు లేకిటు మాటలాడుటల్
మానరు మీరు మీకు ననుమాన పిశాచము వట్టె నక్కటా!

చ॥ కలవు పిశాచముల్ పలురకంబులు దేశము నందు గాని ద
వ్వులకు బ్రయోగ మంత్రమున బోయెడి నయ్యవి ; యీపిశాచమం
దులకు 'ససేమిరా' కదల దోగ్రహచారమ నీబలంబిటుల్
చెలగుచునుండ నెచ్చట వసించెడి నక్కట ! సత్యవాక్యముల్.

హిందూసంఘంలో విడాకులు

శ్రీ డాక్టరు ఎ. ఎస్. అల్టేకర్‌గారు

(కాశీవిశ్వవిద్యాలయ ప్రాచీనభారతచారిత్రక విజ్ఞానశాఖాధ్యక్షులు)

విడాకులసమస్య విద్యావంతులైన స్త్రీపురుషుల హృదయాల్లో ఆందోళన ప్రారంభించినది. విడాకులు మంచివంటూ తీర్మానాలు పెక్కు సమావేశాల్లో ప్రవేశపెట్టబడుతున్నాయి. అవి కొన్ని సమయాల్లో నెగ్గుతున్నాయి. మరికొన్ని చోటుల్లో వీగిపోతున్నాయి. విడాకులను ప్రవేశపెట్టడము హిందూ సభ్యత కెదురుచుక్క. ఇది సాధారణముగా ప్రతి హిందువుని నమ్మకము. అందులో సనాతనశాఖలవారి కది హిందూమతభ్రష్టసూచకము. సంస్కరణాల్లో ముందంజ వేసేవారంతా దాని ఆవశ్యకతను గుర్తించారు. అయినా దాన్ని ప్రవేశపెట్టడమువల్ల ఏలాంటి చెడుగు కలగదా అని వారు సంకోచిస్తున్నారు. అందుచేత విడాకుల చరిత్ర ఒకమారు సింహావలోకనము చేయుట మంచిది. అప్పుడుగాని మనదృష్టి కది స్పష్టము గాదు.

ధర్మశాస్త్రవాఙ్మయము మొత్తానికి ప్రథమకళత్రం జీవించివుండగానే రెండో పెళ్లాన్ని చేసుకోవడానికి పురుషునికి అధికారము యిచ్చినది. అయితే భర్తచేత పరిపూర్ణంగా త్యజింపబడినా భార్య భర్తనుండి వేరయ్యేటందుకు సమ్మతించలేదు. ఇందులో ఎంతమాత్రమూ సందేహములేదు. ఆరంభములో క్రైస్తవమతమువలె హిందూమతముకూడా వివాహసూత్రము విచ్ఛేదముకాదనే ఉద్దేశించినది. మనువు ఇంకొక అడుగు ముందుకువేసి,

న నిష్క్రియ విసర్గాభ్యాం భర్తుర్భార్యా విముచ్యతే,
ఏవం ధర్మం విజానీమః ప్రాక్ప్రజాపతినిర్మితమ్.
—అ. 9. శ్లో. 46.

(విక్రయధనము గైకొన్నను, దానమొసగినను భర్తనుండి భార్య విడుదలనొందనేరదు అని బ్రహ్మ నియమించిన నిత్యమైన ధర్మమును మే మెఱిగియున్నాము.) అన్నాడు.

ప్రారంభస్మృతినిర్మాతలు విడాకులు అంగీకరించారు

క్రీ. ము. 400నుండి క్రీ. శ. 200వఱకుగల ధర్మశాస్త్రవాఙ్మయ ప్రారంభదృష్టి వేరు. ఈ కాలపు ధర్మశాస్త్రనిర్మాతలు కొన్ని ప్రత్యేకపరిస్థితుల్లో విడాకు లుండవచ్చునని అంగీకరించారు. మొదట వేదయుగంలో విడాకులంటే ద్వేషభావం వున్నట్టు ఎక్కడా కనపడదు. అధర్వణవేదంలో ఒకచోట (9, 5 27-8) పునర్వివాహము చేసుకున్న ఒక స్త్రీని గురించి చెప్పబడినది. అంతేగాకుండా ఆమె ద్వితీయభర్తతో కలసి స్వర్గానవుండటానికని చేయవలసిన కొంత కర్మకాండకూడా చెప్పబడివున్నది. ద్వితీయవివాహము అయివుంటే మొదట విడాకులు వుండివుండాలి. కొన్ని పరిస్థితుల్లో బ్రాహ్మణస్త్రీలకుకూడా విడాకులు పునర్వివాహము వుండవచ్చునని ధర్మశాస్త్రకర్తలంతా సమ్మతించారు. వారి దృష్టి ఏలాంటిదో క్రింద వివరింపబడిన వాశిష్ఠముచూస్తే తెలుస్తుంది :—

"యాత్రకు పోయినవాని భార్య ఐదు సంవత్సరాలు కాచివుండవలెను. ఐదు సంవత్సరాలైనతర్వాత ఆమె భర్తతో సంసారానికి వెళ్లవలెను. ఒకవేళ ఆర్థిక, మత అననుకూలాలచేత తాను ప్రయాణంచేయడానికి యిష్టము లేకుంటే తాను తన భర్త చనిపోయినతరువాత ఏలావుండేదో, ఆలాగే నడుచుకొనవలెను. ఆమె ఆతరువాత ఇంకొక సగోత్రుని, సపిండుని వివాహమాడవలెను."



ఆంధ్రమహిళా గానసభ, రాజమహేంద్రవరము పంచమవార్షికోత్సవము.
అధ్యక్షులగు శ్రీమతి సీతంసెట్టి సుందరమ్మగారు పుష్పమాలాలంకృతులైయున్నారు.



శ్రీమతి మంత్రిప్రగడ వరలక్ష్మమ్మగారు

(తణుకు, వయస్సు 20 సం.లు)

శ్రీ తటవర్తి వెంకటరత్నంగారి స్మారక చిహ్నంగా శ్రీ రవీంద్ర సారస్వతసమాజ భగవద్గీత పోటీపరీక్షలో ప్రథమ బహుమతిని (రు. 25) పొందిరి.

కౌటిల్యుని అర్థశాస్త్రం పైసూత్రాలను అంగీకరిస్తున్నది. అయితే వివిధరకాలకు తగినట్లు కొన్ని మార్పులు చేస్తున్నది. భర్త వెడలినది దూరప్రయాణం గాకపోయినా అతన్నిగురించి సంవత్సరంవఱకు ఏమీ తెలియరాకపోతే భార్యకు పునర్వివాహం చేసికొనడానికి స్వాతంత్ర్యంవుంది. భర్త చేసింది దూరప్రయాణము అయివుంటే కాచుకొనివుండవలసిన కాలం ఎక్కువ చేయబడుతుంది. కొన్నిటి విషయాల్లో ఇలా కావచ్చు. అయితే ఆతరువాత తన భర్తను కలుసుకోవడానికై చేయవలసిన ప్రయాణానికి అయిష్టతచూపే భార్య విషయమై వాశిష్ఠం ఆలోచించినది. అటువంటి పరిస్థితుల్లో జరిగే ద్వితీయవివాహములో భర్త బ్రతికివున్నా విడాకులు పుచ్చుకున్నట్లే తలపడుతుంది.

ప్ర త్యే క వి ష యా లు

పరాశరస్మృతి విడాకులుండవలెనని స్పష్టంగా సిద్ధాంతీకరిస్తూవున్నది. భర్తకు మగతనం లేకపోతే, లేక అతడు సన్యాసి అయితే భార్య పునర్వివాహము చేసుకోవచ్చునంటుంది ఈ స్మృతి. ఈ పునర్వివాహము ప్రథమవివాహసూత్రాన్ని భేదింపవచ్చునని తలంచడానికి స్పష్టంగా వీలుకలుగచేస్తూవున్నది.

ఒకటిగా సంసారాన్ని జరుపుకోలేని దురదృష్టవంతులుగావుండే దంపతులు విడాకులు పొందటానికి వివరంగా కౌటిల్యుని అర్థశాస్త్రం నియమాలు ఏర్పరచివున్నది. ఈ నియమాలు ఆసుర, గాంధర్వాలకేగాని, బ్రహ్మ, దైవ వివాహాలకు వర్తింపవు. మొదటి రెండురకాలు వివాహాలుకూడ ఆకాలంలో బ్రాహ్మణులలో వాడుకలోవుండేవి. అంచేత కొంతవఱకు వాళ్లలోకూడా విడాకులు వ్యాప్తిలో వుండివుండాలి.

అర్థశాస్త్రంలోని విడాకులనుగూర్చిన నియమాలు చాలా వింతగావుంటాయి. కౌటిల్యుడీవిషయములో చాలా ముందుకువెళ్లాడు. భార్యాభర్తలిద్దరిమధ్యా ఈర్ష్యపెరిగి ఒకరినొకరు అసహ్యహించుకుంటే విడాకులివ్వడము మంచిదన్నాడతడు. అయితే అందులో ఒకరుమాత్రమే అసహ్యహించుకుంటే విడాకులుండవు. వీరిలో మొదట భర్త కంప్లెయింటుచేస్తే తాను వివాహసమయములో కట్నరూపంగా పుచ్చుకున్నదంతా భార్యకు ఇచ్చుకోవాలి. భార్య కంప్లెయింటు చేస్తే తాను తన భర్తనుండి వివాహానికిముందు పుచ్చుకున్నదంతా వెనకకు ఇచ్చుకోవాలి. కాని పిల్లలనేమిచేయాలో కౌటిల్యుడు మౌనంవహించాడు.

గ్రంథస్థముచేయబడ్డ (విడాకుల) దృష్టాంతాలు

ఈ విడాకులనియమాలు ఎంతవఱకు ఉపయోగింపబడేవో చెప్పడము చాలాకష్టం. సంఘములోని అంత్యవర్ణాల్లో ఈవాడుక సాధారణమైవుండాలి. ఎందుకంటె వాళ్లల్లో అది ఈనాడుకూడా వాడుకలోవున్నది. బ్రాహ్మణాల వాఙ్మయంలో విడాకులవిషయాలు ఎక్కడా కనపడవు. బౌద్ధవాఙ్మయంలో ఏవో కొద్దిగా కనపడతవి. ధమ్మపదవ్యాఖ్యలో ఒక చక్కని కథవుంది. 'కని' అనే ఆమెవుండేది. ఆమె వివాహానంతరం తండ్రి యింట్లోనే కొంతకాలం వుండవలసివచ్చినది. భర్త ఆమెను తనవద్దకు పిలిచాడు. కాని ఆమె ఏకారణంచేతనో వెళ్లలేకపోయినది. భర్తకు కోపంవచ్చి ద్వితీయవివాహము చేసుకున్నాడు. వ్యవహారముచెడిందని కొంతకాలానికి 'కని' తెలుసుకొన్నది. ఆమె కోపము పట్టలేకపోయినది. భర్తవద్దకు వెళ్లడాని నిరాకరించినది. బుద్ధుని యానతిపైన ఆమెను ఒకరాజు దత్తుతీసుకున్నాడు. ఆతరువాత ఆరాజు తనసభలో నొక కులీనునకు ఇచ్చి పెళ్లిచేశాడు. (ధమ్మపదము II 82, వ్యాఖ్యకూడా).

తేరిగాథ వ్యాఖ్య (72) విడాకులకు సంబంధించిన ఇంకొక విచిత్ర ఉదంతము చెపుతూవున్నది. కోసలలో 'ఇసిదాసి' అనే ఆమెవుండేది. ఆమె అయోధ్యలో ఒకవర్తకుని వివాహము చేసికొన్నది. ఆదాంపత్యం సౌఖ్యదూరమైనది; భర్త భార్యను విసర్జించినాడు. అక్కరలేదన్న భార్యను స్వీకరించమని ఆమె

తండ్రి అల్లుని బ్రతిలాడి కాలము వృథా చేయలేదు. ఆమెకు ద్వితీయవివాహము చేసి భర్త యింటికి పంపించాడు. ఈ వివాహముకూడా ఫలప్రదమైనది కాదు. అచిరకాలములోనే భర్త ఆమెను విసర్జించినాడు. అంతటా మె తండ్రి మూడవమారు సమార్తైన సుఖపెట్ట నుద్దేశించాడు కాని అదికూడా నిష్ప్రయోజనమైనది. మూడవభర్త ఆమెను పక్షంరోజుల్లోనే విడిచిపెట్టినాడు. ఆమె తుదకు సన్యాసిని అయినది.

'మజ్జిమనికాయ' విడాకులనుగూర్చిన మూడవ ఉదంతాన్ని తెలుపుతూవుంది. శ్రావస్తిలో ఒక ఆమెకు వివాహమైనది. ఆమెకు భర్తతోడి సంసారం దుర్భరమైనది. అందుచేత పుట్టినింటికి వచ్చివేసినది. ఆమెను సౌఖ్యవిహీనగావుంచుటకు తండ్రికి యిష్టము లేదు. అందుచేత మొదటి వివాహసూత్రాన్ని ఛేదించి రెండో పెళ్లి చేయాలని తలపెట్టాడు. కాని ఆమె కది నచ్చలేదు. తుదకేమయిందో మనకు తెలియదు.

అంగీకరింపబడినా అసహ్యాపించుకోబడేది

బ్రాహ్మణేతర బౌద్ధవాఙ్మయాల్లో ఉదహరింపబడిన విషయాలు విడాకులను సంబంధించినవి కొద్దిగానే వున్నాయి—నిస్సందేహం. మొత్తానికి విడాకులు న్యాయసమ్మతమని అంగీకరింపబడినా సంఘంలో అది నైచ్యంగానే చూడబడుతూవచ్చినది. 'కస్సానిసాయన జాతకము'లో సౌఖ్యదూరమైన ఒక వివాహము సంగతి వున్నది. భార్య భర్తతో సంసారము చేయలేక పోయినది. కాని ఆమెకు విడాకులు పుచ్చుకోవాలని లేదు. అందుచేత ఆమె భర్తకు చెప్పింది అతనిమీద తనకేలాటి ప్రేమలేదని. అయినా ఆమె ద్వితీయ వివాహము చేసికొనలేదు. ఎందుకంటే ఆలాటివాడుక-పెళ్లయిన స్త్రీ మరలా పెళ్లిచేసుకోవడం—ఆమె వంశలో లేదు. దీన్నిబట్టి తేలిందేమిటంటే ధర్మశాస్త్ర నిర్మాతలు విడాకులహక్కును అంగీకరించారు కాని అది యెక్కువగా ఉపయోగించుకున్నట్టు కనపడదు.

క్రీ. శ. 3వ శతాబ్దమునుండి స్మృతికర్తలు విడాకులంటే ప్రతిఘటిస్తూవచ్చినట్టు స్పష్టపడుతున్నది. అదివఱకట్టిపద్ధతి కంగీకరించిన వారి సమ్మతిని రద్దుచేయాలంటూ వారంతా యేకగ్రీవంగా పట్టుపట్టారు. మనువు యీవిషయములో తాను అన్యాయంగా చెప్పడానికికూడా వెనుదీయలేదు. భర్త భార్యను విసర్జించినా, అమ్మినా వివాహబంధం విచ్ఛేదము కాదన్నాడతడు.

ఆకాలంలో ప్రజల హృదయాధికారము చలాయిస్తున్న వైరాగ్యము, సనాతనత్వమూ మనువుకు, ఆతన్ని అనుసరించిన తరువాత వారికీ అదృష్టి కలిగించాయి. భార్యభర్తను విసర్జించడానికి, ద్వితీయ వివాహము చేసికొనడానికి అంగీకరిస్తే దుర్నీతికి దోహదము చేయడమౌతున్నది; విషయాసక్తి ప్రాధాన్యం వహిస్తున్నది అనుకుంది ఆనాటిసంఘం. అందుచేత విడాకుల కది స్వస్తి చెప్పినది.

'అది న్యాయంగా వుండాలంటే వారు పురుషులను కూడా, భార్యను విసర్జించి వేరే స్త్రీని వివాహం చేసికోకూడదని ఆటంకపరచి వుండవలసినది. వివాహము సూత్రం పవిత్రమైనదీ, విచ్ఛేదంకానిది అయితే భార్య బ్రతికివుండేటంతవఱకు భర్తగాని, భర్త బ్రతికివుండేటంతవఱకు భార్యగాని ద్వితీయవివాహము చేసికొనడం కూడదని ఆటంకపెట్టవలసివుండేది. అటువంటిదేమీ చేసినట్లు కనపడదు. ధర్మశాస్త్రాలు వ్రాసినవాడు పురుషుడు, అందులోని నియమనిబంధనలు తనకు వర్తించకుండా తన కసౌకర్యం కలగకుండా అతడు చక్కని శ్రద్ధ తీసుకున్నాడు.

ఇక్కడింకొక విషయము చెప్పడము అప్రస్తుతం కాదు. ప్రారంభములో క్రైస్తవమతముకూడా వివాహము విచ్ఛేదములేదని విడాకులను నిషేధించినది. ఇప్పటికీ యూరపునందు రోమనుక్యాథలిక్ దేశాల్లో విడాకుల్లేవనే చెప్పవచ్చు. ఇంగ్లండులోకూడా 19వ శతాబ్దం మధ్యవఱకూ ఏవ్యక్తిఅయినా విడాకులు పొందాలంటే పార్లమెంటుచట్టము చేయవలసి

వచ్చేది. అందుచేత అది ధనమూ పలుకుబడీవుండే యేకొద్దిమందికో లభ్యపడేది. 1715నుండి 1855వఱకు ఇంగ్లండులో 180 మంది మాత్రం పార్లమెంటును ప్రోత్సహించి ప్రత్యేకచట్టాలని పుట్టించుకొని విడాకులను పొందినారు.

5వ శతాబ్దమునుండే విడాకులు భారతదేశములో వాడుక లేకుండాపోయినవి. ఇది హిందూసంఘములోని అగ్రజాతులకు మాత్రమే వర్తిస్తుంది. కాని అంత్యజాతుల్లో ఆవాడుక ఆలాగే వుంటూవచ్చినది. 17వ శతాబ్దములో వ్రాయబడిన 'శూద్రకమలాకరము' శూద్రుల కది వుండవచ్చునన్నది. 19వ శతాబ్ద మధ్యలో గుజరాతులోని పెక్కుజాతుల్లో పంచాయతీదార్లు తమవర్ణాలవారికి విడాకుల కనుమతి యిచ్చేవారు. ప్రారంభములో బొంబాయి హైకోర్టు యీ హక్కును అంగీకరించినది. కాని ఆతరువాత హిందూ చట్ట వుద్దేశ్యానికి వ్యతిరేకంగావున్నదని పనికిరాదన్నారు. అయితే యిప్పటికిని హిందూసంఘంలోని అంత్యవర్ణాలలో విడాకులను పొందుట అట్టే కష్టమైనది గాదు.

హిందూసంఘములోని అగ్రజాతుల్లోకూడా విడాకులను ప్రవేశపెట్టడము మంచిదేనాఅనే అభిప్రాయము ఏకగ్రీవంగా అంగీకరించడము కష్టము. విద్యాధికుల్లో ఒక మతంవారున్నారు. ఏవ్యక్తికీ ఏకష్టము కలుగకుండా వుండునట్టి సంఘవిధానము మనకెప్పటికీ వుండదు. విడాకులసూత్రాన్ని సంఘములో ప్రవేశపెడితే అది తొలగించేకష్టాలకంటే తెచ్చిపెట్టేబాధలే ఎక్కువగావుంటవి అని వీరిమతము. ఇంకోమతము వారుకూడా వున్నారు. ప్రకృతము వున్నటువంటి హిందూవివాహాధికార చట్టము చాలా అన్యాయమైనది, అత్యవసరమైన కొన్ని ప్రత్యేకవిషయాల్లో మాత్రము విడాకు లంగీకరించడ మొకటే ఇప్పటి సంఘము చేయతగిన గత్యంతరము: అన్నది వారి మతము.

ప్రకృతపు హిందూవివాహాధికార నిర్ణయము స్త్రీల యెడఅన్యాయము చేస్తూవున్నదనడములో ఎట్టి సందేహమూలేదు. మొదట భార్యను లెక్కచేయకుండా ఆమెను విసర్జించి, పురుషుడు ద్వితీయ వివాహము చేసుకోవచ్చును. అంతేగాకుండా తనతో వుండటానికి భార్య అంగీకరించదనులేవనే మిషచేత విసర్జించబడిన భార్యను పోషించవలసివుండు న్యాయసమ్మతమైన బాధ్యతనుకూడా పురుషుడు తప్పించుకొంటున్నాడు. అసలింకను తనమీదవున్న ప్రేమనంతా కొత్తగావచ్చిన భార్యమీదకు మరలుస్తాడు భర్త. జీతం భత్యంలేకున్నా ఆమె ప్రాఙ్నమైననే వుంచుకోబడ్డ సేవకురాలినిగా చూస్తుంది సవతి. అటువంటిభర్తవద్ద ఆత్మగౌరవము గల ఏ స్త్రీయైనా వుండటానికి యిష్టపడుతుందా? ఈవిధంగా తమ భర్తలచేత విసర్జించబడిన యువతుల సంఖ్య చిన్నదికాదు. పోనీ విసర్జించడానికి కారణము భార్యచేసిన యేతప్పువుకాదు; భర్తయొక్క తుచ్ఛతో, చాదస్తమో, విషయలోలత్వమో అయివుంటుంది. ఈ దురదృష్టవంతులగు పరిత్యక్తలు మరల వివాహము చేసికొనలేరు. ఎందుకంటె చట్టముగాని, మతముగాని హృదయములేని తమభర్తలతోటి వివాహబంధము విచ్ఛేదమయిందని అంగీకరించవు. వారుమరల వివాహమాడి సుఖించాలంటే మతాంతరమేగతి. హిందూమతములో నేవుండాలంటే విధవలవలె వుండవలసినదే. దానికివారు యిష్టపడుటలేదు.

ఈ పరిస్థితులు సమస్యా పరిష్కారానికి చాలా దూరంలోవున్నాయి. ఇది హిందూమతములోవున్న వున్నతోద్దేశాలకు వ్యతిరేకము. పరిస్థితులను బాగు చేయడానికి వున్నమార్గాలు రెండు. అందులో మొదటిది వుత్తమమైనది. బహుభార్యాత్వము (లేక బహుభర్తృకత్వము) చట్టవిరుద్ధంగా చేసివేయడము. పూర్వము బహుభార్యాత్వాన్ని స్మృతికర్తలెందు కంగీకరించారు? పురుషసంతతి లేనిసమయాల్లో అని గమనించాలి. నవీనకాలంలో 'అపుత్రస్యగతిర్నాస్తి' అనేదాల్లో నమ్మకము వున్నవాళ్లు చాలాకొద్దిమంది. ఆ నమ్మకమున్నవాళ్లు దత్తత ఉపయోగించుకోవచ్చును. హిందూసంఘములో కొన్ని అగ్రజాతులు — గుజరాతునందు నగర బ్రాహ్మణులవలె— బహు

భార్యత్వాన్ని నిషేధించారన్నది మరువకూడదు. వారిదారి త్రొక్కుట మనకిపుడు అత్యవసరము. బహుభార్యత్వము చట్టవిరుద్ధంగా చేయడమూ అవశ్యము. ఇలా చేస్తే పరిత్యక్తలైన యువతులు—ద్వితీయ వివాహాలు చేసికొని క్రొత్త పెళ్లాలతో జీవితాలు గడుపుతూవుండే భర్తలు—ఎక్కడగాని లేకుండా మాయమౌతారు.

పరిత్యజించే విషయంలో—

ఒకవేళ ఇలా చేయడం సాధ్యంగాకపోతే పరిత్యక్తల విషయములో విడాకులకు అంగీకారం యివ్వాలి. హిందూసంఘములోని ఐకమత్యాన్ని, నైతిక పవిత్రతను అభివృద్ధి చేయాలంటే పరిత్యక్తలైన స్త్రీలకు—వారు కోరితేనే—విడాకులు పొందే హక్కు యివ్వడం మంచిది. అలా అని భర్తల మాటమీదనే విడాకులు పొందేటట్లు చేయకూడదు. ఎందుకంటే వారావిధంగా తమ కక్కరలేదనుకొన్న భార్యలను పోషించవలసి వుండే చట్టసమ్మతమైన బాధ్యతను తప్పించుకోవడానికి చూస్తారు. స్త్రీలకు తమ్ముతాము పోషించుకోవడానికిగాని, విడాకులు పొందినతరవాత వివాహమాడడానికి గాని కష్టమే.

క్రూరత్వము, ఉన్మాదము, చిరకాల కారాగారవాసము, విడువని వ్యభిచారము,— వీటి విషయంలో కూడా విడాకుల వ్యాప్తి కలిగింప వలసిందేనా? ఈ ప్రశ్నకు వుత్తరం చెప్పడం కష్టమే. ప్రకృతము హిందూసంఘమున్న స్థితిలో పైకారణాలు మీద గాని, అటువంటి వానిమీదనేగాని ఆధారపడి విడాకులు పొందడానికి అధికారం కలిగిస్తే చాలామంది స్త్రీల యభివృద్ధికది ఆటంకముగా వుంటుందని నిస్సందేహంగా చెప్పవచ్చును. వితుంతువులు కూడా తృప్తికరముగా ద్వితీయవివాహము చేసుకొనడానికి సాధ్యముగాకుండా వున్నది. అందుచేత విడాకులు పొందిన స్త్రీలలో నూటికి ఐదుమందయినా మరీ తృప్తికరంగా వుండే వివాహము చెసుకోగలరనే నమ్మకమే మనకు లేదు. తక్కిన 95 మంది వివాహము చేసికోవడానికి అశక్తులై వుంటారు. విడాకులే వస్తే వారు తమభర్తలవలన పొందవలసిన మనువర్తి హక్కు కూడా పోతుంది.

ఏకపత్నీవ్రతాదర్శము.

కాబట్టి, క్రూరత్వానికి, వ్యభిచారానికి చిరకాల కారాగారావాసానికి విడాకులు అవశ్యకం అనడము హిందూస్త్రీల శ్రేయస్సుకు భంగము. విడాకులు విరివిగా వ్యాపించే పరిస్థితులు గలిగించితే నైతికాధిక్యము తగ్గిపోవడము చాలా వివాహాలు సౌఖ్యదూరాలు కావడము జరిగింది. ఇది పాశ్చాత్యదేశాల అనుభవము. పతితమయ్యే వస్తువుకు క్రమక్రమంగా వురవడి యెక్కువయ్యేటట్లే, పాశ్చాత్యదేశాల్లో విడాకులు పుచ్చుకోవడము నానాటికి అధికమౌతూవున్నది. ఇంగ్లండు రష్యాలందు ఇటీవల చేయబడ్డ చట్టాలను చూస్తే ఇదివఱకు విడాకుల విషయంలో యివ్వబడిన స్వాతంత్ర్యాన్ని అరికట్టవలెననే వుద్దేశం స్పష్టమౌతూ వున్నది.

సంఘ శ్రేయానికి వివాహసూత్రము శాశ్వతమైనదీ, విచ్ఛేదం కానిదీ అని నిర్ణయం కావలసినదే. ఇందుకు సందేహం కూడదు. ఇది సాధ్యము కావాలంటే వివాహాదర్శము అత్యున్నతముగా వుండితీరాలి; భార్యాభర్తలిద్దరు ఆత్మనిగ్రము, పరస్పర బాధ్యతభావము కలిగి వుండాలె. వారిది కూడా తెలిసికొనవలె: మానవప్రకృతిలో స్వభావభేదాలుండక తప్పవు; అవి దైనికజీవితములో రాకతప్పవు. ద్వితీయ వివాముచేత ఆభేదాలను తప్పించుకోవడానికి సాధ్యముగాదు. జీవితములోని కష్టాల నెదుర్కొవడానికి భార్యాభర్తలిరువురు గొప్ప త్యాగాలు చేయ సిద్ధపడి వుండాలె. ఒకరిస్వభావం ఒకరు బాగా అర్థం చేసుకుని ఒద్దికతో నడుచుకోవాలి. అలా అయితే నీ కుటుంబ జీవితములో సంతోష సౌఖ్యాలుండడానికి వీలవుతుంది.

కాబట్టి విడాకుల హక్కు భార్యను పలుమారు పరిత్యజిస్తూ రావడంగానీ, దీర్ఘకాలం పరిత్యజించడం గాని జరిగినపుడు మాత్రమే వుండవలెను. అదికూడా భార్య కోరికపైననే ప్రేరేపణపైననే అంగీకరింప బడవలెను.

—హిందూ.

ఆంధ్రయువతి–నిరాడంబరజీవనము

శ్రీమతి మర్ల రోజాబాయిగారు

నేఁడు 'తెలుగుతెగులు' అను ప్రయోగ మామెయెడల వర్తించుచున్నది. నవనాగరికాప్రవాహములో గొట్టుకొనిపోవుచు మునుగుచు తేలుచు చేయూతదొరకక గమ్యస్థానము చేరలేకున్నది. తనలోతాను క్రమశిక్షాపద్ధతి నలవరచుకొనవలెను. నాగరిక మనుదాని కంతులేదు. Luxuries దినదినమునకు హెచ్చుగుచున్నవి. ఈదినమున 50 రూప్యముల బనారసుచీర గట్టినచో రేపు 100 రూప్యముల విలువగల జరీచీరను కట్టి తోడివారిలో మెప్పునుపొంద నుత్సాహపడుచుండును. ఎవ రేపని చేసినను దాని ననుకరింప సమకట్టును.

మనదేశము చాల బీదస్థితిలోనున్నది. ఇట్టి ఫ్యాషనులు పెట్టుకొని ఎవ్విధమైన నియమములేక నిర్లక్ష్యముగానుండి తన కర్తవ్యమును తెలియలేక గాఢాంధకారముననున్నది. ఇట్టి నిరర్థకజీవనమువలన తనకును ఇతరులకు సౌఖ్యమును తేజాలదు. హిందూదేశ స్వాతంత్ర్యము మనభోటి యువతీమణులపైనే యాధారపడియున్నది. దేశసేవాపరాయణత్వము హృదయకుహరములో బీజముల గల్పించుకొని మొలకలెత్తవలయును. అమూల్యాభరణములను విలువగల దుస్తులను తిలకింప నుత్సవమందు నేత్రములను నేఁడు దేశదుఃస్థితివైపు ద్రిప్పవలయును. రుచిగల పానీయములను పదార్థములను ద్రావతిన నుద్దేశించు పెదవులను సాటి సోదరీమణులకు బుద్ధులు గరపుచు దేశసేవాపరాయణుల జేయగలుగు వాగ్ధాటి కొరకై వినియోగింపవలెను. దినకృత్యములందు మనిగిన కరములను నేఁడు దేశసేవ చేయుటకు దోసి లొగ్గవలెను. భౌతిక మానసికశరీరమంతయు మాతృదేవిపాల్జేసి తరింపవలెను.

నేటి ఆంధ్రసోదరి నాగరికత యను దురూహ్యమును బెట్టుకొని తన జీవితకర్తవ్యమును నిర్ణయించుకొనలేకున్నది. తన కన్నులను తెరచిచూచిన మాతృదేవి నొసట బంగరు అక్కరములతో లిఖింపబడిన నిరాడంబర మను పదమును చూడుడు. ఎట్టి యాడంబరములులేని జీవితమే జీవితము. మనము ప్రస్తుతము నిరాడంబర జీవనము గడపుచున్న వ్యక్తుల ననేకుల జూచుచున్నాము. వారినుండి మన మూపాఠమును గ్రహించి హృత్ఫలకములో చిత్రించుకొనవలెను. ప్రతిదినమును నిరాడంబర జీవనమునుగూర్చియు, ఖద్దరువస్త్రధారణమునుగూర్చియు ఉపన్యాసము లిచ్చుచు, వినుచు వాని నన్నిటి నచ్చటనే విడచి యథాప్రకారముగా Civilisation, vanity, recklessness అను శత్రువుల బారి పడుచున్నది. క్రిందటి కొక బాలుని భూమి యాకారమునుగూర్చి యడుగగా 'The

earth is round at school and flat at home' అని జవాబిచ్చెనట. ఆంధ్రయువతియుగూడ నట్లే యనుచున్నది.

దేశీయ, రాష్ట్రీయ, గ్రామ, గృహసుస్థితులకు ఖద్దరు వస్త్రధారణ ప్రధానసాధనము. మనము సాలునకు భోజనాదికృత్యముల కెంత వెచ్చముచేయుచున్నామో, వస్త్రములకై యంతకన్న మిక్కుటముగా వ్యయము చేయుచున్నాము. ఈ ధనమంతయు విదేశఫేక్టరీలపాలగుచున్నది. మన వారినోట మన్నుకొట్టి, పైదేశములవారి నోట బెల్లము కొట్టుచున్నాము. ఖద్దరును ధరించిన దానికై వినియోగింపబడిన ధనము మన దేశములో ననేక గృహములకు జీవనము గల్పించినవారమగుచున్నాము. కృత్యముల నెరవేర్చుకొనుచు తీరికయున్నప్పు డెల్ల నూలువడకుచు బట్టలు నేయించుచు తనకును తన కుటుంబమునకును సంవత్సరమునకు సరిపోవు బట్టలు తయారుచేయగల్గినచో బీదరికమేల యనుభవింపవలెను? పైదేశముల పైనేల నాధారపడియుండవలెను? మనకండ్లతో మనమే యెన్ని కుటుంబములు కూలుచున్నవో చూచుచున్నాము.

'అన్నగతప్రాణి' యనుమాట నేడు 'కాఫీగతప్రాణి' యగుచున్నది. 'కాఫీ త్రాగు కొంప'యు 'కల్లుత్రాగు కొంప'యు నెన్నటికిని వర్ధిల్లజాలవు. 'ఆధునికాంధ్ర వనిత'కును 'నవీనాంధ్రవనిత'కును ఆరోగ్యములో నెంతభేదమున్నదో చూడుడు. పానీయములవలన దేహము చెడును. అనేక రోగములపాలగును. సౌఖ్యము లేకపోవును. ధనము మందులకై వ్యయమగును. అనారోగ్యవంతులు తమకుగాని యితరులకుగాని సౌఖ్యమొనగూర్చుట కెట్లు తోడ్పడగలరు?



వర్ణవ్యవస్థ

శ్రీమతి దేవినేని మాణిక్యాంబగారు

వర్ణముల నంతమొందించవలెనన్న మన కందరకు విశ్వసోదరప్రేమ పెంపొందవలెను ప్రేమ ఐకమత్యమునకు మొదటి హేతువని తలంపవలయును. ఈ భారతదేశ మొకప్పుడు సర్వసౌఖ్యములకు నెలవై నేడు యస్వాతంత్ర్యమను పిశాచమును పైకెక్కించుకొన్నది. కొందరన్నమో రామచంద్రాయని యలరారువారు. మఱికొందరు నానావిధములైన బాధలకు బాధ్యులై యున్నారు. లక్షాధికారులు కొంతమంది భిక్షాధికారులు మఱికొందరు. సావర్ణ సౌధములయం దానందించువారుకొందరు, చావడి చావడిపంచలజేరి పొడుచుడుకులు బొందువారు మఱికొందరు పంచభక్ష్య పరమాన్నములనేవించి సౌఖ్యమొందువారు కొందరు, పనికిరాని పాచినన్నమును భుజించి నీరసించు

వర్ణవ్యవస్థ

వారు మతికొందరు పలువిధములగు బాధలకు బాధ్యులగుచున్నారు. కాని, యీకష్టపరంపరలకు కారణమేమోయని స్మరించక పోవుచున్నారు. వివిధములైన వర్ణములను కల్పించుకొని, కల్లోలమునొందుచు సంతోషించు చున్నారే, ఇదియేమన యవివేకప్రభావము. కొంతమంది "బ్రాహ్మణోఽస్యముఖమాసీత్" "అదానదోషేణ భవేద్దరిద్రః, దారిద్ర్యదోషేన కరోతి పాపమ్, పాపాదవశ్యం నరకంప్రయాతి, పునర్దరిద్రీ పునరేవపాపీ" యనిచెప్పుచున్నారు. కాని నిజముగా ఆ హేతువే యని చెప్పుటకు సందేహాస్పదము, ఎందువలన మనదేశమునకంటె నితర దేశములవారందరు సమానమైనస్థితియం దున్నట్లు తోచుచున్నది. అది వారి విజ్ఞాన విశేషమే. వారిధైర్యసాహసముల సమ్మేళనమే, వారియుక్తి ప్రయుక్తులచే వెలరారు స్వతంత్రశక్తియే, దానికి ప్రధానకారణము గాన అది వ్యక్తిగతమైన దోషముగాని, కర్మయని చెప్పుటకు సందేహామే. అట్లే మనదేశమునందును చేయుటకవకాశము లనేకములున్నవి. ఇట్లున్నచో కొందరు పుట్టుదరిద్రులగుటకు కారణమేమని ప్రశ్నించెదరు, ఇప్పుడు భాగ్యవంతుడైన వాడు మూడువంతులు పిత్రార్జితము వల్లనే గాని స్వతంత్ర కృషివల్లగాదు. అట్లే వాని తండ్రి కొన్ని లోపములచేపాపము బీదవాడైనచో, వాని సంతాన మట్లేయగుటకు సందేహములేదు. ఎందువల్లనన మనదేశమందతి మహత్తరమైన ధన ధాన్యములచే భాసిల్లువారు వారివారి నడవడి ననుసరించి, తినుటకు తిండిలేక క్షుధాకలిత పీడితులై, చింతాకులస్వాంతులై, స్వయంకృషి వదలి, అన్యవృత్తుల నవలంబించి, అల్లరులపాలైన వారనేకులు గలరు. ప్రత్యక్షమందు కష్టమొందు కుత్సులయందు లక్ష్యముంచి వారిని పోషించినవారు మనవలె తయారగుట కవకాశమున్నది. మనతో తుల్యముగ నెప్పుడు తయారగుదురో యప్పుడే తుచ్ఛవృత్తులను తృణీకరించెదరు. అప్పుడే నీచకర్మల నిరసించెదరు, గాన ప్రతివ్యక్తిని మన స్థితికి రప్పించవలయునను భావతరంగములెప్పుడుదయించునో, అప్పుడే వర్ణములను చూర్ణముజేయు శక్తులు బయులుదేరును. అప్పుడే విశ్వసోదరప్రేమ వల్లిక దోహదమధికమై విరివిగావ్యాపించును. జాతిభేదము గుణగతమైనదిగాని వ్యక్తిగతమైనది గాదు గాన చేయవలసిన చికిత్స యాత్మకై యుండగా శక్తియుక్తులు నశించిన యీ వ్యక్తిని కావలించుకొన్న భుక్తియా! ముక్తియా!

భుక్తికి ముక్తికి యుక్తముగాని మన నిష్ప్రయోజనము నిరర్థకము, గాన మానవుడు ఈ పరిపూర్ణమైన హృదయ కమలమును వికసింపజేయుచు తన విజ్ఞాన రసవిశేషముచేనిండి నిబిడీకృతమైన యీమనోభాండమును పొంగిపొరలనివ్వక నాత్మశ్లాఘలను సంపాదించుకొని యొరులనాక్షేపించుట తన కాక్షేపణ యనితలంచి తనకన్నతక్కువ వారిని మక్కువతో దగ్గరకు జేర్చుకొన్నచో, అపుడే విశ్వసోదరప్రేమలతా వితానము ప్రాకుట కారంభించును.

శిశు గీత

మూడు నెలలకుముందు బిడ్డలకు కన్నీళ్లు రావు

*　　*　　*

పాలు బిడ్డలకు నిద్రలో అరుగుతవి

*　　*　　*

బిడ్డలు నిద్రలో ఎదుగుతారు

*　　*　　*

తల్లి పల్లుఒకటి .

*　　*　　*

వయసు పళ్లనుబట్టి నిర్ణయించవచ్చు.

*　　*　　*

బిడ్డలకు సాయంకాలపుయెండ మంచిది

*　　*　　*

ఆటలు ఎక్కువైతే బిడ్డలకు ఆకలి ఎక్కువౌతుంది

*　　*　　*

పెప్పర్ మెంటు బిళ్లలు పిల్లల జీర్ణకోశాల్ని చెడగొడుతవి

*　　*　　*

శైత్యానికి ముక్కడము (STRAIN) గురుతు

*　　*　　*

బాలపాపచిన్నెలకు చర్మరోగాలు కారణం

*　　*　　*

బిడ్డలకు రెండేళ్లువస్తే ఎండురోగము రాదు

*　　*　　*

నాసికారోగాలున్న బిడ్డలకు ఛాతీ సరిగా పెరగదు

*　　*　　*

పిల్లికళ్లవాళ్లకు ఆయువు తక్కువ.

*　　*　　*

పొట్టివాళ్లు ఎక్కువకాలం బ్రతుకుతారు

ఎస్. శేషగిరిరావు.

పిల్లలు క్షణం వూరుకోరు. ఏమాత్రం ఏమరక వాళ్లను ఎప్పుడూ కనిపెట్టివుండడం ముఖ్యం. లేకుంటే ప్రమాదాలే.

ఈ క్రింది వివరాలుచూస్తే

“పూనమల్లి హైరోడులో నొక బంగళాయందొక తోటవాని బిడ్డయగు ధనలక్ష్మి రెండేండ్లబాలిక నీటితొట్టిలోపడి చనిపోయెను. ఈతొట్టిలో రెండు అడుగులఎత్తు నీళ్లుండెను. బాలిక ఆడుకొనుటకు వెళ్లి దానిలో ఆకస్మికముగ పడిపోయెను. తల్లితండ్రులు వచ్చి బిడ్డను బయటతీసిరి. కాని అది తరువాత చనిపోయెను.”

—ఆంధ్రపత్రిక.

“నిన్నసాయంకాలము చింతాద్రిపేట వానియర్ వీధిలో ఖాదర్ అనేపిల్లవాడు వంటిమీద ఉడుకు గంజి పోసుకున్నాడు. శరీరము కొంత కాలినది. జనరల్ ఆసుపత్రిలో చికిత్సపొందుచున్నాడు”

—జనవాణి.



ఇలాటివి దినానికి ఎన్నో—వీటిలో మనకు తెలిసేవికొన్నే

"శ్రీమతి చాగంటి సునందనమ్మగారి" జన్మదినోత్సవ సందర్భమున, జరుపబడిన
"శ్రీమతులు లక్ష్మీశారద" లొసంగిన,

ఆశీర్వచన పద్యరత్న మాల

క. శ్రీశివదంపతు లిలగల, నీశివ దంపతులనుగని - నిచ్చలుఁబ్రోవన్
ధీశుభముల జేకూర్పను, నీశు సదా బ్రస్తుతింతు - నెంతయు బ్రీతిన్.

ఉ॥ త్రోచితి, పండితానికర - త్రోయధియందున, కోవిదుండు, "కో
లాచలశ్రీనివాస"కుల - లక్ష్మివిగా, బుధవర్యుడైన, "సిం
హాచల మంత్రి"కోడలుగ - నార్యుడు "సాంబశివాఖ్యు"పత్నివై
పూచినతంగెడుంబలెను - పుత్రులతో దులదూగు మమ్మరో?

శా. ఇంకన్ విద్యల నభ్యసించెదరు, మీ - రింకన్ ముదంబంద, ని
శ్శంకన్ గౌరవనీయమౌ పదవుల - శ్రాంతంబుగానొంది, యి
ర్వంకన్ నీసుత పంచకంబిలను, స - ద్భాగ్యమ్ములన్ గాంచ, ని
త్యం, కల్యాణము, పచ్చతోరణముగా - త్వద్గేహ మొప్పారెడిన్.

గీ. మధురఫలముల వృక్షంపు-మహిమ దెలియు, సౌరభాఘ్రాణమున, పూల-సౌరు దెలియు
పుత్ర రత్నాలగన్న, నీ-పూజ దెలియు, ఇందిరాంశోద్భవమ్మ! "సు-నందనమ్మ"!

గీ. పసిడివిరులకు నెత్తావి-పొసగినట్లు, అందమునకీడు హృదయంపు-చెందమమరి
కలిమితేపాటు వినయంపు- గలిమిగల్గి, వరలుచున్నావు చాగంటి - వంశమందు.

సీ. సతతమ్ము, పతిభక్తి - నతిరక్తి సల్పుటన్ బరికింప నీకు, పా - ర్వతియె సాటి,
లలినిత్య సౌభాగ్య - ములపెంపు కళసొంపు దిలకింప నీకు, శ్రీ - దేవిసాటి,
మృదుమంజులాలాప - పదగుంభన ప్రౌఢి భావింపనీకు, వా - గ్దేవిసాటి
ఓరిమిన్ గూరిమిన్ - గారుణ్య సంపదన్ దీపించు నీకు, భూ - దేవిసాటి

గీ. సత్యసౌజన్యములకు - నా శైబ్యసాటి, నిత్యమానందమున నీకు - నీవెసాటి
సాటియననేల, నిన్నిటన్ - మేటివగుచు ధరను బ్రభవించితమ్మ! యబ్బురముగాగ.

సీ. సుతపంచకంబుతో - పతితోడ బంధు మర్యాద లన్నిత్యంబు - యశముగనుమ
దీనజనావనో - ద్దీపితా దర్శవై సౌభాగ్యగరిమంబు - జాటుమమ్మ
దేశ సౌభాగ్యంబు - దేశానురాగంబు దేశ, స్వతంత్రంబు - దెల్పుమమ్మ
అధ్యాత్మికజ్ఞాన - మాధ్యాత్మవృత్తులన్ సతతమున్ గమనించు - వితముగనుమ

గీ. భరతమాతకు, నోముల - పంటవగుచు, కాంతలందరిలో మేలు - బంతివగుచు
కడుపుచల్లగ వర్ధిల్లి - పుడమియందు ఇందుధరుడేల మనుము సు - నందనమ్మ.

బనానా (అరటిపండ్లు)

శ్రీమతి ఎం. శాంతాదేవి గారు.

బనానాఅంటే అందరికిన్ని యిష్టమే; ఎందుకంటె ఏ. బి. సి. ఇ. విటమిన్లు ఈపండ్లలో విశేషముగా ఉన్నవి. శాకపాకాదులకున్ను బనానాలు బాగుగా వాడుతారు.

పచ్చరటిపండ్లు తెచ్చి తోలుఒలిచి ముక్కలుగా తరిగి ఎండలో ఎండబెట్టవలెను. ఈ యెండుముక్కలను బాగా పిండికొట్టి ఉంచుతారు. మలబారు దేశస్థులకిదే చాలామట్టు కాహారము. ఈ అరటిపండ్ల పొడుమే చంటిపిల్లలకు హార్లిక్సువంటి వాటికి బదులుగా వాడుతారు. బాగా వీర్యదాయకమని చెప్పి, ఈ పౌడరుతో చప్పాతీలుకూడాచేసి తింటారు.

ఇంతవరకు ఈ బనానాపండ్లు శాకపాకాదులకే పనికివచ్చు ననుకొన్నారు. అజీర్ణమువల్ల కలిగేభేదులు (డయ్యేరియా) రక్తభేదులు-వీటివల్లబాధపడే చంటి పిల్లలు, చిన్నపిల్లలకు ఈ పౌడర్‌ను నీటితో కలిపి యిస్తే 24 గంటలలోగా ఆగుతాయని ఇటీవల ఒక డాక్టరు ప్రకటించినారు. వైద్యములలో కూడా క్రమేణ తనస్థానాన్ని బనానా పొందుతూ ఉండంటే ఆశ్చర్య మేమీలేదు.

బనానా స్వీట్

బాగాపండిన మూడు అరటిపండ్లను తోలుఒలిచి గుజ్జుగా రుబ్బుము. 15 ఏలకులపొడిచేయుము. ఒక చిన్నబల్లమీద అంతా నెయ్యిరాచి పెట్టియుంచుము.

ఒక ఇత్తడిపాత్రలో 4 టీకప్పుల చక్కెర, $1\frac{1}{2}$ టీకప్పులనీళ్లుపోసి ఒక పొయ్యిమీద 20 నిమిషాలు మరగబెట్టుము. గుజ్జుగాచేసిన అరటిపండును, $\frac{1}{4}$ టీకప్పు నేతిని బాగా కలియబెట్టుము. ఈ మిక్చర్‌రు వదలకుండా గంటసేపు కలయబెట్టి తర్వాత ఆ యేలకులపొడి చేర్చుము. బాగాకలిపి సమముగా నెయ్యిరాసిన చిన్న బల్లమీద పఱచుము.

ఒకటి రెండంగుళాల తునుకలగా, వేడిగా ఉన్నప్పుడే చేయుము. బాగాచల్లారిన తర్వాత ఈ బిళ్లలను ఒక పలుచన కాగితములో గాలంటకుండా మడిచి పెట్టుము.

ఈ మిఠాయీలు చాలా రుచిగా ఉంటవి. అంత ఖర్చులేదు. తొందరచేసి పిల్లలకు తల్లి ఇవిచేసి యిస్తూవుండ వచ్చును.

బనానా టాఫీ

పూర్తిగాపండిన మూడరటిపండ్లను తోలు ఒలిచి గుజ్జుగాచేసి ఒక ఇత్తడి పాత్రలోపోసి 2 టీకప్పులంత తెల్ల చక్కెర, $\frac{1}{2}$ టీకప్పు నెయ్యి చేర్చి బాగాకలిపి పొయ్యిమీద 1 గంటసేపు అది చాకలెట్టువలె ఒక ముద్దగాఅయ్యేదాకా బ్రౌన్‌రంగువచ్చేదాక ఉంచుము. దీన్నిఒక ఇత్తడి ప్లేటుమీదపోసి చల్లారినతర్వాత చిన్న చదరములుగా కోయుము. ఇదిన్ని ఒక చక్కని మిఠాయి.

బనానా డిలైట్

నాలుగు పెద్ద అరటిపండ్లను తోలుఒలిచి అంగుళము వెడల్పుగల ముక్కలుగా తరుగుము. ఒక టీకప్పంత నేతినిబాగా కాచుము. ఈ ముక్కలను అందులో కొన్నికొన్నిగావేసి బ్రౌన్‌గా అయ్యేదాక రెండువైపులా ఉడికినతర్వాత తీసివేయుము. అన్ని యిల్లాగా చేసినపిమ్మట తెల్లచక్కెర వాటిమీద చల్లుము.

బనానా జామ్

బాగాపండిన 3 సన్నని అరటిపండ్లను తోలుఒలిచి ముక్కలుగా తరుగుము. వీనికి ఒకపాత్రలో 4 టేబిల్ స్పూనుల మంచినెయి, 8 టేబిల్ స్పూనుల మంచి నీళ్లు, ఒక టీకప్పునిండుగా పొడిచేసిన బెల్లముతో కూడావేసి నిప్పుమీద, $\frac{1}{2}$ గంటసేపుంచి బాగా కలిపి నిప్పునుంచి తీసివేయుము. కొంతయేలకుల పొడికూడా వాసనకోసం చేర్చవచ్చును.

పు ష్ప చ య ము

అనాగరిక ప్రాచీనాచారాలకు బలియగుచున్న దేవదాసీలు.

దేశస్వాతంత్ర్యంకంటె నాకు నాసాత్వికయోగమే ప్రియతమమైనది. అలాగే స్త్రీలకుకూడా ప్రాణంకంటే స్వాతంత్ర్యంకంటే గౌరవము ప్రియతమమైనది. భారతస్త్రీలు గౌరవరక్షణార్థం భర్తలతో సహగమనంచేసినారు. అట్టిపరిస్థితులలో అమాయికులైన కొందరుబాలికలు కృత్రిమమైన మతంపేరిట అవమాన దుఃఖపూరితమైన మరణదాయకమైన బలికి పాత్రులుకావడంచూస్తే ఆలోచించుకొంటే ప్రతిస్త్రీ పురుషుడు కంటనీరు పెట్టకమానరు.

దక్షిణాదిన తిరువన్నామలై, కంజీవరం, చిదంబర , తంజావూరు, మధుర మొదలగు పవిత్రమైన దేవాలయాలుగా పరిగణింపబడుచున్న వాటిల్లోకూడా ఈగజ్జపూజ అనేమారి యింకావున్నదని హిందూదేశంలో యితరప్రాంతాలవారికి తెలియదు. ఇదివరలోయుండే ప్రభుత్వము తలుచుకుంటే ఒక కలంపోటుతో యీ అమానుషమైనకార్యము ఎప్పుడో రూపుమాపి వేయవలసింది. బ్రిటిష్‌ప్రభుత్వము మన మతవిషయములో జోక్యం కలుగచేసుకోదు కాబట్టి వారు అంతగా చేయలేకపోయినారు. ప్రస్తుతము కాంగ్రెసు ప్రభుత్వము పవర్‌లోవుంది కాబట్టి మనము యీ అమూల్యతరుణం పోగొట్టుగోకూడదు. మద్రాసు ప్రధానమంత్రిగారు మద్యపాననిషేధము, రైతు ఋణపరిష్కారచట్టము, రెండున్ను చాలా ముఖ్యమైనవి అమలు జరపించుచున్నారు. యిదివరలో యీవిషయమై సంఘసంస్కర్తలు పనిచేసి దానిని పూర్తిచేయించటము ప్రస్తుతపు మద్రాసు ఎసంబ్లీవారి విధియైయున్నది. దీనికి ప్రజాభిమోదముకొరకు ప్రాతిపదిక ఇదివరలోనే యేర్పాటు చేయబడినది. తమ గర్భవాసులైనవారిని ఏలాగున ప్రేమించెదరో ఆలాగుననే నిర్భాగ్యబాలికలను ఉద్ధరించుటకు ప్రార్థించుచున్నాను. తద్వారా మన హిందూమతములోని మచ్చ రూపు మాసిపోవును.

—మహాత్మాగాంధి.

* * * *

వ్యభిచారంవల్ల సంఘానికి, సంసారానికి, వ్యక్తులకు కలిగే అనంత కష్టాలు అందరికి తెలిసినవే అయినప్పటికి మన మాదురాచారాన్ని అడ్డగించుటలేదు. బహిరంగంగా జరుగుచున్న ఈ శాసన ధిక్కారాన్ని ప్రభుత్వం చూస్తూకూడా వూరుకుంటున్నదిగాని వ్యతిరేక ప్రయత్నం చేయుటలేదు. ఈ పరిస్థితులలో అఖిల భారత జాతీయమహాసభ యేమిచేస్తుంది. యేమిచేయవలసి యుంటుంది. వ్యభిచార నిరోధప్రయత్నం విజయవంతంగా నెరవేరాలంటే కాంగ్రెసు మహాసభ ఒక విచారణసంఘాన్ని ఏర్పరించి దీనిలో మంచిచెడ్డలను విచారించాలి. దేవాలయాలు ఈ దురాచారాన్ని అంగీకరించటమే గాక ప్రోత్సహిస్తూన్నందు వలన ప్రజలు దీని ఫలితంగా కలిగే సాధకబాధకాలను గుర్తించలేని అజ్ఞాను లగుటచేతను శాసనరూపంగా ఈదురన్యాయాన్ని ఆపడానికి వీలులేక పోతున్నది.

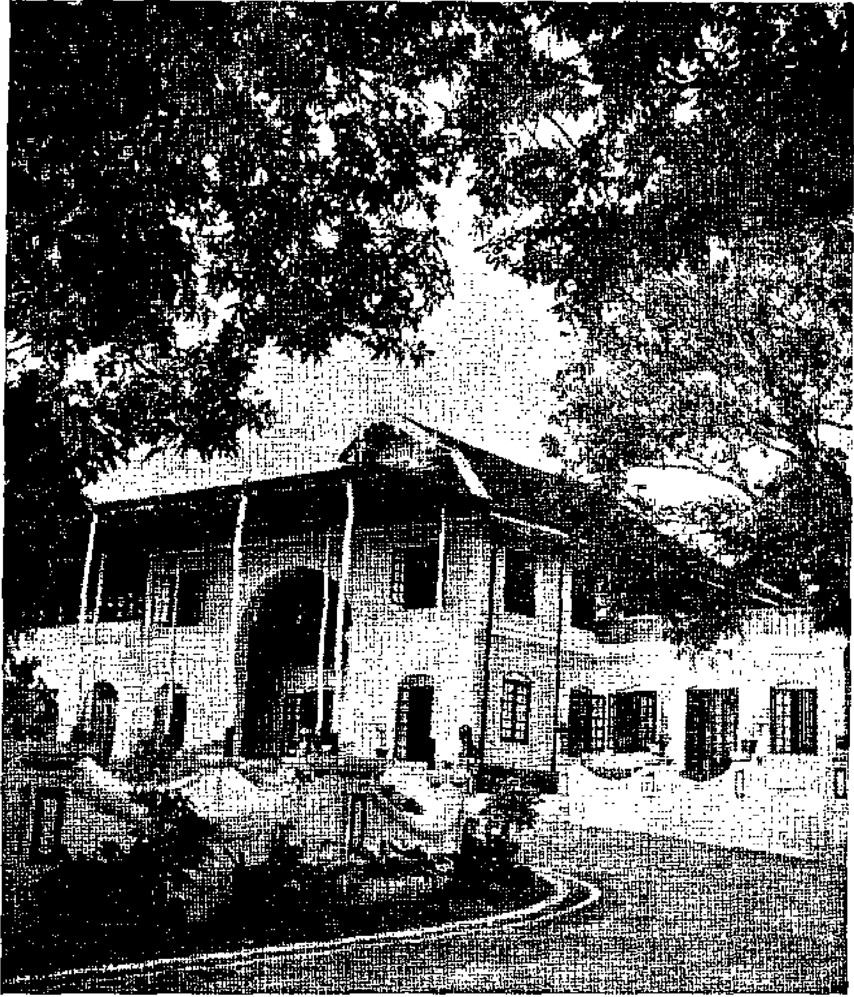
సచ్ఛీలము పారిశుధ్యముగలస్త్రీకి అభిమానంకంటె విలువగల పదార్థం మరొకటిలేదు.

—డాక్టర్ ముత్తులక్ష్మిరెడ్డి.



శ్రీమతి ఆచంట శారదాదేవిగారు,

శ్రీయుత ఆచంట వెంకట్రామ శర్మ, బి.ఎ., బి.యల్.గారి సతీమణి. ఈమె బందరు లేడీ యాంప్తిల్ గవర్నమెంటు గరల్సు హైస్కూలు విద్యార్థిని. ఈమధ్య జరుపబడిన వక్తృత్వ, వ్యాసరచన, ఏకాభినయ పోటీలలో ప్రథమ బహుమానములను బడసినది. బ్యాట్మింటన్, వాలీబాల్, నెట్‌బాల్ వగైరా ఆటలపందెములలోకూడ పాల్గొని ప్రథమ బహుమతులను బడసినది.



కొచ్చిను రాజాంతఃపురము

కావలసినది కార్యదీక్ష; పట్టుదల; త్యాగము.

మనకు రాజకీయ బానిసత్వముతోబాటు మానసిక బానిసత్వముగూడ ప్రసాదింపబడినది. ఉన్నతమైన విద్యలను మన బాలబాలికలు పొందుటకు అర్హత, అవకాశము లేకుండ జేయబడెను. ప్రపంచ చరిత్రలో నేసంఘములుగాని వ్యక్తులుగాని అపూర్వమైనకార్యములు చేసిరన్న చో వారివారికిగల విద్యయే కారణము గాని వేరొక్కటిగాదు. ఇంతయేల! సరస్వతీ ప్రసన్నమైన సంఘములే నేడు ప్రపంచమును పరిపాలించుచున్నవని మనము తెలుసుకొనవలయును. నేటి ప్రపంచపరిణామము సాంఘిక మత రాజకీయ విప్లవములు తెలుసుకొనవలెనన్న విద్య అవసరముగదా? భారతదేశమునందుగల అన్నిసంఘములు విద్యావిషయములందు శరవేగముతో ముందుకు నడచుచున్నవి. కాని విద్యాలోపముచే వైశ్యులుమాత్రము వెనకబడియున్నారు. ఇతరవర్ణములకు లక్ష్మి పూర్తిగా హస్తగతముగానికారణముచే విద్యాభివృద్ధికి అడ్డు తగులుచున్నది, కాని వైశ్యులు లక్ష్మీపుత్రులైనందువలన కాబోలు సరస్వతి దూరమగుచున్నది. ఇదియంతయు విచారకరము. దీనినుండి విముక్తులగుటకు ఒక్కటియేమార్గము. విద్యానిలయములను నేర్పరుపుడు. విద్యార్థి వసతిగృహముల నెలకొల్పుడు. ఇట్టి నిర్మాణకార్యక్రమమును పూనుకొనుడు. వైశ్యులు లక్ష్మీపుత్రులుగదా! ఇంకేమి కావలయును! కావలసినది కార్యదీక్ష, పట్టుదల, ఉదారస్వభావము, త్యాగము; ఇయ్యవి యిదివరకే మనలో నివురుకప్పిన నిప్పువలెనున్నవి. లెండు, లెండు! సప్తాహములు, నోములు, వ్రతములు, మతము పేరిట, దేవునిపేరిట, కొల్లగొట్టు పీఠాధిపతులకు భిక్షులు, గౌరవబిరుదములు మొదలగు దుర్వ్యయముల కట్టిపెట్టి, దానధర్మములనన్నిటిలోను ఉత్తమమైన విద్యాదానమునకే కానుకలనర్పించి వైశ్యవిద్యానిధుల నేర్పరుపుడు. పదిసంవత్సరములలోనే మన బాలబాలికలు సర్వతోముఖముగ జ్ఞానసంపన్నులు కాగలరని నా విశ్వాసము. —పాదర్తి సుందరమ్మ—మహానంది వైశ్యమహాసభలో.

* * * *

కనబడని త్యాగాలు

కూడూ గుడ్డాలేని బీదవాళ్లు భార్య భర్తలిద్దరూ కూలికిపోవాలి. పొలంపని అలసిపోలనేటట్లుజేయాలి ప్రొద్దు పొడుస్తున్నాభయమే; ప్రొద్దు కుంకుతున్నాభయమే. పొలంపని పూర్తిజేసుకొని పొలాలగట్లుల మధ్య బడ్డాయ గబాగబానడుస్తూ, సలాసాగా కబుర్లు జెప్పుకుంటూ. ప్రొద్దున యింటిదగ్గరవదలిన చంటిబిడ్డలు యెంతగా యేడ్చుచున్నారో యనుకొనుచూ మొగవాళ్లను వెనుకవేసుకొని కొంతమందితల్లులు పరుగులమీద పరుగులుబెట్టుచూ యిల్లుజేర్తారు. ఆ యేడ్చుబిడ్డలను ఓదార్చేదానికి, అవకాశముండదు తమభర్తలు ఆసామి దగ్గర కూలిధాన్యం తేవాలి, అవి రాత్రివేళ దంచుకొని వంటజేయాలి. యిక తమమభర్తలతో సరససల్లాపా లెక్కడ? బిడ్డలతో ముద్దుముచ్చటెక్కడ? అనుదినం, యీమాదిరి తమపేద జీవితంతో బలిచెడుగు ఆడీ ఆడీ విశ్రాంతిలేక చచ్చిపోవుచున్న స్త్రీలదా? పురుషులదా? త్యాగం.

సృష్టికి మూలాధారమైన స్త్రీజాతికి, యింతటిశక్తి సహాసం, ఆత్మబలం, వీరత్వం దృఢత్వం, ఉండ బట్టేవారి కనపడని త్యాగాలు, అన్నిజాతులను రక్షిస్తున్నవి. యింతకాలం యీజాతుల కాల ప్రవాహమున కొట్టుకొనిపోక, బాధల సముద్రములందు మునిగిపోక, నిల్చియున్నవంటే ముఖ్యకారణం సాధారణ ప్రజలు, అందునూ వారి స్త్రీలు అనుదినం చేస్తూవున్న కనపడని త్యాగాలే; చూపెట్టుచున్న, ధైర్య సాహసాలే ముఖ్య కారణంగదా? —భారతీదేవి రంగా.

రేడియో వార్తాపత్రికలు.

రేడియోవార్తాపత్రికలు సాధ్యమా అసాధ్యమా యనేప్రశ్న కిక తావుండదు. ఇన్నాళ్లు పరిశోధన చేసిచేసి యిట్టిది నూత్నముగా అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములో నిటీవల నిర్మించినారు. దీనిఖరీదు 120 రూపాయలేనట.

ఈవస్తువు వాడుటలో కష్టమేలేదు. దుండగీండ్రదుశ్చేష్టలకు ఇది లోనుగాదు. ఇంతకు చేయవలసినది రాత్రి పండుకొనుసమయమున ఒకస్విచ్ వేయవలె. అంతే. తెల్లవారుసరికి, రాత్రి ప్రాడ్ కాస్టు చేయబడ్డ వార్తలను బొమ్మలను విశదముగా వివరములతో ఈయంత్రము రికార్డుచేయగలదు.

ఇది ప్రస్తుతము సాక్రమెంటో, ఫ్రెస్నోఅను ప్రదేశములందుమాత్రమే ఉపయోగమునకున్నది. జనసముదాయమునకు దీనియెడ ఆదరమెచ్చినచో అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములలో ఇతరత్ర ప్రవేశపెట్టబడునట. ఇది 'టెలివిషన్' పద్ధతిపైనాధారపడి కనిపెట్టబడిన యంత్రమట. ఏతన్మాత్రముచే వార్తాపత్రికల ప్రాముఖ్యమేమీ నశించదు. రేడియో వార్తాపత్రికలరిపోర్టులు బుల్లెటినుగా కొద్దిమాత్రపు ముఖ్యవార్తలనే గలిగి యుండును. కాబట్టి యిది దైనికపత్రికలకు సాహాయ్యకరముగా మాత్రముండునుగాని తత్ స్థానమెన్నటికి నాక్రమింపదు.

*   *   *   *

కన్యాశుల్కం రు. 3051, కన్నెనుకన్న తండ్రికో ?

రూ. 3001ల చెక్కును బ్యాంకిలో మార్చుకొనివచ్చుటకు వెళ్లుచుండగా బొంబాయి సి. ఐ. డి వారొక 45 ఏండ్లవయస్సువానిని అరెస్టుచేసిరి. ఈ రూ. 3001 లు తనకూతురిని అమ్మినందుకు క్రయధనమట.

అరెస్టయినతడు తూర్పుఖాండేశమునుండి కూతురితోడ బొంబాయికివచ్చి కల్బదేవిరోడ్డులో నొక గుడిలోపల వాసముచేయుచుండి కూతురివిక్రయమునకు మధ్యస్థముజరుపుచు ఆఅమ్మాయియొక్క అమ్మకము వెల రూ. 3051 లుగా నిర్ణయించుకొన్నాడు.

ఈ అమ్మాయివయస్సు 13. ఈమెను కొనదలచినవాడొకడు ఆమెతండ్రియొక్క దురుద్దేశమును పోలీసువారికి చెప్పెను. పోలీసువారు అతనిచేతికి రొక్కముగా ఏబదిరూపాయలును 3001 రూపాయలకు చెక్కును ఇచ్చి ఆకన్యను కొనబంపిరి.

ఒక నిర్ణీతసమయమున మ్యూజియములో ఈకృత్రిమబేరగాడు ఆతండ్రిని కలసికొన్నాడు. అతడు ఆపైక మును చెక్కునుపుచ్చుకొని కూతురి నతనివశముచేసి ఒక విక్రయపత్రము వ్రాసియొసగెను.

ఆవలకే మ్యూజియములో వేచి జరుగుకార్యముల నిరీక్షించుచున్నపోలీసులు అతడు చెక్కుమార్చుటకు బ్యాంకుకు పయనమగుటచూచి అరెస్టుగావించిరి.

*   *   *   *

ఇనుపకమ్ముల వెనుక యువతీమణులు.

కఠినాతికఠినంగావుంది జైళ్లలో క్రుమ్మగుతున్న స్త్రీలస్థితి. మనదృష్టిని వెంటనే వారివైపుకు మరల్చవలసి వుంది. బెంగాలులో ఏడుగురు అస్సాంలో ఒకరు ఆ యినుపకమ్ములవెనుక తమ ఆరోగ్యాన్ని కోల్పోయి దయనీయమైనస్థితిలో వున్నారు.

పుష్పచయము

సునీతిచౌదరీ 14 సంవత్సరాల వయసులోనే యావజ్జీవ ద్వీపాంతరవాసశిక్ష విధింపబడ్డది. ఆమె క్షయవ్యాధి పీడితయైవుంది. శ్రీమతి రాజలక్ష్మీదేవి, శ్రీమతి సువర్ణలతాదేవిగార్లను మామూలు ఖైదీలతో పాటు సి. క్లాసులో వుంచారు. కుమారి శాంతిఘోష్ 15 సంవత్సరాలప్రాయముననే ద్వీపాంతరవాసశిక్షను పొందింది. కుమారి వీణాదాస్ తొమ్మిదిసంవత్సరాలు శిక్ష విధింపబడ్డది. కుమారీ విజ్జలదేవికిగూడ క్షయవ్యాధి సోకినసూచనలు కనపడుతున్నాయి. ఒక బ్రిటిషుప్రభుత్వానికి వ్యతిరేకంగా అస్సాంలో బయలుదేరిన తిరుగుబాటులో పాల్గొన్న నేరానికి వీరయువతి గిడాల్లో యావజ్జీవశిక్షను అనుభవిస్తూవుంది. ఈ వీరయువతులంతా వెంటనే విడుదల కావాలి. (రవీంద్రనాథ ఠాకూర్.)

* * * *

సినిమా యెరగనివాళ్లు సీమలోనూ వున్నారు!

బ్రిటన్‌లోవున్న ప్రజలలో సగంమంది, వారానికి ఒక్కసారైనా సినిమాకు వెళ్లుతారు. ముప్పాతిక వంతు నెలకొక్కసారైనా వెళ్లుతారు.

స్త్రీపురుషులవిషయం లెక్కించితే ఉభయులసంఖ్య సగటున సమానంగానే కనబడుతుంది. కాని వయస్సు గమనిస్తేమట్టుకు 32 ఏండ్లలోపు యువతీయువకులెక్కువగా వెళ్లుతున్నట్టు తెలుస్తుంది.

వినదగ్గ విశేషమేమిటంటే—సుమారు 6,000,000 మంది బ్రిటిష్‌దీవులలో నేటివరకు సినిమాఅంటే యేమిటో యెరగనివాళ్లున్నారట.

* * * *

పదేళ్లలో తొమ్మిదికాన్పులకు బహుమతి.

చార్లెస్ ఫాన్సిపెల్లర్ అను కోటీశ్వరుడు ఒకవింత 'విల్లు' వ్రాసి మరణించినాడు. తన మరణానంతరము పదిసంవత్సరాలలోగా టొరెంటోలో హెచ్చుకాన్పులుగల స్త్రీరత్నములకు 150,000 పౌనులు బహుమతి యొసగవలసినట్లు ఆ'విల్లు'లోని విషయము.



జ్వరము

నరములను కండరములను నాశముచేయు విషమే జ్వరములందున్న మహానర్థము.
కాబట్టియే నీవు బలహీనుడవు ఆయాసపరుడవు నయ్యెదవు.
క్రొత్తబలము తెచ్చుకొనుటకు వ్యర్థమైన కండరముల పునర్నిర్మితి చేయవలెను
కానీ అతి బలహీనావస్థమున్న నీకడుపునకు సామాన్యపదార్థముల జీర్ణించుకొను
శక్తిలేదు.
ఇతరాహారములను వాంతి చేసికొన్న జ్వరగ్రస్థులు హార్లిక్సును జీర్ణించుకో
గలరని భారతదేశమునగల అందఱు డాక్టర్లును నిశ్చయించియున్నారు. మీదు
మిక్కిలి హార్లిక్సు వ్యయమగుచున్న కండరముల ఆపును. నీ శరీరమున కంత
టికిని క్రొత్తబల మొసగును.
అనతికాలముననే ఉత్సాహవంతుడవు, బలవంతుడవు, వీర్యవంతుడవు నగుదువు.

నేడే హార్లిక్సుకొనుడు – ఎల్లచోట్ల దొరకును.

గ్రంథపరిచయము

మురారి అనర్ఘరాఘవము

(సమాలోచనము)

గ్రంథకర్త: ఈయుణ్ణి వేంకటవీరరాఘవాచార్యుల వారు, M. A. ఆంధ్రగీర్వాణ భాషోపన్యాసకులు, పిఠాపురరాజ కళాశాల, కాకినాడ. (వెల తెలియదు)

శ్రీమాన్ వీరరాఘవాచార్యులవారు ఈవఱకే సంస్కృతాంధ్రములందు పెక్కుగ్రంథముల బ్రకటించి తమ యశశ్చంద్రికల దిగంతము వ్యాపింప జేసికొని యున్నారు. వారు నేడు వెలువరించిన మురారి అనర్ఘరాఘవ సమాలోచనము వారి యసమాన పాండితికి మఱియొక ప్రబలనిదర్శనము.

భట్టమురారి మహాకవినిగూర్చి చర్చించిన ప్రత్యంశమును అనేక హేతువులతో సాధింపబడినది. ఈమహాకవినిగూర్చి యితని తరువాతివారు ఎక్కడెక్కడ ఎట్టులు స్తుతించిరో, విమర్శించిరో వానినన్నిటిని ఆమూలాగ్రముగా గ్రోడీకరించి పఠితకు మనంబున కెక్కునట్లు ఆచార్యులవారు వ్రాసియున్నారు. ఇవిగాక ఆంగ్లవిమర్శకులు మురారి మహాకవిని విమర్శించిన పలుతావుల స్పృశించి వాని మంచిచెడ్డల పరామర్శించియున్నారు.

మురారి ఆంధ్రదేశమునకు జెందినవాడని శ్రీ కొమఱ్ఱాజు లక్ష్మణరావుగారి వాదమును శ్రీమాన్ ఆచార్యులవారు చక్కగా సమర్థించిరి. ఇదిగాక వైదేహీవివాహసమయమున భగ్నధనువు ధ్వని వివాహాదికాలమునందలి 'ఉలూలు' అను మంగళగానమును బోలినది అని మురారి మూడవయంకమున నేబదియైదవశ్లోకమున (శతానందునివాక్యమున) వాడినాడు. 'ఈ 'ఉలూలు' గానము దాక్షిణాత్యస్త్రీలలో మహాప్రసిద్ధవిషయము' అని మురారివ్యాఖ్యాత శ్రీరుచిమత్యుపాధ్యాయులు పేర్కొనియున్నారు. ఇదికూడ నొక యుపపత్తియే. కాలవిచారమును అత్యద్భుతముగా నిశ్చయముగా శ్రీమాన్ ఆచార్యులవారు తేల్చినారు.

శ్లో. "తత్తాదృగుజ్జ్వల"త్యాది శ్లోకము శ్రీ ఆచార్యులుగారు విమర్శించి వాల్మీకమురారుల విశేషణములు మార్చియుండిన అర్థవంతమగునని యభిప్రాయపడియున్నారు. కాని ఆశ్లోకమునకే యీక్రింది యర్థము చెప్పిన బాగుండెడిదేమో!

వాల్మీకికావ్యము పురాణము కనుక సుహృద్భావముచే విపులముగాను—కాబట్టి దుర్గ్రహముగాను—ఉపదేశించును గాని ప్రవేశపర్యంతము సాధింపదు. మురారివాక్యము కాంతాసమ్మితమైనట్టి, కావ్యములోను దృశ్యకావ్యముగా సహృదయాహ్లాదకమై సంగ్రహముగా అన్నివిషయములను సుగముగా బోధజేయును. కాబట్టి వాల్మీకికవిత కూపమునందలి జలము కావున వాల్మీకి కవితామృతమును నిపానమువంటి తన యనర్ఘరాఘవమునందించి సర్వజనసులభముగా దానొనరించినట్లు మురారి ఆశ్లోకమున జెప్పుకొన్నాడు. వాల్మీకిది పురాణము, తనది (దృశ్య)కావ్యము అని చెప్పుటయే కవ్యుద్దేశమైయుండును.

శ్లో. మురారిపదచిన్తాయాఽర్థామిత్యా శ్లోకమునకు (పు 22.)గల యర్థద్వయమును మహారసవంతముగా శ్రీఆచార్యులవారు చెప్పియున్నారు. శ్రీమద్వేదాంతదేశికుల సుభాషితనీవి భట్టమురారిపథమున రచింపబడ్డ కావ్యము. ఇట్లే వేంకటాధ్వరి లోనగువారు మురారి నెట్లనుకరించిరో ఆచార్యులు చక్కగా దెలిపియున్నారు.

మురారి వ్యాకరణసాహిత్య మీమాంసా మంత్ర శాస్త్రములందు ప్రవీణుడని ఆచార్యులవారు పేర్కొని యున్నారు. మూడవయంకము 12 శ్లోకము (యత్రైత్యాగి) వలన మురారికి వేదాంతమున పరిచయము గోచరించును. అట్లే మూలగ్రంథపరిశీలనమున భట్ట మురారి న్యాయశాస్త్రములో సైతము గొప్పపండితుడని తేలగలదు.

ఆచార్యులవారు ఇంత చిన్నగ్రంథమున మహోత్తమవిషయములను ఆంధ్రలోకమునకు సమర్పించుట వారికి గీర్వాణభాషయెడల మక్కువను దెలుపుచున్నది. ఈచిన్నిపాత్రముకై పెక్కుమహాకవుల గ్రంథములను కూలంకషముగా పరిశోధనచేసినారు, పరామర్శించినారు.

శైలి సహృదయరంజకమై యెంతో ప్రీతి చేకూర్చుచున్నది. శ్రీమాన్ ఆచార్యులవారు ఇట్టిగ్రంథముల నెన్నెన్ని ప్రకటించి భాషాసేవ సేయగలరని మనవి.

[నరసింహాచార్య]

శ్రీ భగవద్గీత.

గ్రంథకర్త:-రావుసాహెబు బచ్చు పాపయ్య శ్రేష్ఠిగారు, ద్వారకానాథ్ ఆండుకంపెనీ, నెం. 55 స్ట్రింగ్టన్ ముత్యాల మొదలివీధి, మద్రాను. వెల 6 అ

శ్రీమద్భగవద్గీత నీవఱకే పెక్కురు ఆంధ్రీకరించియున్నారు. ఇదియు నొక తెలుగుసేత. గ్రంథమునం దొకపుటలో సంస్కృతశ్లోకములును, వాని కెదురుగా వేరుపుటలో తెనుగు పద్యములు నున్నవి. పద్యములన్నియు గీతములలో అతిసులభములైన తెలుగుపలుకుబళ్లతో వెలయుచున్నవి. అక్కడక్కడ క్లిష్ట (సంస్కృత) పదములకు అర్థములు సైతము గలవు. గీతయం దిచ్ఛగలవారికిది చాలా ఉపకరించగలదు, ఇందు కృష్ణాష్టోత్తరశతమ్, గీతామాహాత్మ్యము (తెలుగు సేతతో), శ్లోకముల యకారాదిసూచికయు గలవు. లోధ్ర ముద్రణాలయమున ముద్రింపబడి మంచి క్యాలికో బైండుతో నున్నది. వెల 6 అణాలే యగుటచే ఆంధ్రులెల్లరు దీనిని కొని పఠించి తరింతురు గాక.

త్రిలోచన కవిరాజు.

రచయిత స్వర్గీయ రవీంద్రనాథమైత్రగారు, అనువాదకుడు శ్రీ చక్రపాణిగారు, ప్రకాశకులు యువ కార్యాలయం, తెనాలి. వెల ప్రతి ఆరుఅణాలు.

రవీంద్రుడు దేశసేవకూ, సంఘసంస్కరణానికీ జీవితమంతా గడపిన ప్రతిభాశాలి. ఆతని జీవితచరిత్రే ఎంతో ఆకర్షణీయంగావుంటుంది. ఆతని కథలుకూడా అలాగేవుంటవి. మానవునిలోవుండే వింతభావాల కన్నింటికీ కథల్లో రూపాలు ముగించి మధురమైన హాస్యంతో పాఠకుల పెట్టే నేర్పు అతనికి అసమానం. అటువంటి కథకులుగాని, కథలుగానీ తెలుగులో అరుదుగా వున్నయి.

ఆంధ్రులకీ ప్రతిభావంతుని రచనల్ని తెనుగుచేసిన చక్రపాణిగారు ప్రశంసాపాత్రులు. ఈపుస్తకంలో 'త్రిలోచనకవిరాజు' 'ఆల్ స్టార్' 'ట్రాజెడీ' 'నారీద్వేషి', 'వెల్లువ', 'సంస్కార', 'ఆఖరుపేజీ' అనే ఆరుకథలున్నవి. అనువాదకులు మంచికథలనే ఏరుకొన్నారు. అయితే అనువాదభాషమాత్రం ఇంకను సంస్కరణాన్ని కోరుతుంది, భాషలో హిందీ ఫక్కీతో సుకరావడం బాగుండలేదు. చ. రా.

పశ్చాత్తాపము.

కర్త: హనుమంతరావుగారు' శ్రీ ప్రభాసీప్రెస్సు రాజమండ్రి.

ఇది 8 పేజీలేగల ఒక చిన్నగ్రంథము. బాల్యవివాహముయొక్క పర్యవసానము మృతియని యందు చక్కగా చెప్పబడినది. "వివాహో విద్యనాశాయ, సర్వంనాశాయ శోభన"మ్మను సూత్రమును ఒక

కథగా హనుమంతరావుగారు వ్రాసినారు. వివాహముచే ప్రేమి చనువును స్వస్తిచెప్పట, రజస్వలాఅయి స్నానమునాడే కార్యము, అనతికాలమునకే శిశుజనము, ఆస్పత్రిలో తల్లిమరణము-ఇవి బాల్యవివాహముయొక్క అవ్యవహితఫలములు. నాడు తన స్నేహితుడు రామం ఇచ్చినసలహాలు చెడచెవిబెట్టినందుకు తనకిట్టి దుఃస్థితి కలిగెనని ప్రేమి పశ్చాత్తాపపడుచున్నాడు. బాల్యవివాహమును నశింపజేయుటకు ఈపొత్తమెంతేని ప్రయోజనపడగలదు. [గ. ప.]

రాఘవేశ్వర శతకము.

కర్త: బాలకవి సామవేదుల వేంకటశాస్త్రిగారు C/o వడ్డాది సీతారామాంజనేయులుగారు, ఖాశింకోట, వెల 0-2-0.

ఈశతకము బాలకవిగారి ప్రథమకవితయట. ఇది 'రాఘవేశ్వరా' యనుమకుటము గలది. ఈశతకమును సంస్కరించి వడ్డాది సీతారామాంజనేయులు గారు మెఱుగుపెట్టిరట. కవిత బాగున్నది. ఉత్తరోత్తరము గా మంచిరసవత్తర కావ్యమును రచించుటకు సామవేదుల వేంకటశాస్త్రి సమర్థుడు కాగలడనుటకు ఈశతకమున పెక్కు నిదర్శనలు కానవచ్చుచున్నవి.

విప్లవగీతాలు.

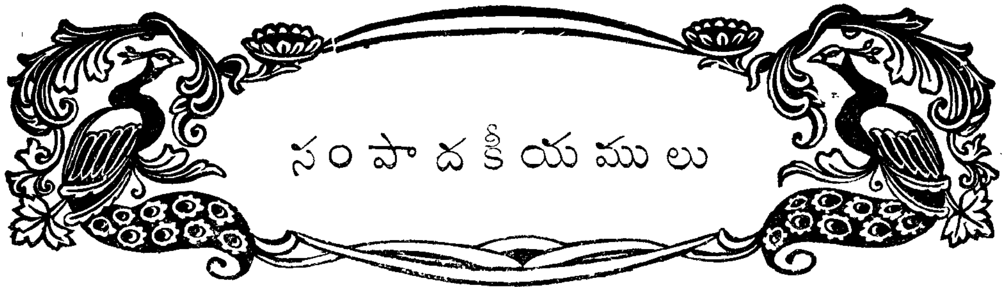
విశ్వసాహిత్యమాల, ముంగండ, అంబాజీపేట పోస్టు తూర్పుగోదావరి జిల్లా.

"విజ్ఞానవ్యాప్తికై స్వాతంత్ర్యపోరాటానికై, నూతనసమాజ నిర్మాణానికై తగుచైతన్యాన్ని ప్రజాసామాన్యంలో వ్యాప్తిచేయడానికి "ఈ విశ్వసాహిత్యమాల కంకణము కట్టుకొన్నది. వీరు ప్రకటించిన గ్రంథములుకొన్ని అతివాదసిద్ధాంత వ్యాపకములని ప్రభుత్వమువారు నిషేధించిరి. విప్లవగీతాలను ఈచిన్ని పొత్తము నిద్రాణముననున్న జనసామాన్యమును లేపి వారి కష్టముల గుర్తెఱిగి స్వతంత్రసమరమునకు నడుము కట్టుకొని పోరాడ పురికొల్పుచున్నవి. ఈ గీతాలను వ్రాసినవారు సుప్రసిద్ధజాతీయవాదులు మద్దూరి అన్నపూర్ణయ్య, గరిమెళ్ల సత్యనారాయణ, తుమ్మల వెంకటరామయ్య మొదలగువారు. 'కూలిరాజ్యం' అను పి. లోకనాథకృత గీతము చాలబాగున్నది. కార్మిక కర్షకులను ధనికులు సామ్రాజ్యవాదు లెట్లు దోచుచు వారిని అతిదరిద్రులజేసి తుదకు మరణావస్థకు దెచ్చుచున్నారో కండ్లకు కట్టినట్టు వర్ణించియున్నారు. ఈ గ్రంథములోని ప్రతిగీతమును పదుగురుకలసి కోరస్‌గా పాడుటకు ఎంతో అనుకూలముగనున్నది. కర్షక కార్మికులకు ఏతద్గ్రంథమువల్ల చాల ప్రబోధము కలుగగలదు.

లలిత.

సచిత్రమాసపత్రిక. సంపాదకులు శ్రీముచ్చుమిల్లి గౌరాంగరావుగారు, కన్నూరుకోట ఖాసింకోట పోస్టు, విశాఖపట్టణమునుండి ప్రకటింపబడుచున్నది. విడిప్రతి 2 అణాలు. సాలుచందా రు. 1-4-0

ప్రకృతము ప్రచురింపబడుచున్న ప్రసిద్ధమాసపత్రికలయు నొక్కొకవర్గమునకు చెందినవనియు నన్నిటికి సామరస్యమునుకలిగింప నొకయాంధ్రపత్రిక యవసరమగుటచే నీపత్రికను స్థాపించితిమనియు సంపాదకులు స్వవిషయమున నుడివిరి. హిందీ వ్యాప్తిచేయుటకూడ వీరి ముఖ్యోద్దేశము. మొదటిసంచికలో తులసీదాసు, అభిప్రాయప్రదాతలు, మహాతీర్థములోనగు వ్యాసములు ప్రశంసింపదగినవి. ఇందలి అనువాదములగు కథలే బాగున్నవి.



స్త్రీ సర్జన్ - జనరల్

శ్రీమతి డాక్టర్ యం. సి. పోసెన్ లూకోస్ సతిగారిని తిరువాన్కూరు ప్రభుత్వమువారు సర్జన్ - జనరల్‌గా నియమించినందుకు భారత మహిళాలోకము సర్వథా కృతజ్ఞత చూపగలదు. ఈ పదవిని బడయుటకు ఈమెయే మొట్టమొదటి స్త్రీ.

ఇతర సంస్థానములకు దుస్సాధ్యమైన పెక్కు విషయముల తిరువాన్కూరు ముదంజవేయుచున్నది. హరిజనులకు దేవాలయ ప్రవేశమొసగినది తిరువాన్కూరే. స్త్రీని (అన్నాచాండీగారిని) న్యాయస్థానమునకు ప్రథమ పర్యాయము నియమించినది తిరువాన్కూరే. నేడు మరల అట్టి ఉన్నతోన్నతమైన సర్జన్ - జనరల్ పదవికి లూకూస్ సతిగారిని నియమించినది తిరువాన్కూరే.

దీని పాఠమొక్కటే. పురుషులకు బలె స్త్రీలకును సమానావకాశము లొసగునెడల స్త్రీలు సైతమెట్టి మహోన్నత పదవినైన బొందుటకు సమర్థురాండ్రే - అయితే అవకాశము లేవీ?

మదరాసులో నుండునది కాంగ్రెసు మంత్రివర్గమైనను, అతి సమర్థురాండ్రైన స్త్రీలున్నను అట్టి బాధ్యతాయుతపదవి స్త్రీకి నొసగబడలేదు. మీదుమిక్కిలి స్పీకరుగారు యూరపునకు ప్రయాణమైన పిమ్మట ఆయనకుగల అధికారమంతయు డిప్టీస్పీకరగు శ్రీమతి రుక్మిణీ లక్ష్మీపతిగారికి గాక మరెవ్వరికో యిచ్చుచున్నారని వదంతులున్నవి. ఇతరత్ర స్త్రీల నుద్ధరించి వారికి ఉన్నతపదవు లొసగుచుండ మద్రాసు ప్రభుత్వము వెనుకంజవేయుట స్త్రీలయెడ పరమ అధర్మమని నుడువుట కెంతయు విచారపడుచున్నాము.

వ్యభిచారవృత్తి నిర్మూలన శాసనము

ఈవఱకే శాసనరూపమున నున్న దీనికి కొన్ని సవరణలు మద్రాసు ప్రభుత్వమువారు మొన్నగావించినారు. వ్యభిచారిణి ఆర్జించు ధనముతో బ్రదుకు ఎవరుగాని శిక్షార్హులగుదురు. పాతచట్టముయొక్క కొన్ని లోపములను గుర్తించి వాని సవరింప కొంతమట్టుకే సవరణచట్టము ప్రయత్నించినదిగాని ముఖ్యమైన మహాలోపమునెడ దృష్టి మరల్పలేకపోవుట శోచనీయము. దేవదాసీలయొక్క కొందఱు బంధువులు, వయస్సురాని బిడ్డలు—ఇట్టివారు వ్యభిచారిణి గడించు ధనముతో బ్రదుకవచ్చునట. ఈ లోపమును గుర్తించి కొందఱు శాసనసభ్యులు ఆసెక్షను తీసివేయవలెనని కోరిరిగాని మహామంత్రులు వినరైరి. దేవదాసీలకు బంధువులు బిడ్డలు కానివారెవ్వరు?

అందఱు కావలసినవారే. ఎవరిని శిక్షింప వలయునని యీశాసన ముద్దేశించెనో వారెల్లరు బంధువులు అను నెపమున శిక్ష తప్పించుకొన నవకాశముగలదు. ఈ సెక్షన్ తీసివేయవలెనని అఖిలభారత మహిళాసంఘము తీర్మానించినది. ఇప్పటికైన లోపమును గ్రహించి ప్రధానిగారు దేవదాసీత్వమే నిర్మూలింతురని మనవి.

శ్రీమతి యశోధర దాసప్ప

కాంగ్రెసు శబ్దమే వినబడకుండ జేయ కంకణముకట్టుకొన్న మైసూరు దివాన్ ఇస్మాయిల్ గారికి శ్రీమతి యశోధర దాసప్పగారు మంచి గుణపాఠము గఱపినారు. మొన్నటి బై ఎలెక్షనులో పదునొక్క స్థానములకును కాంగ్రెసుచే నియమింపబడ్డ సభ్యులు గెలుపొందినారు. విశేషమేమన, సంస్థాన ముఖ్య పట్టణమైన మైసూరుపట్టణముననే కాంగ్రెసు అభ్యర్థిని యశోధరదాసప్పగారు ప్రత్యర్థియగు రావుబహద్దరు మునివెంకటప్పగారిని మూడువేల ఓట్ల భేదముతో ఓడించినారు. మునివెంపటప్పగారికి వచ్చిన ఓట్లు 381. కాంగ్రెసు అభ్యర్థినితోడి పోటీఫలితము మునివెంకటప్పగారు తమ ధరావతును పోగొట్టుకొన్నారు. దేశసేవచే, త్యాగముచే కాంగ్రెసు ప్రతిష్ఠ నిలిపిన శ్రీమతి యశోధర దాసప్పగారికి మాహృదయపూర్వక ధన్యవాదములు.

ఆంధ్రాయూనివర్సిటీ అవమానము

ఇటీవల జరిగిన ఆంధ్రాయూనివర్సిటీ సిండికేటు ఎన్నికలలో శ్రీమతి గంధం అమ్మన్నరాజాగారికి జరిగిన అన్యాయము, అవమానములు నిజముగా దుస్సహములు. శ్రీమతి అమ్మన్నరాజాగారు మదరాసు శాసనసభనుండి ఆంధ్రాయూనివర్సిటీ సెనేటు కెన్నుకోబడ్డ సభ్యురాలు. ఈమె కాంగ్రెసు పక్షమునకు చేరినవారు. ఆ సెనేటు సభ్యులలో పెక్కండ్రు కాంగ్రెసువారున్నారు. సిండికేటు ఎన్నికకు నిలిచిన ముగ్గురు అభ్యర్థులలో ఈమెయొక్కతే కాంగ్రెసు సభ్యురాలు. అట్టిచో సెనేటులోని కాంగ్రెసు సభ్యులందఱొక్కుమ్మడి తమ ఓట్లను అమ్మన్నరాజాగారి కొసంగియుండవలసినది. ఇది జరుగలేదు. తుదకు గెలిచినది సెనేటుకు నామినేటు చేయబడిన కృష్ణయ్య చౌదరిగారు. అమ్మన్నరాజాగారికి 6 ఓట్లే వచ్చినవి. ఈఅవమానము నామె సహించలేక తన సెనేటు సభ్యత్వమునకు రాజీనామా నొసగివేసినది. ఈవిధముననైన స్త్రీలోకమర్యాదను చాటిన శ్రీమతి అన్నమరాజాగారికి మా అభినందనములు. అయిననిట నొక హెచ్చరిక: పురుషులు—అందును కాంగ్రెసు నాయకులు!—ఇట్లు పరాభవించి యెన్నాళ్లు నెగ్గగలరు? పశ్చాత్తాపపడి ఇక మీదనైన యిట్టి అకార్యముల జేయకుందురుగాక.

EDITED BY DR. K. N. KESARI, PRINTED AND PUBLISHED
BY DR. S. SESHAGIRI RAO, AT THE LODHRA PRESS, ROYAPETTAH, MADRAS.